ספר

גדולת מרדכי

תולדות חייו בקודש של
הרב הקדוש והטהור האי סבא קדישא

רבי מרדכי מקוזמיר זצ"ל

בעל מחבר ספה"ק "מאמר מרדכי"

בנו של האי קדוש אלוקי
רבי אברהם המגיד מטריסק זצ"ל

יצא לאור בווארשא תרצ"ח
ועתה נוספו בו הוספות חשובות על ידי

אברהם אורזל

נערך ונסדר במערכת
מכון "זכר נפתלי"
ע"ש הרה"ג ר' נפתלי קרליבך זצ"ל
בנשיאות בנו הרה"ג ר' אלי' חיים שליט"א

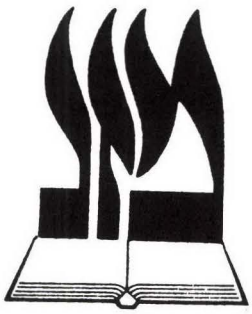
תשמ"ט ירושלים לפ"ק

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

הכתובת בעניני הספר:
אורזל גשר החיים 12ב
ירושלים

ספרי מכון זכר נפתלי / **גדולת מרדכי**

תואר פני הקודש מרן מקוזמיר זי"ע

לזכרון עולם

יזכר האי גברא רבא ויקירא
איש חי ורב פעלים לתורה ותעודה
ובמעשיו הכבירים
להפצת מעינות החסידות

הרה"ח רבי **אליהו חיים קרליבך** זצ"ל
מיסד וראש מכון "זכר נפתלי"
שביזמתו וסיועו יצא לאור הספר במהדורה הראשונה

נלב"ע בעש"ק פרשת החודש
כ"ו אדר תש"נ

זכרון מעשיו הגדולים
בהנצחת והעלאת זכרון הצדיקים ותורתם
יעמוד לו להזכר לעד לטובה ולברכה

ת. נ. צ. ב. ה.

תוכן העניינים

פתח דבר מנשיא המכון ז

מילין אחדים יב

הסכמת אדמו"ר מקיעלץ זצ"ל טו

פרק א

לידתו ושנות נעוריו יז

פרק ב

נשואיו כא

פרק ג

בצל אביו הקדוש כה

פרק ד

גזירת גירוש מלכות רוסיא על האחים הקדושים
בני המגיד הקדוש זצ"ל מ

פרק ה

רועה נאמן בישראל מד

פרק ו

עבודת הקודש מח

פרק ז

לישועתן של ישראל
עבודת קדשו בקריאת הפתקאות והפדיונות נו

פרק ח

לישע עמו סא

פרק ט
ארץ חמדה סה
פרק י
ספורי מופת סט
פרק יא
עניני תורותיו פח
פרק יב
עם גדולי דורו קיג
פרק יג
בערוב ימיו קכג
פרק יד
אשכבתיה דרבי קכה
פרק טו
אגרות מכתבים והסכמות קלד
חנוכת השטיבל בטומשוב קמז
מנהגי קוזמיר קנב

פתח דבר מאת נשיא המכון ומחוללו

הנה האיר המזרח עד שבחברון.

בבואנו עם הספר אנו מעוררים זכות ישני חברון – הלא המה שחוברו לנו יחדיו את ירושלים – יראה שלם. שלימות היראה עילאה והטהרה הנאצלה מתעוררים בהזכרת שמם, כפי שהורה לנו זקן סבא קדישא קוה"ק הבעש"ט זי"ע שכשבאים לעורר הישן מתרדימתו די בהזכרת שמו ויתעורר, כי שמו הוא חיותו. כך כל מידה ומידה הושתלה דוגמתה בעולם החסידות. זה בכה וזה בכה.

טשערנוביל – שם זה די בהזכרתה בכדי לעורר בקרבנו רגשי קודש למדת הטהרה. ובאם הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל בחר לחלקו ונחלתו את שם משפחתו ל"טוווערסקי" – על שם העיר טבריה כידוע, הרי כבר אמרו חז"ל שטבריה נקראת רקת ע"ש שאף ריקנים שבה מלאים מצוות כרימון. כך כל הנוגע במזבח הטשרנובילי יקדש! גם הריק והנעור שבישראל מתמלא יראה טבעית בהעירו את הנקודה הישינה שבו לקול דודו הדופק על פתחי לבו. וכל האומר "טשעשרנוביל טשערנוביל" יטהר!

סגולת השם טשרנוביל הוא להגביה את כל אחד ואחד טפח למעלה מהקרקע הגשמית והעכורה, לרומם את רוחו בשאיפה של התעלות לעולם שכולו טוב, לנסוק בבת אחת לאצילות שנאמר עליה: לא יגורך רע (תהלים ה, ה).

זה לעומת זה עשה האלקים, וכשם שאנו מוצאים בחז"ל (מגילה טו, א) כל האומר רחב רחב וכו', שזכירת שם בלבד עלול להביא חלילה למצב של טומאה, כך לעומת זאת בקדושה, ניתן לזכות לטהרה באמצעות העלאת זכרונה של טשרנוביל, בהיותה מעיין מפכה של טהרה, שאינו פוסק מנביעתו לעולם.

יתר על כן, אם לגבי היפוכה של הקדושה, התנו זאת בידיעה והכרה, הרי כל האומר טשרנוביל, די באמירתו להכניסו להיכל

הטהרה, כי זה כוחם של צדיקי טשרנוביל שכללו בקדושתם את כל אחד ואחד מישראל, והשפעת הטהרה העילאית שלהם גרמה לכך שהכל חוסים תחת כנפיה ללא מחיצות והגבלות, עד שאין שום דבר חוצץ ביניהם ובין כל מי אשר בשם ישראל יכונה.

בדרך מליצה ניתן להתבטאות כי הכניסו את כולם לתוך מחול הצדיקים, כך שכולם נחשבים בגדר של יודעם ומכירם, מה גם שלגבי טהרה, הרי די בזה שאדם בא ליטהר, בכדי לזכות לסיוע מלמעלה, וזה ניתן והוענק על ידם מלא חפנים בעין טובה של אהבה וחמלה, בה ניחונו צדיקי טשרנוביל על כל גווני הקשת הזורחת של שושילתא קדישתא זו.

אין בכח חרט אנוש, להעלות על הכתב ולתאר אפילו בבואה דבבואה מאותו ים של קדושה וטהרה, שנטעו קדושי עליון אלו בכלל ישראל, רבינו הקדוש רבי מנחם נחום מטשרנוביל זי"ע בעל "מאור עינים" ובנו רבינו הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע בעל "לקוטי תורה" ובניו הק' שמונת קני המנורה הטהורה שהאירו פני תבל באורם הבהיר, אשר מפיהם אנו חיים, ובמעינותיהם המפכים מים חיים אנו נטהרים עד סוף כל הדורות. שכלנו קצר מלהשיג אפילו כמלא נימה, מעבודתם הקדושה לזכך את אויר העולם, להסיר ממנו את הזוהמה הדבוקה בו, ולהעלותו מטומאה לטהרה, בהיותם מקור הטהרה בדביקותם התמידית בו ית', עד שניתן לקרוא עליהם את הכתוב: מקוה ישראל ה' (ירמיה יז, יג) וכדרשת חז"ל (יומא פה, ב) מה המקוה מטהר את המטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל, שהרי הצדיקים דומין לבוראם, ולפיכך זכו להיות מקוה טהרה לישראל.

מסכת סדר טהרות

טשרנוביל היא המסכת שהורתה לישראל את סדר הטהרה, מהותה ודרכי קנינה, וצדיקיה התוו את כלליה, בהודיעם מי הוא הראוי להיקרא בשם טהור, עד שאפילו עניני החולין שנעשו על ידם, היו על טהרת הקודש (ע"י מאור עינים סוף בשלח ותבין), לפיכך תואם להם שם זה של סדר טהרות.

אפייני לכך הוא בחירת מקום מנוחתו של הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע באנטיווקא שכפי המסופר ציוה שיקברו אותו ליד קברו של בחור אחד קדוש, שפטפט ביצרו ועמד בנסיון כבד, בהריחו שם ריח טהרה וקדושה נפלאה.

ייחודה של טשרנוביל בטהרה נמשך והולך עד דור אחרון, וידוע ומפורסם זהירותו המופלגת של כ"ק אדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקוירא זי"ע בעניני טהרת המקוה, עד שבנסיעתו לא"י חנה במיוחד בלונדון, בכדי שיוכל שם לטבול במקוה, משום שלא רצה לוותר על טבילה אפילו יום אחד!

באזני עדיין מצלצלת הנעימה הקדושה של אותו צדיק, בשעת עריכת שולחנו הטהור בליל ש"ק, כאשר בשעת הזמירות קרא ברגש־קודש: טהורים – יירשוה ויקדשוה, וכל אחד הבין את המשמעות של האתנחתא לאחר: טהורים, כי רק אלו הטהורים, הם יירשוה ויקדשוה, וראויים הדברים למי שאמרם, אשרי לו ואשרי חלקו.

ראשון לתולדות שושלת טשערנוביל

אנו פותחים בספר זה שלפנינו את סדרת תולדות אדמו"י בית טשרנוביל, והאמת ניתנה להיאמר כי כולנו חייבים הכרת הטוב לשושלת קדושה זו, שהאירה עיניהם של כלל ישראל, והחדירה אמונה טהורה בלבבות כולם, ובפרט במדינת אוקראינה, מקום שם חיו ופעלו הצדיקים הק' צאצאי טשרנוביל.

מלבד חיזוק האמונה, והמשכת חיות אלוקית בכל אחד ואחד – לרבות האנשים הפשוטים, הרי פעלו ישועות ורפואות לרבבות, והשפעתם זו חוללה נפלאות, בעשותם גם אותנו ליהודים בריאים ברוח ונפש, המרגישים נועם מלא בתורה ומצות, ובעבודת השי"ת, מה שלא היה אפילו בדורות קודמים, מה גם שהאירו עד דור אחרון לנשמות שפלים ונמוכים כמונו.

כמה מעלות טובות ותודה עלינו להכיר לצדיקי טשרנוביל, על

שהוציאו אותנו מטיט היון, ולא קשה לתאר כיצד היינו נראים חלילה אלמלא זכינו לאורם והשפעת קדושתם, ועד כמה היה העולם שמם בלעדיהם. ולפחות בהעלאת תולדותם נוכל באפס מה להביע את רחשי התודה העמוקה שאנו חייבים להם על כך.

זה למעלה ממאתים שנה, שצדיקי בית טשרנוביל מוסרים נפשם באהבה גדולה למעננו, ומפקירים עצמם בגוף ונפש להטיב עמנו ברוחניות וגשמיות.

אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע גילה לנו את הסוד האלוקי שכל קיומנו בעולם, הגוף והנשמה כאחד, הוא על ידי הצדיק, ומובן מאליו שאין לנו שום השגה אפילו בקצה המזלג במדריגות הצדיק ובגודל נשמתו המזוככת, ובפרט נשמותיהם של קדושי עליון הטהורים מבית טשרנוביל, אבל את זאת יודעים אנו שכל חיותינו תלויה בהם, ורק על ידם מקבלים אנו את חיותינו בגשם ורוח כאחד.

ראש וראשון לשושילתא קדישתא הרבי ר' מנחם נחום מטשרנוביל זי"ע, שזכה עוד להסתופף בצלו של הבעש"ט הק' זי"ע היה זקן תלמידי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ועל ידו החלה להזריח אורה שלשלת טשרנוביל, שהאירה מוחם ולבם של ישראל, בימי בנו הרבי ר' מרדכי זי"ע נתפשטה מלכות זו ברחבי רוסיה, ואחריו מלכו שמונת בניו, שהדריכו את העם כל אחד בדרכו המיוחדת לו. ומהם יתד ופינה לחסידות ויראה טהורה בכל קצוי תבל עד ביאת ינון.

מובן מאליו שמוטל עלינו להעלות את זכרם על ידי ידיעת תולדותיהם, מלבד דברי תורתם והדרכותיהם המופלאות והרחבות מני ים. וכך חייבים אנו להכיר את תולדות כל צדיקי השושלת הק', מתי מלכו, וכיצד הנהיגו עדתם בתקופה ארוכה זו של למעלה ממאתים שנה, בכל פרט ופרט מרדכי עבודתם והנהגתם הק'. זו היא חובתינו, ולפיכך קיבל על עצמו המכון "זכר נפתלי" להוציא לאור עולם את כל פרשת חייהם של האדמור"ם לבית טשרנוביל, מכל הצאצאים של שמונת בניו הק' של המגיד הרבי ר' מרדכי זי"ע.

בשנה זו – בב' תמוז – ימלאו מאה שנה להסתלקות המגיד הק' מטריסק בעל "מגן אברהם" זי"ע שהיה רבן של כל ישראל בפשטות, וכל צדיקי הדור נסעו אליו להסתופף בצלו, ונזדמן שפתחנו בתולדות שושלת זו, והספר הראשון היוצא לאור לפנינו הוא "**גדולת מרדכי**" תולדות בנו אדמו"ר הק' רבי מרדכי מקוזמיר זי"ע שבחלקו כבר נדפס, וכעת פנים חדשות באו לכאן, תחילה ע"י הרה"ח ר' אברהם ארזל הי"ו, ולאחר מכן הוסיף והרחיב כיד ה' הטובה עליו הרה"ח האברך המושלם, מטובי המחברים בחסידות, כהן שדעתו יפה הלא הוא רבי אלישע הכהן פקשר שליט"א מיחידי סגולה מטובי האברכים העמלים עמנו במכון "זכר נפתלי" אשר הננו תקוה ותפלה כי חפץ ה' בידם יצלח להאיר פני תבל באור האמת של חסידות. מובן מאליו כי בעזהי"ת תכניתנו לערוך את כל תולדות שושלת טריסק, טשערקעס הורוניסטייפלי, מקרוב, קריסטשוב, טולנא, סקוירא, רחמיסטריבקא, וצאצאי הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל זכותם יגן עלינו.

זכות הצדיקים הק' יעמוד לנו שנוכל בעזהי"ת לזכות את הרבים באורם של צדיקי טשרנוביל והשי"ת יגמור בעדינו לטובה להעלות זכרה של מלכות קודש זו, באהבה וחיבה כפי שהם משפיעים עלינו טובה וברכה סלה.

אליהו חיים בן הרב נפתלי ז"ל לבית קרליבך

מילין אחדים

אודה ה׳ בכל לבב שזכיתי להחזיר עטרה ליושנה, בההדרת הספר **"גדולת מרדכי"** מחדש בתוספת מרובה, לאחר שנדפס בפולין בשנת תרצ״ח ערב פרוץ השואה, ולא הספיק להתפשט בעולם, עד שלא נשאר אף אחד בעיר, זולת טופס בודד.

אאמו״ר הרה״ח רבי מרדכי שליט״א — אשר אבותיו וכל משפחת בית אביו זכו להסתופף בצל קדושת אדמו״ר רבי מרדכי מקאזמיר זי״ע, אשר האיר ארץ מכבודו — רחש לבו דבר טוב להדפיס את הספר הנ״ל בעריכה חדשה ובתוספת מרובה, ועוררני זה כמה לגשת אל מלאכת הקודש ללקט מהנאמר והנדפס אודות רביה״ק ולהגישם לדפוס. את מצותו שמרה נפשי וניגשתי אל העבודה בעידודו וזירוזו של כ״ק אדמו״ר מראחמיסטריווקא — ירושלים שליט״א, כיתתתי רגלי אצל זקני החסידים ורשמתי מה ששמעתי עד שזכיתי להוסיף הרבה על הנדפס.

כשאאמו״ר הביא לכ״ק אדמו״ר מסקוירא שליט״א את הרשימות שכתבתי מסר לו אדמו״ר שליט״א מעות קדימה על הספר.

את כל הנדפס והנאסף מסרתי **למכון "זכר נפתלי"** שבראשות הגה״ח **רבי אליהו חיים קרליבך שליט״א**, אשר הואיל בטובו להעמיד את איש אימונו הר״ר **אלטר אלישע הכהן פקשר** הי״ו על מנת לסדרו ולשכללו בפאר והדר, מבלי לפגום בטעם זקנים המשובח, וחפץ ה׳ בידו הצליח והוציא מתחת ידו דבר נאה ומתוקן כראוי וכנכון לתפארת בית צדיקים זה, ועל כך התודה והברכה למכון ולעומד בראשו ולמסדר שיחיו לאויט״א שיצליחו בכל מפעליהם לטובה.

אברהם אורזל

לזכרון נצח בני משפחתנו הקדושים והטהורים שנהרגו על קדה״ש בשנים תרצ״ט — תש״ה הי״ד.

הרה״ח ר׳ שלמה זלמן אורזל ב״ר יהודה זאב נלב״ע כ״ה אדר בניו: הרה״ח ר׳ עקיבא אורזל ב״ר שלמה זלמן הלוי מבענדין, אשתו מרת חי׳ יענטל ב״ר שמעון יהודה, בניהם: הב׳ יעקב שמואל, הב׳ שרגא פייביל, הב׳ אברהם, הילדה חנה הי״ד

הרה"ח ר' שרגא פייביל מווייסליץ ואשתו הי"ד. הרה"ח ר' אברהם מווארשא ואשתו ושבעה יוצ"ח הי"ד.

הרה"ח ר' אברהם ראדזינסקי מבענדין ב"ר שמעון יהודה, אשתו גיטל לאה, בניהם: הב' נחום, הב' שמעון יהודה, הב' קאפיל, בתם שרה רחל ובעלה יהודה, רבקה, באטשע, שיינדל הי"ד.

הרה"ח ר' דוד ראדזינסקי ב"ר שמעון יהודה מחמלניק, אשתו פיגא ב"ר אברהם, בנם שמעון יהודה, בנותיהם: שרה, רחל הי"ד.

הרה"ח ר' יוסקה ראזינצווייג מסאסנאוויץ־פינטשיוו, אשתו פעסיל ב"ר שמעון יהודה, בניהם: צבי יצחק ואשתו ויו"ח, דוב בעריל ואשתו ויו"ח, בנותיהם: באשע, ליבע, חי' גיטל הי"ד.

הרה"ח ר' שמואל קליסקר, אשתו שרה גיטל ב"ר שמעון יהודה ויוצ"ח הי"ד.

הרה"ח ר' יהושע ב"ר יהודה זאב הלוי אורזל מסאסנאוויץ, אשתו פעריל.

הרה"ח ר' אליעזר ב"ר יהודה זאב מבענדין, אשתו רייצא, בניהם: ר' משה ואשתו ויוצ"ח, שרגא פייביל ומשפחתו, הב' יהודה זאב, הב' מרדכי, בנותיהם: אסתר ומשפחתה, רבקה ומשפחתה, העני' ומשפחתה, הילדה מרים.

הרה"ח ר' אלתר יעקב ב"ר יהודה זאב מזאריק ואשתו הי"ד.

הרה"ח ר' שרגא פייביל ב"ר יהודה זאב, בנו הרה"ח ר' אברהם מבענדין נלב"ע כ"ב סיון תרפ"ח, אשתו חי' אסתר ב"ר ישראל יעקובויץ, בנם שרגא פייביל ואשתו רחל ב"ר אלטר אורבך ויוצ"ח הי"ד.

בנם הרה"ח ר' יהודה זאב נלב"ע ל' סיון תשל"ו, בריינדיל ב"ר אברהם הרשברג, בניהם: הב' מנחם נחום, הב' חיים יחיאל, הילד ישראל. הילד משה, הילד דוב בעריש, בנותיהם: ביילא, דינה, מלכה רויזא, הילדה חנה הי"ד.

הרה"ח ר' צבי משה גרינבלאט מסאסנאוויץ ב"ר אברהם יעקב דוד הלוי, אשתו אסתר ב"ר יהודה זאב, בניהם: שלמה זלמן ומשפחתו, הב' מרדכי, הב' שרגא פייביל, בתם אלטע מרים הי"ד.

כולם זכו להסתופף בצל קדושת אדמו"ר מקאזמיר זי"ע

האשה רחל אורזל ב"ר יצחק גרשון נלב"ע י"ז אייר תשמ"ט.

הרה"ח ר' שלום ב"ר רפאל חיים מיץ מיערוסלב נלב"ע כ"ב אדר תשכ"א, זוגתו מרת רחל ב"ר אלעזר נפ' י"ג תמוז תש"ם

הרה"ח ר' שמואל שמעלקא ב"ר אהרן פומעראנץ ואשתו לאה רחל ב"ר אריה ניסן.

מכון זכר נפתלי

לחקר החסידות ומחשבת ישראל

בנשיאות

כ"ק מרן אדמו"ר הרב ר' שלמה הלברשטאם

מבאבוב שליט"א

עורך ראשי

הרב אלי' חיים קרלבך שליט"א

אב"ד הילסייד

הסכמת כבוד קדושת מרן אדמו"ר מקיעלץ זצללה"ה
למהדורת תרצ"ח

ב"ה, יום ב' תבא פה דזיאלאשיץ יצ"ו

כבוד בני יקירי מחמד עיני מופלא ומופלג כש"ת מר מרדכי שליט"א

אחדשה"ט

שמחתי לקראת הבשורה הנעימה שהנך מוציא לאור ספורי מעשיות צדיקים הריני בא להסכים לזה וישר חילך, כמו שמובא ב"מגן אברהם" מזקני הקדוש המגיד זצ"ל, וגם ב"מאמר מרדכי" מדודי ומורי ורבי אדומו"ר זצ"ל, שאמרו בהתיקון של שלש עשרה מדות, שהיום ה' בלילה, אם אין בכחם לעסוק בתורה יספרו מעשיות מצדיקי אמת, וזה תיקון גדול למדת היסוד וגם סגולה לפרנסה. לכן הנני אומר לכל אנ"ש שכל אחד ואחד ישתדל להביא הברכה לתוך ביתו, ובטח זכות אבותינו שנזכרים בספר הזה יגן עליכם שתושעו מהאל הטוב בכל מילי דמיטב.

כחפצכם וכחפץ ידידכם דוש"ט ומברככם בכוח"ט המעתיר בעד הרמת קרן ישראל למעלה ראש.

ניסן יהודה ליב בהה"צ המפורסם מו"ה דוד ממאקאריב

גדולת מרדכי

פרק א

לידתו ושנות נעוריו

א) אדומו"ר הה"צ המפורסם הסבא קדישא פועל ישועות רשכבה"ג כו' כו' הר' מרדכי זצ"ל מקאָזמיר זי"ע ועכ"י נולד לאביו המגיד הקדוש הר' אברהם זצללה"ה מטוריסק בשנת ת"ר, וכשנולד אמר אביו המגיד עליו: כי מעת פטירת אביו הה"צ הר' מרדכי מטשערנאָבּיל זי"ע שנפטר ל"ה בעומר כ' אייר שנת תקצ"ז היה לו עבודה גדולה. עד שזכה להמשיך לבנו את נשמת אביו הר' מרדכי זצ"ל מטשערנאָבּיל. דברים אלו היו מורגלים בפי המגיד הקדוש מטוריסק זצ"ל.

ב) כן סיפר כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי זצ"ל מקאזמיר בתוך דברי תורתו וז"ל: אבא מארי הק' זצללה"ה אמר לי כי התפלל לפניו ית' ב"ה וב"ש שיתן בי נשמות הקדושות והטהורות, את נשמת אא"ז הוא אבי אבא ה"ה הק' איש אלקי רבי מרדכי זצל"ה מטשערנוביל. ואת נשמת אא"ז איש אלקי רבי מרדכי זצלה"ה מנסכיז (=אבי חותנו הרה"ק רבי יעקב אריה מקאוולע), ונתקבל תפלתו ונתנו בי אלו הנשמות הנ"ל. (מס' פענח רזא — אור המאיר).

ג) ביום הברית מילה שלו לבש המגיד הקדוש בראשו כובע שער (סויביל) שלובשין צדיקי פולין, ולא את כובע השער שלבש תמיד בכל שבת ויו"ט ויומא דפגרא כדרך צדיקי רוסיא. וכששאלו אותו מקורביו מה זה, השיב להם תדעו כי בני הילד הרך הנימול היום יהיה ברצות השי"ת צדיק מפורסם במדינת פולין, ולכן אני לובש היום מצנפת צדיקי פולין על ראשי. וכן היה כי ע"י מסירות

שונות נתגרש הה״צ הר׳ מרדכי זצ״ל ממדינת וואהלין עוד בחיי אביו המגיד הקדוש ונתיישב בעיר וולאָדאווקע, ואח״כ ברח לגאליציע ונתיישב בעיר דאָמבראָווע, אח״כ שב לפולין ונתיישב בקאזמיר, אח״כ בלובלין ובחעלם ואח״כ בקיעלץ ושם נפטר ח׳ תמוז תרע״ז, ושם מנ״כ, והרבה אלפים חסידים ת״ח ויר״ש הסתופפו בצלו בפולין ובקשו עצתו, וכל דבריו היו כאשר ישאל איש בדבר אלקים.

ד) פ״א בא המגיד הקדוש בחג הסוכות לסוכתו ומצא שם את בנו הילד הנ״ל שח בדברים עם ילדים כגילו, אמר לו בני יקירי תדע כי עבודה גדולה היה לי להמשיך אליך נשמת אבי זצ״ל וכעת אתה עומד ושח דברים בטלים בסוכה? תדע כי המדבר דברים בטלים דומה לכלי חרס, וכלי חרס צריכין להוציא מהסוכה. ואז התחיל הילד לבכות מאד בלי הפוגות, ויאמר לו אביו המגיד הקדוש הדין הוא בכלי חרס שבירתן היא טהרתן, גם אתה כבר די במה שהיה לך לב נשבר מהבכיה, ויצוהו שלא יבכה יותר.

ה) סיפר אדמו״ר הה״צ זי״ע: כי בהיותו ילד כבר שית או שבע רצו החסידים שהיו בבית אביו המגיד הקדוש לאכול במוצש״ק יחד סעודת מלוה מלכה יחדיו, אבל לא היה להם מאכלים כראוי, וכשראה את דאגת החסידים, על סעודת מלוה מלכה כראוי, קרא להם ואמר בואו עמי ואני אראה לכם היכן תמצאו מאכלים טובים לסעודה. ויולך אותם למרתף שהיה שם מאכלים טובים שנשתיירו משבת, בשר דגים וחלות ועוד, החסידים לקחו את המאכלים לביהמ״ד ועשו סעודת מלוה מלכה כסעודת שלמה. והוא נשאר לעמוד עליהם, ושמח מאוד. ובתוך כך באה אמו הרבנית הצדיקת מרת ריקעל ז״ל בת הרה״ק מקאוולע ז״ל שהיתה בטבעה מעט קמצנית, וראתה הסעודה הגדולה שעושים ותשאל אותם מהיכן יש להם כל המאכלים האלו, ויען הילד לאמו ראיתי כי החסידים רוצים לאכול סעודת מצוה, הראיתי להם מקום המאכלים שיקחו להם לאכול, ותכעס עליו אמו הצדיקת ז״ל ותאמר לו: לכן, לא תבא היום לבית לשכב ולאכול.

וכששמע הילד הקפדת אמו עליו, נכנס לבית אביו המגיד הקדוש ז״ל ודמעות על לחיו, שאלו אביו המגיד הקדוש בני מה לך כי תבכה, ויען: כי בעבור שהראה לחסידים מקום המאכלים כעסה אמו עליו ותצוהו שלא לבא לבית לישן. אמר לו אביו המגיד הקדוש בוא עמי לחדרי, ונתן לו שם מקום לישן על המטה שעמדה שם, ובאמצע שנתו הרגיש הילד הקדוש אור גדול בבית, וגם הריח ריח עשן, ושמע קול אנחות, וינער משנתו וראה את אביו המגיד הקדוש יושב ופניו הקדושים לבנים כסיד, וישאל לאביו המגיד הקדוש מה זאת. ויאמר לו אביו שוב שכב הלאה על מטתך ואני אספר לך אח״כ מה זאת. ויעטוף את הילד בשמיכה על עיניו שלא יראה כלום וישן הלאה. למחרת שאל לאביו הקדוש מה היה אתמול בלילה, ויאמר לו אין לי כח לספר לך עתה. והמתין ליום שני וישאל עוד פעם, והשיב לו המגיד הקדוש ז״ל כי אמו ז״ל היתה אצלו, יען שכאשר עלתה נשמתה השמימה פסקו עבורה גן עדן, אך בא מלאך אחד רע והזכיר כי בידה עון חילול שבת שגרמה פ״א מלאכת מחמר אחר בהמה. והמעשה שהיה כך היה כי פ״א ביום ו׳ עש״ק לעת ערב עברו דרך טשערנאָביל עגלות גדולות מלאות סחורות שונות, ולפני בית אביו הרה״ק מטשערנביל זצ״ל היה הרבה רפש וטיט, וישקעו בתוכם הסוסים עם העגלות ולא יכלו להוליכם הלאה. ובתוך כך הגיע בין השמשות, בעלי עגלות שהיו חרדים למצות שבת, עזבו את העגלות והסוסים במקומם לפני בית אביו הק׳ וילכו לקבל שבת, ואמו ז״ל הרבנית היה דרכה לילך להתפלל בליל ש״ק לביהמ״ד של הקהל וכשחזרה מביהמ״ד לביתה מלובשת בתכשיטים ואבנים טובות שנתנו ברק טוב, הלכה ובאה נגד העגלות והסוסים, וכשראו הסוסים את הברק שהוציאו האבנים יקרות מהתכשיטין חרדו מאד וירוצו מתוך הטיט והרפש עם הסחורות, ויען שהרבנית גרמה כל זאת יש עלי׳ חשש חילול שבת קודש, ופסקו עליה בבי״ד של מעלה או שתתגלגל, או שתהיה בגיהנם שעה א׳ והברירה בידה לברור א׳ משתי אלה, ואמרה שתלך לשאול עצת בנה המגיד הקדוש מטוריסק ז״ל מה לעשות, ובאה אלי אתמול בלילה, ואומר לה שתברור שעה א׳ גיהנם אבל באופן שהגיהנם יהיה כאן בביתו, והסכימו ע״ז. וזה שראית האור

הגדול היה אור של גיהנם וגם העשן מגיהנם, וקיבלה עונשה בבית בנה המגיד הקדוש מטוריסק זצ"ל. כן סיפר מעשה זו אדומ"ר הה"צ הר"מ זצ"ל בעצמו.

ו) עוד סיפר כ"ק אדמו"ר זצ"ל: כי בהיותו בן ח' שנים היה פ"א עם אביו המגיד הקדוש זצ"ל מטוריסק על ברית מילה. וראה בעת שהיה אביו סנדק שישב לידו איש זקן. ושאל לאביו מי הוא הזקן היושב אצלך, והשיב לו, הוא אליהו הנביא זכור לטוב, וצוה עליו אביו שיקח גם הוא כסא וישב ליד האיש הזקן אליהו הנביא ז"ל.

פרק ב

נשואיו

א) המגיד הקדוש ז״ל שידך עבורו את הצדיקת מרת חנה בת הה״צ המפורסם רבי אשר מסטאָלין ז״ל בן הה״צ המפורסם רבי אהרן בעה״ס הק׳ **בית אהרן** זצ״ל מקארלין. (לפי המובא בספר ״דברי אהרן״ ע׳ רמט, היו הנישואין בשנת תרי״ט).

ב) וסיפרה הרבנית הצדיקת מ׳ חנה ז״ל כי פ״א אמר לה זקינה הה״צ רבי אהרן זצ״ל בזה״ל: תדעי כי אם לא הייתי בוש מהחסידים שלי הייתי נוסע על ר״ה לטוריסק, לא אל חותנך המגיד הקדוש, אלא לבעלך להיות עמו בצוותא חדא בהתקיעות דר״ה.

ג) אחר חתונתו אכל מזונות על שלחן חו״ז הה״צ רבי אהרן זצ״ל בקארלין. פ״א אמר לו חו״ז הה״צ הר׳ אהרן ז״ל שיבא לחדרו בהשכמה קודם אור היום ללמוד עמו שיעור. והשכים אדומו״ר הה״צ הר״מ ז״ל ובא לחדר חו״ז, וההי״צ רבי אהרן זצ״ל היה הולך בחדרו בהתלהבות עצומה זמן רב ולא אמר לו דבר. אחר זמן נגש אליו אדומו״ר זצ״ל וביקש ממנו שילמוד עמו את השיעור כאשר אמר לו אמש, והשיב לו לך לשלום (גיי געזינדערהייט), זה עתה היה אצלי זקינך הרה״ק מטשערנאָביל זצ״ל, ואמר לי שלא להתערב כלל בדרכך והנהגתך ולימודך, אלא למד עמו הלאה. [זה סיפר החסיד המופלג והמושלם ר׳ ישראלקי ע״ה ווראָנצקמאן שהי׳ נקרא ר׳ ישראל ראכיווער].

ד) הה״צ רבי אהרן זצ״ל מקארלין הי׳ רוצה בדווקא שהזוג יהיה סמוך על שולחנו, והמגיד הקדוש מטוריסק זצ״ל רצה דווקא שהזוג יהיה סמוך על שולחנו, והיה זמן אשר אדמו״ר זצ״ל היה אצל אביו בטוריסק, ואשתו הרבנית הצדיקת חנה׳לי ז״ל היתה

בקארלין, ושלח הרה״צ מקארלין שליחים מחשובי החסידים אל המגיד הקדוש מטריסק לשאול ״האם הוא לוקח אחריות על האברך״. ויאמר להם המגיד הקדוש שישיבו למחותנו לאמר ״שעל הבנים שלו אין לו מה לדאוג״. כשמוע הרה״צ מקארלין את תשובת מחותנו, שלח להודיע שהוא מסכים כבר שישבו הזוג בטריסק, אך בתנאי שבעלה הרה״צ רבי מרדכי יבוא בעצמו לקארלין ויחדיו ישובו לטריסק, הסכים המגיד הק׳ לכך, והרה״צ רבי מרדכי נסע לקארלין, כשנכנס אל בית חו״ז הרה״צ מקארלין לקבל שלום נשק לו חו״ז על מצחו, ואמר ״מחותני צודק״, (הסיום מפי הרה״ח רבי משה אהרן בוקשפן בשם אביו רבי יואל).

ה) סיפר החסיד המופלג ר׳ שמואל יוסף קעסטענבוים מפאראַמפאָל: כי שמע מפי הרבנית הצדיקת חנה ז״ל כי היה לה בן זכר לאחר הנשואין עם כ״ק אדומו״ר ז״ל אבל נפטר תיכף ביום שלישי למילה, ואדומו״ר ז״ל רצה לישב עליו אבילות כי אמר שיודע בבירור שכלו לו חדשיו, אבל אביו המגיד הקדוש לא הניח לו. [עיין יו״ד סי׳ שע״ד סעי׳ ח׳]. וכן הי׳ אצלו. אבל המגיד הקדוש ז״ל אמר שיהי׳ מילתא דתמיה.

ו) כמה פעמים העתירה הרבנית חנה ז״ל לחותנה המגיד הקדוש מטוריסק זצ״ל שיתפלל עליה שתפקד בזרע של קיימא, והבטיח לה שיתפלל עליה, וכשהיה עושה נישואין לאחד מצאצאיו, אמר לה המגיד הקדוש הלא בשעת החופה יהיו תחת החופה זקינינו הקדושים תעמדי גם את תחת החופה ותבקשי מאתם להמליץ טוב עבורך להושע בזש״ק, ועשתה כן. וכשעברו זמנים הרבה ולא נפקדה, באה לפני חותנה בבכיה גדולה. ויאמר לה המגיד הקדוש דעי, כי באם היה רוצה בני בעלך שליט״א להפקד בזש״ק היה נפקד, אבל מה לך לבנים. בעלך טוב לך מעשרה בנים.

ז) כאמור, היה חביב ונערץ מאד על חו״ז הרה״ק בעל ה״בית אהרן״, ובהמון מכתביו אל בנו הרי הוא מזכיר תמיד ברוב חיבה

את חתנו כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל. וכה כותב אליו בראש אחד מן המכתבים המצויים כיום (אשר צילומו מופיע כאן*).

לאהובי בני ידיד נפשי קשורה בנפשו המופלג החכם הנעים שם תפארתו מה' **אשר** שיחי' לאוי"ט עם **חתנו היקר והנעים הנחמד כ"ש מה' מרדכי שיחי' לאוי"ט.**

ח) כן עמד בקשר מכתבים הדוק עם חו"ז ה"בית אהרן" וגם מכתבים אלו מלאים געגועים והערצה אליו, והרי בזה אחד מן המכתבים נדפס בס' גן ישראל (ע' קכג).

ב"ה,

אור ליום וא"ו חשוון "ורב להושיע" לפ"ק פה קארלין.

החיים והברכה למשמרת שלום אהובי חתן בני יקירי המופלג החסיד הנחמד והנעים בו"ק גזע תרשישים נטע שעשועים שם תפארתו מו"ה מרדכי שיחי' לאויט"א בחיי נחת ושמחה ושלום עם שלום זוג' היא נכדתי היקרה החשובה הצנועה החכמנית מרת חנה תחי' לאויט"א בחיי נחת ושמחה ושלום.

ת"ל אתנו החיים והשלום, אני ואמכם תחי' לאויט"א ובני יקירי הוא כבוד אביכם שיחי' לאויט"א, גם קבלתי מכתבים מבנותי היקרות שיחי' לאויט"א וב"ה הם וב"ב שיחי' לאויט"א בחיים ובשלום. כבר כתבנו לכם קבלה על מכתבכם שקודם ר"ה, ומאז לא קבלנו שום מכתב משלומכם, ולפליאה נשגבה בעיני מדוע ככה לעיכובא הלא בי דואר קבוע בכל שבוע ובלאו הכי כמה מזדמנים הי' מאז ועד עתה, ואיני יודע מה אידן בי' לטב, ע"כ על להבא לא תתנהגו כמאז, ותהי' זרוזין בעט סופר מהיר להודיע לנו בכל פעם משלומכם הטוב ובריאותיכם לטוב.

---

* מתורגם בשיבושים והשמטות בס' ברכת אהרן ע' קכו.

מנאי אביכם הדו"ש ומעתיר בעדכם לטוב מצפה לשמוע מכם בשורת החיים והשלום ולראות בשובע שמחות להפקד בפקודת ישועה ורחמים בזרעא חיי וקיימא בחיש ומהר ובברכות רוח ישרים תתברכו החיים והשלום.

הק' אהרן בן הרב אשר זצלה"ה

מכתב מהרה"ק רבי אהרן מקארלין זצ"ל
לנכדו מרן אדמו"ר זצ"ל

פרק ג

בצל אביו הקדוש

כאמור נשאר מרן אדומו״ר זצ״ל להיות סמוך על שולחן אביו הק׳ בטוריסק, בשנים אלו נתעלה בעילוי אחר עילוי בתורה ועבודה מתוך גינוני קדושה וטהרה, בחצר הקודש אשר המה מרוב חסידים ואנשי מעשה ביניהם גדולי הרבנים והאדמורי״ם שעלו ואתכנשו להסתופף בצילו של אביו הגדול, נודע שמו למשגב ותהלה, מלאי הערצה והתפעלות הביטו כולם אחר עבודתו בקודש, אשר חרגה קצת מדרכי אבותיו הק׳ שעבדו עבודתם בחרדת קודש וקול דממה דקה, ואילו הוא זצ״ל עבד עבודתו בקודש ברגש קודש ובקול חוצב להבות אש.

עוד בהיותו צעיר לימים קרה פעם ביום הושענה רבה בעת אמירת ההושענות, כאשר אביו המגיד הקדוש מטריסק זצ״ל הקיף את התיבה עם הארבעה מינים כנהוג ואחריו היו הולכים בניו הקדושים, פתאום בין הקפה להקפה, הרים המגיד הק׳ את הטלית מעל ראשו, ויפן אל בנו האברך רבי מרדכי שעמד מכוסה בטליתו, וכולו הומה ורועד מרוב התאמצותו בתפילה, ויאמר אליו: ״מאטלי, מלאכים האסטו שוין איבערגעשראקען, וועמען נאך ווילסטו איבערשרעקען?״ בדברים אלו הראה אביו המגיד הק׳ את חיבתו היתירה אליו על אף שדרך בדרך חדש, בדרכי העבודה להבוי״ת.

בפרק זה יבואו עובדות וסיפורים אשר סיפר אדמו״ר הרה״צ הר״מ מאשר קרו אותו עם אביו המגיד הק׳, וכן סיפורי מופת ממנו בשנים אלו.

א) פ״א היה אדומו״ר זצ״ל בחו״ל בקיץ במעיני הישועה קודם ר״ה. והרופאים אמרו לו כי נחוץ לו שיהיה שם גם בימים הנוראים. והוא לא רצה לשמוע להם שלא להיות בימים הנוראים אצל אביו

בטוריסק, אבל משמשו הר׳ מאטיל גראבאוויצער ע״ה שהיה עמו במרחץ הנ״ל כתב מכתב להמגיד כי הרופאים אמרו לו שמוכרח להיות שם גם בימים הנוראים, ואז כתב לו המגיד הקדוש מכתב בגזירת כיבוד אב שלא לשנות מצווי הרופאים רק שישאר שם גם בר״ה ויוה״כ, ומההכרח נשאר שם על ר״ה ויוה״כ, ועל חג הסוכות חזר לטוריסק.

ובבואו סמוך לטוריסק שמע כי אביו המגיד הקדוש נחלה מאוד, ולדברי הרופאים היותר מוסמכים הוא חולה מסוכן מאוד רח״ל. וייצר לו מאוד, וימהר לבא לבית אביו. ובבואו לביתו בערב סוכות נכנס לקבל שלום מאביו המגיד הקדוש, ונתן לו אביו שלום ולא דיבר עמו מאומה, והיה הדבר לפלא בעיניו, וגם הוא לא דיבר מאומה ויצא מן הבית, ויאמר אל לבו הנה ימי הסוכות ממשמשים ובאים ואז אראה אם אבי הקדוש יעבוד את עבודתו בקודש על הד׳ מינים והנענועים כדרכו בקודש בכל שנה שהאריך בהם כמה שעות אשר לא היה באפשרות להשיג עבודתו הכבירה, וגם בשמיני עצרת ושמחת תורה היה שוהה כמה שעות שהיתה עבודתו למעלה משכל האנושי, ואם אבי המגיד יעשה הלאה בעבודתו שלו כמקדם אז בודאי שכבר נתרפא ושקר בדברי הרופאים. וכן היה כי בסוכות עשה המגיד הקדוש הנענועים כדרכו תמיד וכן בשמע״צ וש״ת עשה הקפות כדרכו ואז שמח מאד כי ראה שאביו הוא בריא אולם כמקדם.

אחר החג בא אדומו״ר זצ״ל לבית אביו ואמר המגיד למשמשו הנה יש לי אורח טוב כזה בני היקר, ועוד לא שמחתי עמו. הבא לי צלוחית יין טוב מן המרתף לשתות עם בני, והביא המשמש צלוחית יין עם שני כוסות, ויעמיד על השלחן, ואביו המגיד הקדוש שפך היין בשתי הכוסות, ושתה המגיד ונתן לבנו ידו הקדושה ואמר ״לחיים״. ואמר לו זה״ל: תדע בני כי קודם סוכות הייתי חולה מסוכן והתפללתי להשי״ת א) שהחולאת תלך ממני עד אחר סוכות

א) וכן מצינו בר״א בר״ש במסכת ב״מ (פ״ד:) בצפרא אמר להו (למכאוביו) זילו מפני ביטול תורה ע״ש.

כדי שאוכל לעבוד עבודתי הקדושה, ושמע השי"ת תפילתי. אבל עכשיו לאחר החג הנה שבה אלי המחלה, ותדע כי הנני חולה מאוד, ותתפלל עבורי שיהיה לי רפואה שלימה, כי עבודות גדולות היו לי עד שהמשכתי עבורך נשמת אבי הקדוש ויש לך הכח להתפלל עבורי שיהיה לי רפואה שלימה. וכשהסתכל הרה"צ אדומו"ר מהר"מ זצ"ל בפני אביו הקדוש אמר שראה שהאמת אתו, שהחולאת באה עליו כרגע. והתחיל לבכות והלך לביתו ובכה והתפלל להשי"ת על בריאות אביו, ונרדם מעט נים ולא נים תיר ולא תיר ממש בהקיץ בא אליו זקינו הה"צ הר"מ מנעסכיז זצ"ל ואמר לו בזה"ל: לא יהיה לך שום עגמת נפש ופחד, כי לאביך יהיה תיכף ומיד רפואה שלמה מן השמים ומגן עדן, והנה עומד בכאן אליהו הנביא והוא עד בדבר. וכך היה שבזה הרגע נתרפא אביו המגיד הקדוש בשלימות.

ולחיבת הקודש נעתיק בזה אגרות קודש שנשלחו אליו מאביו הק' בעת שהותו במקומות מרפא בו מצווה עליו לבל יסור משמוע לקול הרופאים אף אם יצטרך להשאר שם בימים המקודשים, וכמבואר בסיפור הנ"ל:

א*)

בעזהשי"ת יום ג' ואתחנן תרל"ב פה טריסק.

אל כבוד בני רב רחומאי דיתיב בתוונא דליבאי, הרב החסיד ועניו חכמתו תאיר פניו החכם המפואר והמהולל בן איש חי רב פעלים מקבציאל כ"ש מו"ה מרדכי הנקרא מאטעלע שיחי' עד ביאת הגואל.

טרם יקרא ואני אענה בדבר שליחת מעות, הנני שולח לו כאשר נאמר במכתב ידידנו החסיד ש"ב ר' אהרן קאמינער, ונא לקיים פקודתי אשר אנכי פקדתיך טרם נסיעתך לבל תחפז לבא לביתך אפי' כל ימי

---

*) נדפס בס' גן ישראל ע' קכד.

הנוראים והן על ימי חג הסוכות ושמיני עצרת אל תזוז משם עד אשר תשיג רפואה גמורה וחלוטה עולמית, ואל תבא עם חצי דבר אינני חפץ בשום אופן בזה ומגודל בטחוני שיתן מקום לדברי אלה אקצר מזה.

והנני מודיע משלום כל חצרות הר קדשי אשר כולנו בעז"ה בשלמא רב ונפישא ונא לבל ימנע מעשי אצבעותיו בכל עת להודיענו מכל מה שאמרו הדאקטורים.

דברי אביך המעתיר בעד בריאות נפשך שתבא לביתך שלם בגוף בל יחסר לך כלום בבריאת נפשך ותהי' בריא כאולם דברי שלום באהבה רבה ואהבת עולם אהבה עצומה ועזה רחומתא עזוזא.

אברהם בן אאמו"ר הק' האלקי זצוקלה"ה

פ"ש לידיד נפשי עוז הגביר המפורסם החסיד ר' בעריש בנהייט שיחי' עם שלום כל בניו שיחי', נא להודיענו באר היטב על דרך האמת ולא מה שיאמר לו בני שיחי', שיכתוב מה אמרו הדאקטורים ולאן צוו לו לנסוע לאיזה מרחץ, ואם גם על אכילת ענבים, וכל זה יכתוב לי מעלתו באר היטב ושוב אין חדשות.

דברי המעתיר בעד הרמת קרנו ומזלו ברוחניות ובגשמיות דוש"ת כ"ה באהבה עזה.

אברהם הנ"ל.

עוד קטעים וצילומי אגרות בענין זה נדפסו בס' היחס מטשרנביל במהדורה הראשונה (לובלין תרצ"ב). והא בזה תרגומם.

ב.

...גם יקרת בני חביבא רצוני ונפשי חפצה בזה שתתמיד בשקידה להגיע למעלת שלימות הבריאה אין

שום דופי חלילה, לכן גם אם תתמהמה עד אחר חג הסוכות הבע"ל, חכה והמתן לבל תזוז משם עד השלם עשית כל הפעולות אשר יצוו הדאקטארים. וגם על זאת אתפלא מאד על יקרת בני הנחמד שיחי' וכי למה לא מצאתי חן בעיניך ועשה א"ע כמחריש מבלי הודיע אותי בכל פעם מטוב שלומו, הלא מאז הפרדו מאתי לא השגתי מאתו שום מכתבים מתחילת ביאתו לקרעניץ, ועתה באתי שיראה לעשות מטעמים כאשר אהבתי להודיעי בפרט מחולשת החוט מהשדרה ומכאוב לב ומהחולאת הרגלים שהי' לו מאז, לא כעת. ואמר עתה רצוני לדעת אל נכון מכל הדברים בפרט ובל יתפלא בזאת על אשר טופס מערכת מכתבי לו המה לא מעשה אצבעותי, הלא מראש דברתי לו במכתב הקודם אשר כעת אמנע את עצמי מאיזה טירחא יתירה, ורק להיות בני יחי' בשלום.

ואחתום בברכה. דבר אביו המעתיר בעד בריאות נפשו שיהיה בריא כאולם לבל יצטרך עוד לנודד נפשו למקומות הרחוקים למרחצאות בחמין ואשרי יושבי ביתך ברוב טוב ונחת כל הימים, והנני שולח אליכם במכתבי סך מאה וחמישים רובל על חשבון...

בי לקיים דברי המכתב הזה. רוב שלום באהבה רבה אהבת עולם אהבה עצומה אהבה עזה רחימתא ועזיזא.

אברהם באאמו"ר הק' האלקי זצללה"ה

ג

...והנני שולח לו שלש מאות רו"כ, מאה אחת מר' יעקיל קאברינר ומאה אחת מר' מאטיל, ומאה שלישית על... שלי ואם יצוו הדאקטארים אחר הבעדיר... אף כי יגיעו הימים לימים הקדושים הבע"ל, אל תפן מדבריהם ימין או שמאל, ידי נטויה לשלוח לך עוד מעות על מה

שמגיע לך על חצי שנה הקודמת מימות החורף למען תבוא לביתך בריא ושלם כאולם שלא תצטרך להיות נודד נפשך לבעדיר... ושוב אין חדשות רק נא בני יקירי שלח נא מכתבים אלינו מאופן בריאותך איך עומד למען החיות נפשינו.

דברי אביו המעתיר בעדו שתתחזק ותתברך ברפואה גמורה וחלוטה עולמית, דובר שלום באהבה עזה ועצומה ואהבת עולם רחימתא עזיזא.

אברהם בלאאמו"ר הק' האלקי זצללה"ה

ב) אביו המגיד הקדוש מטוריסק זצ"ל היה שונא מובהק לקיסר רוסיא אלכסנדר השני. ופעמים אין מספר קילל אותו קללות נמרצות. ולא רק בפני אנשי סודו ומקורביו אלא גם בנוכחותם של אנשים זרים. פ"א בשעת אמירת התורה בש"ק בשעת סעודה שלישית (על הפסוק שמות יא, א): כשלחו כלה גרש יגרש אתכם, אמר באמצע התורה: "כשלחו" עם הכולל בגימ' כמנין "אלכסנדר". ופירושו כך "כשלחו" כלה, כשיכלה מלכות אלכסנדר, היינו[ב] כשימות אלכסנדר, אז גרש יגרש אתכם, תצאו מהגלות אל ארצכם ארץ ישראל, וכל הנאספים חיל ורעדה יאחזון מאימת המלכות. ובמוצש"ק נכנסו אליו בניו זצ"ל להעירו על דבריו, ויאמרו לפניו הן סכנה גדולה צפויה לכולנו, כי הלא בין השומעים התורה ישנם אנשים שונים אנשים שאין ידועים לנו, ומי יודע אם אין ביניהם מוסרים ומלשינים ג"כ. בשמוע המגיד הקדוש זצ"ל דברי בניו הצדיקים, תמה עליהם ואמר בהתרגשות: לא עלה על דעתי כי בניי יחשבו עלי שאני מסדר לי את התורה שאני אומר? וכי אני יודע הדברים שיוצאים מפי? כלום אשם אני אם ביטוים כאלה נשמעים מפי? מאז חדלו בניו הצדיקים זי"ל לדבר עמו על ענין כזה והבינו שהשכינה מדברת מתוך גרונו.

ב) ואח"כ בקרוב מת פתאום המלך אלכסנדר השני.

ג) סיפר אדומו"ר ז"ל: כי בהיותו צעיר לימים בבית אביו המגיד הקדוש היה פ"א ברית מילה ביום ראשון של חג השבועות והמגיד הקדוש היה מכובד בסנדקאות. דרכו של המגיד הקדוש הי' להתפלל ביום א' דשבועות בהשכמה ובמהירות, לאחר התפילה שאל המגיד לבנו אדומו"ר זצ"ל אם גם הוא ילך על הברית מילה, והשיב שעוד לא התפלל. ושאל אותו המגיד הקדוש כמה זמן הוא צריך להתמהמה בתפילתו, והשיב לו אדומו"ר שצריך להתמהמה ערך עשר דקות. ענה לו המגיד שימתין עליו ושילך להתפלל, והלך תיכף ומיד להתפלל במהירות גדול, ולאחר התפילה בא לאביו המגיד הקדוש, ויבט המגיד הקדוש על המורה שעות (שעון) וראה שעוד לא עברו עשרה מינוטין שלימים. ושמח אביו המגיד הקדוש ואמר לו בזה"ל: תדע שזקינך הה"צ מנעסכיז התפלל בחמשה מינוטין וכוון כל כוונות האר"י הקדוש ז"ל וגם הוסיף לחדש כוונות שלו, אם תוכל גם אתה להתפלל כמותו אשמח עד מאוד. ואמר אדומו"ר זצ"ל איך אפשר להתפלל כל כך במהירות, רק שיש מלאך אחד שיש לו אלף פיות ובכל פה אלף לשונות ובכל לשון ולשון נותן רננות ושבחים לקונו [מובא בספר הקדוש ראשית חכמה שער האהבה פ' ו' עי"ש], ואם מתדבקים עצמם במלאך זה יכולים להתפלל כך, אבל לא בכל עת יכולים לעשות זאת רק היום הוא יום קבלת התורה, ואנחנו קרובים למלאכים יכולים לעשות זאת

ד) פ"א נתעוררה שאלה בין האחים הקדושים אדומו"ר רבי מרדכי זצ"ל מקאזמיר ואחיו רבי יעקב ארי' זצ"ל מטוריסק בנוכחות אביהם המגיד הקדוש זצ"ל בענין אמירת תחנון מר"ח אייר עד פסח שני, ומקום הספק היה להם בדבר הפירוש בדברי הזוה"ק פ' בהעלותך (דף קנב ע"ב) ברעיא מהימנא וז"ל: פקודא למעבד פסח שני כו' איך יכלין אלין דלא יכילו או דאסתאבו למעבד בירחא תניינא דהא אעבר זמנא, אלא כיוון דכנסת ישראל מתעטרא בעטרהא בניסן לא אתעדיאת כתראה ועטרהא מנה תלתין ימין. וכל אינון ל' יומין מן יומא דנפקו ישראל ממצרים יתבא מטרוניתא בעטרהא וכל חילהא בחדוה, מאן דבעי למחמי למטרוניתא יכיל למחמי. כרוזא כריז כל מאן דלא יכיל למחמי מטרוניתא ייתי ויחמי

עד לא ינעלון תרעיה, אימתי כרוזא כריז בארבעה עשר לירחא תניינא, דהא מתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחין, מכאן והלאה ינעלון תרעי כו' עכ"ל.

ולפי דברי הזוה"ק הנ"ל. נהגו בטוריסק שלא לומר תחנון מן פסח שני והלאה ז' יומין, כיון דהיא זמנא דחדוה דתרעין פתוחין. ונפל ספק ביניהם אם שלא לומר תחנון גם מר"ח אייר עד פסח שני [דכל חדש ניסן בלאו הכי אין אומרים תחנון כמ"ש בשו"ע או"ח סי' תכ"ט ס"ב ובמג"א שם סק"ג], והספק תלוי בפירוש דברי הזוה"ק אם התרעין פתוחין מן י"ד ניסן עד ז' ימים אחר פסח שני, וכמשמעות הזוה"ק כיון דכנסת ישראל מתעטרא בעטרהא בניסן לא איתעדיאת כתראה ועטרהא מנה תלתין יומין כו', ובפסח שני כרוזא כריז דמתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחין, הכוונה שנשאר זמן פתיחות התרעין עוד על שבעה ימים אחרי הל' יום הקודמין, ואם כן אין לומר תחנון מר"ח אייר עד פסח שני, או הפירוש כי ל' יום מפסח ראשון עד פסח שני אין התרעין פתיחין, רק שנפתחים בפסח שני ופתיחין ז' יומין, ואם כן צריכין לומר תחנון מר"ח אייר עד פסח שני. וכל אחד מהבנים סבר כאחד הפירושים הנ"ל.

וכל העת שפלפלו ביניהם האחים הקדושים הנ"ל ישב אביהם המגיד הקדוש ז"ל שקוע במחשבותיו הקדושים ובידו קופסת הזהב של טאבק. וכדרכו הקדוש תמיד עת השתקע במחשבותיו הנעלות והטהורות פתח את הקופסה וסגרה מפעם לפעם, וכך נמשכה השקלא וטריא ביניהם, עד שבא גיסם הרה"ג המפורסם בקדושתו וצדקתו רבי אפרים־צי מרגליות זצ"ל חתן המגיד הקדוש, בהכנס רבי אפרים־צי לחדר פנה המגיד הקדוש לבניו הק' ואמר: די לכם בני להתווכח בהלכה, נשאל את פי רבי אפרים־צי עליו יכולים לסמוך כי הוא בקי בדיני השלחן ערוך. ותיכף פנו האחים לרבי אפרים־צי להכרעת הדברים, ויענה רבי אפרים־צי ויאמר: היש לנו בר סמכא יותר גדול ומובהק מחותני, יותר נכון שחותני יחוה לנו דעתו ויברר לנו הספק הלז. והשיב המגיד הקדוש בענוותנותו הקדושה וכי בקי אני בדיני השלחן ערוך[ג]. ויענה רבי אפרים־צי ז"ל בחכמה: אנחנו מבקשים מחותני להגיד לנו הפירוש והכוונה בזוה"ק

אימתי התרעין פתוחין ואימתי הם סגורים, וממילא נדע אנחנו המסקנא מתי לומר תחנון. צחוק קל רחף על שפתי המגיד הקדוש ויענה בתמימות: לפני התרעין פתוחין תמיד. אם כן אמר רבי

ג) אין מהצורך אפילו לפרט דמרוב ענוה אמר כן, כי היה ידוע ומפורסם כי המגיד־הקדוש זצ״ל זכר בע״פ ש״ס וגם כל הארבעה חלקי שלחן ערוך, ופ״א בא לפני המגיד הקדוש ז״ל איש אחד עם פתקא שאשתו מעוברת בחודש התשיעי ובלילה שמעה קול צווחה מהילד שבבטנה ולא הרגישה שום שינוי וקישוי כי הילד היה מונח בבטנה כמקדם, ובשעת נתינת הפתקא הלז עמדו אז לפני המגיד הרבה אנשים וגם הרבה רבנים וגדולי ישראל ונתפלאו כולם על דבר זר וחדש כזה שלא שמעו עוד מעולם דבר כזה, אבל המגיד הקדוש השיב במתינות, כי אין זה כלום ולא דבר חדש הוא וכבר היה לעולמים, דמעשה כזו מובא בדרכי משה הלכות מילה, ונתביישו הרבנים מאד כי הלא הם עיקר עסקם ולמודם הוא בדיני ארבעה חלקי שלחן ערוך ואעפ״כ אין זוכרים כלל מעשה כזה, והמגיד הקדוש שלא ראו אותו לומד כלל יזכור לימוד בהלכה בפרט בדרכי משה בענין שאינו שכיח. וכשראה המגיד הקדוש פליאתם, אמר להם: תדעו כי לאחר הנישואין שלי אכלתי מזונות על שלחן חותני הרב הגאון המפורסם רבי יעקב אריה זצ״ל הרב אבד״ק קאוולע, והיה לו בביתו איזהו אלפים ספרים, ובמשך שנה הראשונה למדתי את כל הספרים שנמצאו אצלו וב״ה כי הנני זוכר אותם על פה והם אצלי כמונח בקופסא, ואח״כ הלכו הרבנים לביה״מ וחפשו בש״ע יו״ד הלכות מילה ומצאו בד״מ (סי׳ רס״ב סק״ד) וז״ל: ובאו״ז כתב תשובת ר׳ יואל הלוי על תינוק שצווח מבטן אשה ואם אומרת שאותה שעה הי׳ מונח בבטנה כשאר ימים ולא היתה מקשה לילד אח״כ כו׳ עי״ש.

ובאותו ענין שמעתי שכשנסע הה״צ הר״מ מטשערנאָביל זצ״ל לקאָוולע על התנאים של המגיד הקדוש ז״ל באה אשה עגונה לפני הגאון הר׳ יעקב אריה ז״ל האבד״ק קאָוולע להתירה מכבלי העיגון, ותבך האשה מאד, ואז ישב לידו גם מחותנו הרה״ק מטשערנאָביל ז״ל ויעתיר הרה״ק מטשערנאביל זצ״ל ג״כ למחותנו זצ״ל תרחמו נא על בת ישראל להמציא לה היתר מכבלי העיגון, ויאמר לו הרה״ק מקאָוולע בהתנצלות כי השתדל הרבה בענין זה וכל פעם שנראה לו היתר יתנוצץ מידו אח״כ ספק בלבו על ההיתר, ואי אפשר לו לגמור הענין. ואז אמר לו מחותנו הרה״ק מטשערנאביל זצ״ל, כשעברתי אצליכם אצל ארון הספרים ראיתי ספר אחד שיש שם למצוא היתר להעגונה. [כי דרכו של הטשערנאבלער ז״ל הי׳ כשעבר ליד ארון ספרים לקח ספר א׳ ועיין בו והחזירו למקומו]. ולקחו הספר והי׳ קמוט שם המקום שעיין שם הטשערנאָבלער ומצאו כי מקור מפורש להתיר האשה מכבלי העיגון והתירה הרב מקאָוולע ז״ל.

אפרים־צי אין חותני צריך לומר תחנון כל השנה. כן הוא הדבר ענה המגיד הקדוש, אין אני אומר תחנון כל השנה.

ה) סיפר אדומו״ר זצ״ל כי בימי אביו המגיד הקדוש זצ״ל נודע פ״א קודם ר״ה שנתפשטה מחלת החולי־רע רח״ל בסביבות טריסק, ונכנס הוא לאביו המגיד הקדוש זצ״ל ויאמר לו שיצוה שיכתבו בשמו לכל החסידים בכל מקומות מושבותיהם שלא יבוא לטריסק על הימים הנוראים, כי על ידי שיתאספו הרבה אנשים יחד וגם ממקומות שונים, ע״י הדחק יכולה המחלה להזיק להם ח״ו. והשיב לו אביו המגיד הקדוש: דאין צריך לכך, כי כבר פעל בתפלתו שלא יזיק ח״ו אלא באולי לאיש א׳, ולא כתבו כלום להחסידים. ובאו על הימים הנוראים הרבה חסידים כדרכם בכל שנה, ולא הוזק ח״ו אף אחד מהם. ובהושענה רבה בעת שעשה המגיד הקדוש ז״ל הנענועים איזה שעות רצופים יחד כדרכו בקודש נחלה רח״ל אברך אחד מחעלים על חולי הנ״ל, ורצו החסידים להזכיר אותו בפני המגיד באמצע הנענועים, אבל האברך שנחלה לא הניח להם להפסיק את המגיד באמצע עבודתו ולבלבלו, וקודם שגמר המגיד הנענועים שבק האברך לן חיים. ואח״כ סיפרו זה להמגיד הקדוש ז״ל, ואמר כי האברך היה חסיד שוטה במה שלא הניח להזכירו לפניו באמצע הנענועים, כי באם היה נזכר לפניו היה נתרפא בוודאי, ואולי היה צריך להחליף אותו באחרו), או היה מבטל הגזירה לגמרי. וצוה המגיד הקדוש כי בעת הלוויה יוליכו מטת האברך לפני הביהמ״ד ויודיעו לו מזה, וכן עשו, ויצא המגיד הקדוש אל המטה ונתן לו שמירה אַ פירער (ארבעה גראָשין פולניש). ואמר להאברך אל תפחד לך ישר עם השמירה לאבי הקדוש ולזקיני הקדוש זצ״ל. ובליל שמע״צ בשעת עשיית הקפות מהמגיד הקדוש, כשהגיע המגיד להקפה ג׳ וישב עצמו לנוח מעט מעבודתו הקדושה שרקד בהקפות איזהו שעות, קרא לבנו אדומו״ר זצ״ל ואמר לו בזה״ל: ראה נא בני כמה מיהר א״ע האברך שנפטר היום, כי כבר

ד) עיין (חגיגה דף ד׳:) ונתתי אדם תחתיך עי״ש.

היה אצל אבי הקדוש זצ״ל ואצל זקיני הקדוש זצ״ל וכבר הוא כעת בביהמ״ד פה לרקוד עמנו בהקפות.

ו) סיפר אדומו״ר זצ״ל: כי פ״א בליל יוה״כ אחר התפלה היה בחדר אביו המגיד הקדוש ז״ל הוא ואחיו הגדול הה״צ הר׳ נחום ואח״כ הלכו שניהם לביתם להנפש מעט. אבל הוא לא הי׳ יכול לישון בשום אופן וקם על רגליו והלך בחזרה לחדר אביו המגיד הקדוש ז״ל, שהיה לו חדר מיוחד אצל הביהמ״ד שם ישב כל הלילה וכל היום של יום הקדוש, וכשבא סמוך לחדרו של אביו זצ״ל פגע גם באחיו הה״צ רבי נחום ואמר לו אחיו כי הוא לא היה יכול לישן ונפל בדעתו לילך בחזרה לחדר אביו זצ״ל, ודפקו שניהם על דלת חדרו של אביהם ושאל המגיד הקדוש מי דופק, והשיבו כי הם בניו. ופתח להם, ואמר להם בני טוב שבאתם עתה, ואספר לכם מה שאירע לי בזו הלילה, קודם ביאתכם באו אלי ג׳ מזיקים וב׳ מהם הרגתי תיכף והשלישי עמד לנגדי והזכרתי עליו שם אבי ז״ל ושם זקיני ז״ל ולא הועיל כלום, ורצה ליקח נר שלי ולא הנחתי אותו, וכשראה שלא יכול לי שבר החלון ועשה בו נקב, ובאותו שנה נפטרה זוגתו הרבנית זצל״ה.

ז) סיפר אדומו״ר זצ״ל: כי פ״א בא לפני אביו הקדוש מטוריסק בחג הסוכות כשהיה אביו הקדוש יושב לבדו בחדרו ושמע כי מדבר אל עצמו, והבין שאינו רואה אותו. ויתיצב אחורי הכסא ושמע דבריו הקדושים מלהבות אש בזה״ל: רבש״ע מה אתה מבקש מבניך, האם לנצח תשכחם ח״ו, הלא אין בכחם עוד לסבול עול הגלות והצרות והשיעבוד שיש להם. ואם תאמר שאינם מקיימים התוה״ק כראוי, אדרבה הם מקיימים יותר ממה שמחויבים, כי הדין הוא באשה תחת בעלה פטורה מכיבוד אב דרשות אחרים עליה (כמבואר בקידושין ל: וברמב״ם הל׳ ממרים פ״ו ה״ו וביו״ד סי׳ ר״מ סעי׳ י״ז), וישראל מסורים תחת רשות ועול גליות ואף על פי כן אינם משגיחים ע״ז ומקיימים מצותיך ומכבדין אותך, וכי כן מדתך, הלא ידעת כי יש ביכולתינו לצאת ולריב עמך ולבטל גזירתך, כמאמרם ז״ל הקב״ה גוזר והצדיק מבטל, רק אין אנו רוצים לעמוד

נגדך כמאמר זוה"ק וכי צדיקי עבדי קטגוריא עם קוב"ה, לזאת אתה נוהג כן, לכן אומר לך אם לא תרחם על בניך ח"ו אבא עמך במשפט לפני פמליא של מעלה עכדה"ק.

ועפי"ז פירש אדומו"ר זצ"ל: האזינו השמים ואדברה, דיבור הוא לשון קשה, כי הבעלי דעת וצדיקים הגדולים שהם בבחי' השמים יכולים לדבר לפניו ית"ש דיבורים קשים, ותשמע הארץ אמרי פי מרמז להמון עם שהם בבחי' ארץ, הם מוכרחים לדבר אמרים רכים ולהתחנן על נפשנו ממנו ית"ש, אמנם חטאתי אכן אתה ברחמיך הרבים עזור על דבר כבוד שמך, ואז השי"ת בודאי ירחם עליהם וישמע תפילתם.

ח) פ"א כשהניח הרה"ק בעל **"ישמח ישראל" מאלכסנדר** את הטלית. עמד אצלו גיסו הר"ר אלעזר ליפשיטץ. בא איש אחד בצעקה ובבכיה גדולה. היות שאשתו היא מקשה לילד ר"ל. אמר לו הרה"ק מאלכסנדר אל תבכה, אספר לך סיפור א'. איש אחד בא לפני **המגיד הק' מטריסק** זצוק"ל בבכיה גדולה שאשתו היא מקשה לילד. והמגיד ז"ל אמר לו אין לי שום עצה עבורה. ונעשה בביהמ"ד יללה גדולה מהאב ומהבנים. ויפתח הרה"ק אדומו"ר רבי מאטילע בנו של המגיד את הדלת. ושאל אותם מה הוא הרעש, ויספרו לו שאמם היא מקשה לילד, והיא בסכנה גדולה, ואביו המגיד אמר שאין לו שום עצה עבורה. ויאמר להם: אל תבכו, שמעו ואספר לכם סיפור. בעיר אחת ברוסיא. עמדו שם גדוד של חילים. פ"א אמר שר הגדוד למשרתו, לך ותעמוד אצל המרחץ, ותביא לי משם שתי נשים היוצאות משם. החיל הלך שם, ופגע בשני נשים שיצאו מטבילתן, א' היתה אשתו של בעל בית המרזח (השענקער) העשיר, ואחת היתה אשתו של חיט עני, ותפס אותן והוליך אותן לבית השר, וסגר אותן בחדר אחד, והלך להגיד לשר. הנשים ראו שנפלו בפח, מיהרו ויפתחו את החלון, ויקחו שני כרים שהיו שם והשליכו אותם על הארץ, וקפצו מהחלון על הכרים, ולא אירע להן שום נזק. ובמנוסתם לקחו אתם גם את הכרים, אשת השענקער לקחה את הכר הקטן, ואשת החיט לקחה את הכר הגדול, וינוסו מהרה לביתם

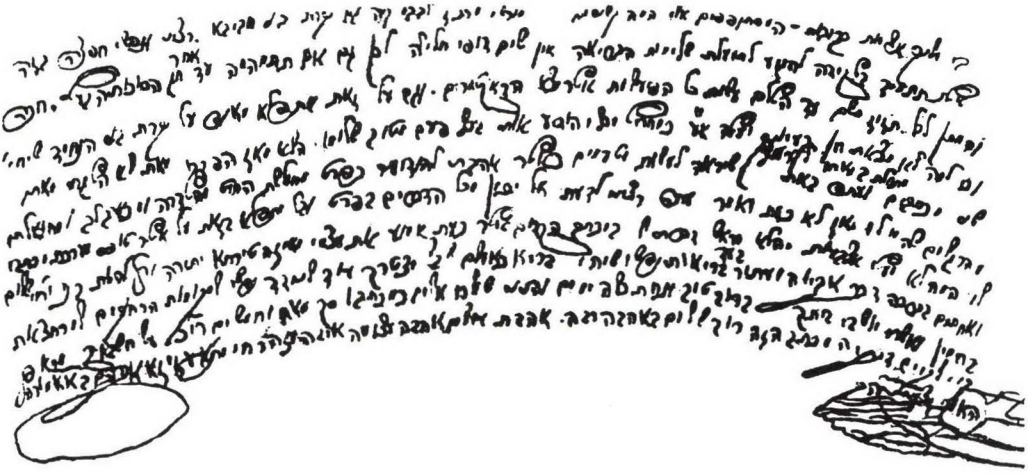
ויספרו לבעליהן מה שאירע להן. לאחרי שעות אחדות שמע השענקער דפיקות בדלת, ושמע את הקול של האלוף (הפולקובניק), ויפתח את הדלת, וישאל אותו מה רוצה האדון. ויספר לו בלי בושה מה שאירע לו עם שתי נשים ומצטער ע"ז כי לקחו מחדרו כר קטן, ובתוך הכר היה לו אוצר גדל מזהב ומכסף ותכשיטין יקרים. ויבקש מהשענקר שיתן לו לשתות יין שרף כדי להפיג את צערו. ויתן לו יי"ש הרבה. וכשהלך השר לביתו לקח השענקער סכין ויפתח את הכר הקטן, וימצא שם אוצר גדול. ובבקר שלח אחרי אשת החיט, ונתן לה מחצית האוצר. ובזכות שתי הנשים צדקניות, תיושע האשה פב"פ היושבת על המשבר ותלד זש"ק. וכשגמר את סיפורו, באו תיכף בבשורת מזל טוב. ויספרו למגיד הק' מהמופת של בנו. ויאמר: אין כל פלא, המעשה הזאת, אם אפילו בעל עגלה יספר אותה, יפעל ג"כ ישועה למקשה לילד. ותיכף באו אליו בבשורות מזל טוב. ובזכותם של שני הצדיקים שסיפרו את הסיפור הזה תיושע האשה פב"פ היושבת על המשבר ותלד בנקל זרע של קיימא. אמן. (סיפורי נפלאות מגדולי ישראל, סיפור שי"ז).

ט) סיפר אדמו"ר זצ"ל: כי נסע פ"א לעיר אחת ונסעו לקראתו הרבה חסידים בהרבה עגלות, והיה דוחק גדול וכ"א מהעגלות רצה לנסוע קודם, ועגלה אחת נהפכה על פניה, ואברך אחד נפל תחתיה, ועגלה עברה על ראשו ונשאר מונח נתעלף על הארץ, והזכירו לפניו את האברך הנ"ל, וצוה לקרות לרופא, אבל הרופא כשבא לא היה בכוחו להחזיר נשמתו. ואמר שאין לו שום עצה להחיותו. ורצו עוד הפעם לאדמו"ר בצעקה גדולה שהרופא מתייאש מן האברך הלז. ואז הלך הוא בעצמו אל האברך וראהו מוטל כאבן דומם. ואמר: רבש"ע למה מגיע עונש כזה להאברך הלז הלא הוא התכוון לשם מצוה, שלח לו רפ"ש. ואמר: זכות אבותי הקדושים ז"ל יעמוד לי שלא יהי' חילול השם ח"ו. ואח"כ קרא לאברך בשמו ואמר לו קום על רגליך ושמע לו ושב רוחו בקרבו ועמד על רגליו ונעשה בריא אולם. וסיפר הר' יצחק שו"ב מסטאשוב כי הוא בעצמו דיבר עם האיש שהחיה אותו אדמו"ר ז"ל בהיותו מסתופף אח"כ בצל כ"ק אדומו"ר זי"ע.

י) פ״א בליל ש״ק כשהלך הה״צ הר׳ מרדכי זצ״ל אל שולחנו של אביו המגיד ז״ל, וגם אשתו הצדיקת הלכה לשמוע הקידוש של המגיד. ובביתם עזבו את המשרת משה לשמור את הבית ובשובם אח״כ לביתם מצאו את המשרת שוכב ומשמיע קול נחירה כאילו ישן שינה עמוקה, והארגז שהיו שם המעות ושטרות המדינה (ליסטען) פתוח, והיו חסירים משטרות המדינה, ונפל חשד גדול על המשרת שגנב את השטרות. אבל הבינו כי היה עוד אחד שנשתתף עמו בהגניבה. והנה השותף של המשרת שהיה מבעלי בתים החשובים בטוריסק, אחר המעשה הרע לא מצא מנוח לנפשו, ובא בעצמו בהסתר והתוודה וגילה בסוד להה״צ רבי מרדכי את עונו אשר עשה, והבטיח לו כי במוצש״ק יחזיר לו הגניבה בשלימות. כל יום השבת לא נראה באדמו״ר שום שינוי, בליל ש״ק היה מיסב כרגיל על שלחן אביו המגיד וכן בבוקר ובסעודה ג׳ ולא דיבר עם שום אדם אודות הגניבה, הגנב מלא את דבריו, ובמוצש״ק החזיר השטרות, וקיבל בשכרו ארבע מאות רוביל כסף. אחר השבת נודע הדבר בעיר טוריסק מהחזרת הגניבה, ונמצאו בעיר אנשי בליעל שהיטב חרה להם על הגנב מדוע החזיר סכום רב כזה. לסוף הלשינו על הה״צ הר״מ ז״ל שהוא יודע מי גנב והוא מחפה על הגנב לבל הודיע הדבר למלכות, וכי עוד נתן כסף להגנב בשכר שהחזיר הגניבה והגישו הדבר למשפט לעיר קאָוול, והה״צ הר״מ ז״ל טען כי אמת כי הגניבה הוחזרה לו כי מצא הכל בפרוזדור ולא ראה מי היה הושיב וגם לא נתן כסף לגנב, אבל שני אנשי בליעל מטוריסק באו לקאולע להעיד נגד והה״צ ר״מ התחנן לפניהם שלא יעידו נגדו ולא ילשינו עליו, אבל הם לא שמעו אליו, והה״צ הר״מ יצא זכאי בדינו. אבל אחרית העדים הנ״ל עלתה ברעה, כזה יהא אחרית וסוף כל שונאי ישראל. אחד נחשד בשוד של כומר כפרי ונענש לעבודת פרך על י״ב שנה. והשני נעשה עני המחזר על הפתחים, כי נשמט הבסיס לפרנסה מתחתיו, ויעזוב את העיר טוריסק ויעבור לגור לטורטשין, ובמקום שאין מכירין אותו לא היה בוש לפשוט את ידו לבקש נדבתם של אחב״י.

יא) פ״א אמר: אף שהיו הרבה צדיקים כמו הבעש״ט הקדוש

זצ"ל וזקיני מטשערנביל זצ"ל ועוד, אעפ"כ לא היו כל כך בהצנע לכת כמו אביו המגיד הקדוש זצ"ל (כן שמע ממנו החסיד ר' יעקל מפראמפאל).

מכתב מהרה"ק המגיד מטריסק זצ"ל
(מובא לעיל ע' כח)

פרק ד

גזירת גירוש מלכות רוסיא על האחים הקדושים בני המגיד הקדוש זצ״ל

כתב החסיד המופלג ר׳ יהושע לאַנגלעבען, שהיה משמש בק׳ אצל אדומו״ר זצ״ל וז״ל: כשגזרה ממשלת הזדון מלכות הרשעה מלכות רומאַנוב על הני תרי צנתרי דדהבא בני המגיד הקדוש מטוריסק זצ״ל, הה״צ רבי נחום זצ״ל ואחיו הה״צ רבי מרדכי זצ״ל מקאזמיר לגלות מעיר מולדתם טוריסק ומבית אביהם — בית חייהם ונשמתם [1], הייתי ילד קטן הלומד בחדר. אבי ז״ל גר עם משפחתו בעיר טוריסק. אנשים אשר מהלכים להם בחצרות הפקידים הגבוהים, השתדלו לבטל את רוע הגזירה, רובלים לאלפים פזרו בקאָוולע עיר המחוז ובזיטומיר עיר הפלך ולא עלתה בידם לבטל את הגזירה. שבוע או שבועים לפני חג הפסח באה הפקודה משר הפלך הקיובי הגענעראַל־גובּערנאַטאָר דרענטיל שם רשעים ירקב לשלח לגלות את האחים הקדושים מחמשה מחוזות אשר בפלך זיטומיר, המחוזות הקרובות לגבול פולין [הרוסים גסי המוח חשבו להצדיקים המתייחסים למשפחת טברסקי אשר השפעתם רבה על ההמון, כי יתנו בסתר ידם לפולנים, ויחד עם הפולנים ימרדו ויסירו את עוּלם הקשה מהם, לכן גזרו להרחיק את הצדיקים ממשפחת טברסקי מגבולי פולין. גזירה זו לא כללה את אחיהם הצעיר רבי יעקב אריה זצ״ל כי על פי עצתו של הדיין מטוריסק הרה״ג רבי זכרי׳ ז״ל קיבל הוא תעודה מסחרית ממדריגה הראשונה (טיערווי בעלדי) תעודה זו היתה לו לכסות עינים נגד הפקידים הרשעים ולא נחשב בעיניהם לצדיק בעל השפעה על העם אלא לסוחר ממדריגה הראשונה].

ו) הרה״ח רבי ישראל בקמייסטר בזכרונותיו ״תולדות ישראל״ שנדפסו בסוף

שני האחים הצדיקים הנ״ל הגישו בקשות אל שר המחוז שאי אפשר להם לנסוע מסיבת מחלתם, אל הבקשות צרפו תעודות מאת הרופא המקומי המאשר את מחלתם. פקיד מיוחד בא מקאוולע לטוריסק בלוית הרופא המחוזי לבקר את האחים הצדיקים אם הם באמת חולים ואינם יכולים לעזוב את העיר.

בראשונה הלכו להה״צ רבי נחום ז״ל, הרופא המחוזי בדק אותו היטב ואישר את תעודות הרופא המקומי ונתן לו ארכה לשני חדשים להשאר בטוריסק. ארכה זו עלתה לו להה״צ הרבי נחום בדמים מרובים הוא חשב כי בינתים יטכסו עצה לבטל את הגזירה, אבל לא הועיל כלום. לפני חג השבועות הוכרח לצאת את העיר טריסק, והתיישב בעיר סלאוויטא ואח״כ בבריסק.

אחרי כן הלכו להה״צ הר׳ מרדכי זצ״ל מקאזמיר ומצאו אותו שוכב על מטתו ועל השלחן עמדו בקבוקים וצלוחים עם סמי מרפא. הרופא בדק את כל אבריו ואמר כי איננו מוצא בגופו שום סימן של איזו מחלה[ז]. אחרי דברי הרופא מלא הפקיד ופנה אל הה״צ ז״ל בגערה הן בריא אולם אתה ומחלתך היא מחלה מעושה. מדוע אתה שוכב במטה? הכינות לך תעודה מהרופא המקומי להוליכנו שולל להחזיק אותך לחולה מסוכן. אפס כל פעולתך לא יועילו, כי הרופא המחוזי בדק את גופך ומעיד כי אתה עושה עצמך כחולה ובאמת בריאותך נכונה. ועוד אפילו נניח כי הנך חולה באמת, האין לך האפשרות לשכור מרכבה הרתומה לארבעה סוסים ולרפד

ספרו ״גן ישראל״ כותב ששמע בעצמו מפ״ק אדמו״ר זלה״ה בהיותו בעיר ז׳גירז בפולין, שסיפר: שהמלשינים הלשינו גם על אביו הק׳ וגזירת הגירוש היתה אמורה להיות גם עליו, ורק כיון שאביו כבר היה אז אחר שבעים הומתקה גזירת הגירוש מעליו, רק גזרו עליו שלא יצא מקיר העיר טריסק וחוצה.

ז) הדברים היו כנים, כי גופו הקדוש וכל אבריו היו בריאים ושלימים על צד היותר טוב חוץ ממיחוש תמידי שהיה לו על רגלו, ולעת זקנתו הי׳ אצל פראָפעסאָר גדול בוויען, ואחרי שבדק אותו אמר כי לא ראה עוד גוף בריא כזה, ואמר כי המוח שלו עובד הרבה וכי מיתתו יהיה על המוח.

אותה בכרים וכסתות שלא תתקרר, ולנסוע לאחת המחוזות שאין חל עליהם איסור ישיבתך, הן כסף תועפות לך. אבל למה לי להכביר מילים, מחר בבוקר בשעה ששית עליך לצאת מן העיר טוריסק וחסל!

הפקודה נפוצה מהר בעיירה. זה היה בליל חמישי. אנשי העיר צבאו כל הלילה בחצר המגיד הקדוש ז״ל ובאו לקבל ברכת הפרידה מהבן הגולה פתאום מעיר מולדתו. בבוקר ערב שבת קודש נכנס הבן החביב לאביו לקבל ממנו ברכת הפרידה. ואח״כ ליוה הרב המגיד את בנו החביב עליו אל מקום העגלה (תחנת מסלת הברזל לא היתה עוד שם). נהרי נחלי דמעות נשפכו מעיני שניהם, הפרידה היתה נוראה כפרידת הנשמה מגוף, אבא אבא רחימא, רכב ישראל לאן אני נוסע? שאל הבן המתמוגג בדמעות רותחות, לאן? אל תדאג בני מחמדי ענה לו אביו המגיד הקדוש זצ״ל בדמעות שליש, אלקי יהיה עמך בכל מקום, אם תשב ביער יהיו עצי היער נשמעים לך. [הסיפור הלז של ברכת אביו המגיד הקדוש עת נפרד ממנו שמעו החסידים הרבה פעמים מפי אדומו״ר זצ״ל. ופעמים סיפר בזה״ל: כי אביו הקדוש זצ״ל אמר לו: הנני מבטיח לך שבכל מקום בואך יחרדו לקראתך, ואף אם תהי׳ ביער עצי היער ירוצו אחריך. גם אמר, הייתי רוצה עוד לבוא פעם באיזה יער לראות איך תתקיים ברכת אבי]. כל הנאספים געו בבכיה בשמעם השיחה בין האב והבן.

ויסע משם הרה״צ ר״מ על ש״ק לקאוולע, והתאכסן בבית הרוקח קלמן מאטיליק (איש זה התייחס למשפחת המגיד הקדוש מטוריסק ז״ל, התנהג בחסידות והיה מהחשובים בטוריסק), ומשם בחר לו את העיר שעפיטיווקע לשבת שם, (ואח״כ ע״י השתדלות גדולה ניתן לו רשות לישב בעיר וולאָדאַווקע סמוך לוו׳לאָדאַוועע). אבי ז״ל (הוא החסיד המופלג הר׳ מאטיל גראביוויצער) נסע עמו לקאוולע ושב לטוריסק לטכס עצה עם המגיד הקדוש על ענין נחוץ, בליל ש״ק לפני קידוש נכנס להמגיד הקדוש וגם אני הלכתי יחד עם אבי ז״ל, המגיד ישב על כסאו וממולו עמד אבי ז״ל כפוף קצת, ויספר בפרטות מבנו שגלה מעל שלחן אביו. המגיד הק׳ שואל

בהתענינות, איפה הוא מתאכסן? מה מצב בריאותו? הבאו אליו חסידי קאָווּעל? ההודיעו לאנשי שעפיטיווקע להכין עבורו דירה? השיחה והשאלות נפסקו כשבאו המשמשים והודיעו לו כי הכל מוכן לסעודת ש״ק והחסידים מחכים על בואו להשלחן.

אחרי הגירוש הנ״ל קרה מקרה כי הגענירל־גוברנטר מקיוב דרענטיל ימ״ש היה צריך לעבור דרך עיר טוריסק ליסע לעיר לודמיר לחדש שם בית טומאה עתיק שנחרב, ואז הציע הרה״ג הר׳ זכרי׳ ז״ל הדיין מטוריסק שיגיש המגיד בקשה להגענרל גוברנטר הנ״ל להרשות לבניו הצדיקים לשוב לעיר מולדתם. אבל המגיד הקדוש זצ״ל ענה בשלילה. ויאמר: הרשע זה הרע לי ולבני, אינני חפץ לראות את פניו הטמאים, לא אפנה לרשע זה עם בקשות, אני מבקש מאת מקור הטהרה והקדושה מאת הקב״ה להמית מהר את הרשע הזה במיתה משונה. אחרית הדברים היתה, כי דרענטיל ימ״ש שהיה שר הפלך של קיוב לא עבר דרך העיר טוריסק. שאר הפקידים הגבוהים אחרים עברו ביום הששי דרך טוריסק, ביניהם גם שר הפלך מזיטומיר וכן כומרים וביסקופין ושאר מלחכי פינכא כולם נסעו ללודמיר להשתתף בחגיגה שנועדה להיות שם ביום השבת. כולם עשו חניה בטוריסק, והחליפו הסוסים ונסעו משם בשמחה רבה ללודמיר. אך בבואם בלודמיר הופרה שמחתם, כי הגיעה שמה טלגרמה מקיוב, כי שר הפלך דרענטיל ימ״ש נפל מסוסו ומת פתאום משבץ הלב. כן יאבדו כו׳. בליל ש״ק בשעה מאוחרת היתה העיר טוריסק כמרקחה, קולות וצעקות נשמעו ברחוב מעוברים ושבים הרבה, ושום איש לא ההין לצאת מביתו לדעת מה קרה. רק בשבת בבוקר נודע הדבר ע״י היהודי המחזיק הדואר, כי כל האורחים שבו בפחי נפש כלעומת שנסעו, ודרשו מהיהודי המחזיק הדואר בטוריסק שימהר ליתן להם סוסים חדשים ליסע בחזרה לקיוב. ומפני שנדמה להם שהיהודי מתעצל צעקו בקול עליו ועל פקידי העיר שימהרו יחישו מעשיהם להכין סוסים כדי שיוכלו לבוא לקיוב בעוד מועד להשתתף בקבורתו של הרשע דרענטיל ימ״ש.

פרק ה

רועה נאמן בישראל

אחר פטירת אביו הק' — ב' תמוז תרמ"ט, החל להנהיג נשיאותו ברמה והתלקטו אליו מרבית גדולי החסידים מטריסק, עקב גזירות ועלילות, רבות היו נדודיו ומקומות מגוריו, ועם כל זאת לא נמנעו החסידים לעלות ולהסתופף בצל קדשו בכל מקום שבתו על אף כל הקשיים שהיו להם ומהם דברים שגבלו במסירות נפש בהברחת הגבולות וכדו'.

מקומות מושבו העיקריים היו בתחילה בוואלדאווקי אליה ברח עוד בחיי אביו המגיד הק', משם ברח לפולין ושהה זמנית בנאראל ועוד עיירות, עד שהשתקע בדומברובה אשר בגאליציה שם ישב שבע שנים, ואז ניתנה לו רשות לחזור לפולין, תחילה התישב בפאקשווניצא הסמוכה לגבול גאליציה, שם ישב לערך ג' שנים ולהפצרת החסידים עבר לקאזמיר שם ישב כמה שנים. זכתה עיר זו שעל שמה נקרא בשם "הרבי מקאזמיר". שם ישב עד פרוץ מלחמת יאפן־רוסיה, ועבר ללובלין. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה שהה אז במקומות הרחצה הסמוכים לקיעלץ, ומפאת שיבוש הדרכים והגייסות נשאר לדור בקיעלץ עד הסתלקותו לחיי עוה"ב, ושם מנו"כ.

א) כאמור, היתה ראשית ישיבתו בעיר **וולאדאווקע**, ולא היה רשאי ליסע משם ע"פ פקודת הממשלה. וכל מרבית וגדולי החסידים מטוריסק נסעו אליו, וביניהם היה גם הרה"ג החסיד ויר"ש רבי יאסילי ז"ל האב"ד דק"ק אָפעלין. ובליל שב"ק שמע הרה"ג הנ"ל שאדמו"ר דיבר דברים הנראים כדיבורי חול. והיה קשה לו הדבר. ואחר גמרו השלחן בליל ש"ק כשנכנס לחדרו, הלך אחריו הרה"ג מאפעלין ז"ל ואמר לו ילמדינו רבינו: הלא בשבת קודש

אסור לדבר דברי חול, ואצל רב מצינו שלא שח שיחת חולין מימיו. וענה לו אדומו״ר ז״ל: הנה בכל הדיבורים יש אותיות, ויכולים לצרף מן האותיות של הדיבורים צירופים קדושים, וגם יכולים לצרף יחודים קדושים. והנה לעשות יחודים קדושים יכולים לעשות כל הצדיקים, אבל לצרף צרופים קדושים אינו יכול רק צדיק כזה שהורתו ולידתו בקדושה, ועוד מי שיש לו קבלה כזה מאבותיו הקדושים ז״ל.

ב) בעיר וולאדאווקי התחיל לנהוג נשיאתו ברמה ונאספו אליו הרבה רבנים, ות״ח וחסידים ואברכים ישבו שם שבועות הרבה לעסוק בחסידות וארוחתם ניתן להם משלחן אדומו״ר, ובנה לו שם בית גדול לדירתו ולבית מדרשו. אבל ע״י מסירות שונות יצא עליו גזירה לשלחו למקום שאין ישראל דרים שם. וקודם שיצאה הגזירה לפועל נודע הדבר לאדומו״ר זצ״ל וברח הוא והרבנית בהחבא חוץ למדינה למדינת גאַליציע הסמוכה לפולין אז, וישב זמן מועט בעיר **נאראל** הסמוכה לטומאשוב לובעלסקי. ומסיבות שונות עקר דירתו משם והיה בעיירות הרבה ואח״כ קבע דירתו בעיר דאמבראווע הסמוכה לטארנא וישב שם איזה שנים, והראה שם אותות ומופתים הרבה, ונסעו אליו הרבה חסידים ות״ח מגאַליציע, וגם מפולין אף שהיה קשה לנסוע נסעו לשם הרבה במסירות נפש ממש, והיה להם נסים ממש עת נסעו ועברו הגבול עד שבאו לביתם לשלום בחזרה.

ג) כתב הרה״ג המפורסם כש״ת מו״ה אליקום געציל דוכטוואַלד האבדק״ק שטשעמישץ ששמע מפי חסיד נאמן כי בעת שברח כ״ק אדומו״ר ז״ל מוולאדאווקי למדינת גאליציע השתדלו החסידים מווארשא שיוכל כ״ק אדומו״ר זצ״ל לחזור למדינת רוסיא, ופ״א בא החסיד המופלג הר׳ משה שמואל ז״ל מווארשא לדָמבראָווע בדבר השתדלות הלז, ואמר אדומו״ר בזה״ל: כעת אין אני רוצה לדור ברוסיא, כי אני רוצה להעביר מלך אלכסנדר מממשלתו, ובהיותו במדינת רוסיא תחת השר שלו לא אוכל לקללו. והר׳ משה שמואל נבהל ונחרד מאוד לשמוע דיבורים כאלו.

ובנסעו חזרה לווארשא בא אליו חבירו הר׳ אברהמלי ז״ל טראקענהיים ושאל אותו מה נשמע חדשות אצל אדמו״ר, ונכנס עמו חדר לפנים מחדר וסיפר לו דברי קדשו, והאמין באמונה שלימה שיהיה חדשות באלו הימים.

ובש״ק בראשית אמר אדומו״ר זצ״ל תורה על תיבת ״בראשית״ ואמר: ״בראשית״ נוטריקון ב׳מות ר׳שע א׳לכסנדר ש׳לישי י׳מלוך ב׳נו ת׳חתיו, וראו אז בימים האלו נפלאות גדולות אצל מרן זצ״ל, וכן היה, לאחר סוכות מת הקיסר אלכסנדר, ומלך תחתיו בנו ניקאָליי המלך האחרון ממלכות רוסיא.

ובשנה הלז קודם חג הפסח היה אצל אדומו״ר ז״ל ר׳ אלימלך שו״ב ע״ה מגאָרשקוב, והיה נשמע אז קולות ורעמים, ואמר אדומו״ר שיש קבלה בידינו שבאם יש רעמים בחודש ניסן מרמז על מעדה מלכין ומקים מלכין, שיפטור מלך אחד ויעמוד אחר תחתיו, וכן היה בשנה הנ״ל אחר חג הסוכות.

ד) אדומו״ר זצ״ל היה ערך ז׳ שנים **בראמבראווע** ואחרי רוב השתדלות בעד סכום עצום מאד עלתה בידו להשיג כתב חופש מפטרבורג מממשלת רוסיא כי הוא נקי מכל אשם ושמצה, וכי הוא יכול ליסע כאות נפשו לכל מקום שירצה, ואין למי מפקידי הממשלה רשות לעכב בכל מקום בואו. זה היה לפני ר״ה, והבשורה טובה נתפשטה מהרה בכל מדינת פולין ווואָהלין, והיה שמחה וששון בכל מקום שהשמועה באה, וממש חסידים רקדו בחוצות, כי הרבה חסידים שהיתה נפשם קשורה באדומו״ר זצ״ל עוד בימי חיי אביו המגיד הקדוש, וכלתה נפשם ליסע להסתופף בצלו, אבל הגבול עכב אותם, כי היה קשה מאוד ליסע מתחת ממשלת רוסיא לגאַליציע אשר תחת מלכות עסטרייך שעיר דאמבראווע הי׳ תחת ממשלתה, כי רק יחידי סגולה היה ביכולתם להשיג רשיון הנסיעה ורבים נסעו במסירות נפש בלי רשיון, ונעשו עמהם נסים ונפלאות בדרך נסיעתם תקצר היריעה מהכיל.

ועל הימים הנוראים הראשונים שניתן לו רשות לנסוע לפולין, ביקשו אותו האחים החשובים החסידים והגבירים המפורסמים ה״ה

הר׳ יוסף ע״ה והר׳ מאיר דוד ע״ה והר׳ זיינויל ע״ה למשפחת צינעמאן, בני הרה״ג המפורסם בתורה וחסידות וירא״ש וגביר עצום הר׳ יחיאל ז״ל שהיה רב בלי קבלת פרס בפאקשיוויניצא, שיבא בנסיעתו הראשונה לעיר **פאקשיוויניצא** הסמוכה לגבול גאַליציע, כי הם היו מהחסידים שלו ומסתופפים בצלו תמיד, והם קיבלו על חשבונם ליתן מכיסם על כל הימים הנוראים קמח לאפות וליתן לאכול לכל החסידים שיבואו להסתופף בצלו לפאקשיוויניצא. וגם ליתן חנם דגים על כל הימים נוראים עבור הצטרכות בית הה״צ וכל החסידים [כי האחים הנ״ל הי׳ להם איזהו פאווזאַרקין וגם קמח מרחיים של מים שלהם בעיר פאקשיוויניצא וגם הי׳ להם דגים בבריכת מים שלהם וגידול דגים גדולים שנקראים קאַרפין]. ואז נאספו כמה אלפים חסידים מכל קצוי פולין לבוא להסתופף תחת צל אדומו״ר שיצא חפשי ממאסרו בחו״ל בגאַליציע המדינה.

אח״כ שלחו אליו צירים מיוחדים כמה וכמה קהלות מפולין וביקשו פניו שיבא להתיישב בעירם ובחר לו ק״ק **קאָזמיר** אצל נהר ווייסיל פלך לובלין, ועל פורים קבע דירתו שם ונהג נשיאותו ברמה, ונסעו אליו הרבה אלפים חסידים ובתוכם רבנים מופלגים בתורה וירא״ש ות״ח וחסידים ואברכים יקרים עוסקים בתורה וחסידות וגם בע״ב עם בקשות שונות וכל קשה רוח רח״ל ועל כל צרה שלא תבוא, וגם חסידים המסתופפים תחת אדומורי״ם אחרים, אעפ״כ כשהיה להם דבר נחוץ ועצה להתייעץ או שאר דבר גדול נסעו אליו, וכל עצותיו היו כאשר ישאל איש בדבר אלקים וכל דבריו לא ישובו ריקם, וע״י תפילותיו נתרפאו כמה חולים מסוכנים רח״ל וגם כמה משוגעים רח״ל נעשו בריאים ושלימים ע״י תפילותיו וסגולות שנתן, וע״י קמיעות נפקדו הרבה עקרות תקצר היריעה מספר כל הדברים הנפלאים אשר הראה בקדושתו וצדקתו ורוח קדשו.

ה) לאחר מלחמת יאַפאַן ורוסיא נעשו מהומות גדולות בכל המדינה ע״י כמה וכמה אנשי בליעל שקמו נגד הממשלה, ואח״כ נעשה הפקר וגזלו וחמסו. אז הוכרח הה״צ אדומו״ר זצ״ל לעזוב עיר קאזמיר מחמת אנשי בליעל, וקבע דירתו ביער לובלין שהיתה יותר גדולה ובטוחה ושמורה מפני הקמים לאנשי בליעל.

פרק ו

עבודת הקודש

עוד בהיותו עול ימים נודע כ״ק אדומו״ר הר״מ זצ״ל בעבודת הקודש המופלאת שלו בהתאמצות גדולה ובמסירות נפש והתפשטות הגשמיות בכל עת ועידן, אין בכח ידינו והבנתינו הדלה להעלות ולתאר את רגשי הקודש וההתעוררות הגדול שאפפה את כל המסתופפים והבאים לחצרות קדשו לחזות בנועם זיו עבודת קדשו, בערגה וכיסופים כשאגלי דמע ניגרו מעיניהם היו זקני החסידים מזכירים את המעמדים הנשגבים להם זכו, ואותה נקודה פנימית והשראת הקודש אשר הופחה בהם בעידנים אלו נחרשו ונחרטו היטב בעומק לבם ונשמתם לכל ימיהם.

כדרכם של ותיקי החסידים, מועטים הם הדברים וההרגשות שהעלו על גבי הכתב, ונביא בזה את המעט הידוע לנו מפי ספרים וסופרים מסדר יומו ועבודת קדשו.

סדר יומו

א) בין מנחה למעריב היה מקבל את הקהל עם בקשותיהם, ואחר גמר קבלת הקהל בשעה מאוחרת בלילה היה מתפלל מעריב. ואח״כ אכל את סעודת הערב, ואז נכנסו לפניו יחידי סגולה לשמוע דברי תורתו שהיה רגיל לומר אז, בעת אמירתם היו עיניו זוהרות כזוהר השמש, והמעמד היה נשגב למאד, ואחר הסעודה כשנפרדו ממנו היה אומר להם ״א גיטע נאכט קינדערלאך״, כך כינה אותם כבניו ממש (מרשימות רבי שמעלקא פומרנץ, ועוד).

ב) גם בבוקר אחר התפילה בין תפילין דרש״י ור״ת היה מקבל פתקאות מאנשים שבאו אליו (ויכתוב משה).

ג) כמעט כל היום הלך בטלית ותפילין (שם).

המנחה בערב שבת

ד) אחד מעבודת הקודש המפורסמות של אדמו"ר זצ"ל היתה "**תפלת המנחה**" בערב שבת קודש. ונעתיק בזה רישומיו של החסיד הישיש רבי שמעלקא פומרנץ שכתבם בראש ס' "מאמר מרדכי" שהדפיס מחדש בא"י, בה תיאר את המעמד הנשגב הזה, ורישומים משולחן ליל שבת קודש.

"אף שבתפלת מנחה ערב שבת עבר הוא תמיד בעצמו לפני התיבה, בכל זאת כל אימת שהיה ניגש להתפלל הורגשה בבית המדרש מתיחות עצומה, המתפללים, מעריציו, היו דרוכים ומלאי התרגשות כאלו מצפים היו למאורע בלתי שכיח, וכשהתחיל לומר "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו" עבר רטט של קדושה בכולם, ונתמלאו חרדת קודש, המילים שנאמרו בקול דממה דקה ובשלוה עילאית, והניגון הנעים, הרטיטו את הנימה הפנימית שבלב, הצוו "הודו לה'", ההבטחה "כי טוב", הנימוק "כי לעולם חסדו", הניגון שנשתזר בהם, מחו בבת אחת מאוויים של חול ומחשבות נוגות של ימי השבוע, את ההתמרמרות הבלתי פוסקת שמקורה בתלאות החיים ופגעיהם בששת ימי המעשה, וכאילו ברגע של השמעת הפקודה "הודו", והבטחת "כי טוב", והוודאות "כי לעולם חסדו" עמדו כל הנוכחים על שגיונם בחיים, על העצבות הבלתי מוצדקת שהיא אם כל חטאת, שנסכו עליהם הדאגות היום יומיות של ששת ימי החול שהיא דאגת הבל. ופתאום מבלי משים, פורץ זרם של דמעות חמות מהולות בשמחת ההתפכחות, וגעש התלהבות אופף את המתפללים עד שהמזמור כולו מתפרץ כלבת אש קודש, ביהמ"ד מתמלא חדוות קודש עילאית המעבירה את כולם אל תוך הוויה אחרת שכולה בעולם אצילות המחשבה וטוהר הרעיון, החולין נעלם כליל וכל רסיס של מחשבה דרוך לקראת הבאות. והנה, הוא צועד קדימה ומעלה את העם כשהוא מכריז "יראו ישרים וישמחו, וכל עולה קפצה פיה", כלומר, עכשיו כבר התקדמו

והגיעו למדריגת ראי"ה, הישרים כבר רואים (בבחינת "וכל העם רואים את הקולות"), ומוכנים, איפוא לשמוח "כי כל עולה קפצה פיה", ברם המטרה היסודית היא שהכרה זו לא תפוג ולא תחלש, אלא יש לשמור עליו בקביעות ובהתמדה, "מי חכם וישמור אלה" וגם "יתבוננו (להבא) חסדי ה'".

משנסתיימה עבודת ההכנה, שהיא ההסתכלות הפנימית הזכה והבהירה, כל אחד לפי כוחו הרוחני וסגולת נפשו, החרטה על קטנוניות העבר, והכשרת הלב להשגת האמת נכנסים להיכל הקודש פנימה ע"י שמתחילים "פתח אליהו ואמר". בדברי הזוהר הללו מתבטאת כידוע החסידות הבעש"טית, המבוססת על הפסוק "מבשרי אחזה אלקי", והמלמד שמבנה האדם מקביל לעשר הספירות הקדושות ושתכלית יצירת האדם היתה ונשארה פרסום מלכותו של היוצר, תקפו וחילו "לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא", וגם ע"י שיראו ההנהגה העליונה בדין וברחמים, "ולאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי", ויסוד היסודות הידיעה שהכל תלוי במעשי בני האדם "דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא", ואין, איפוא, שום הצדקה לתלונתו ולהתמרמרותו של האדם.

תפילת שמו"ע שלו בלחש נמשכה כשעתיים א), באותו זמן עסק כל אחד מהחסידים בתורה ובחסידות לפי הכשרתו, יש מי שלמד משניות, גמרא, זוהר, ואחרים אמרו תהלים. חזרת התפלה נאמרה בנגון מרנין, חודר וממלא את כל אברי הגוף, כל ברכה מהתפלה נאמרה בהדגשה המיוחדת לה, בנימה שמשמעותה כתפלה של בן שסרח וגורש מעל פני אבא והוא נתפס ברשתם של "ידידיו" החדשים, שלא זו בלבד שעירטלוהו מכל הירושה הרוחנית שרכש

א) ובס' ויכתוב משה כותב שבביקורו של אדמו"ר זצ"ל בטאמשוב ארכה תפלת המנחה בערב ש"ק זמן רב עד שרבים מן הקהל הלכו לביתם ואכלו סעודת ש"ק ובחזרתם עוד מצאוהו עומד בתפילת שמונה עשרה של מנחה, ומציין שם "כל זאת היתה על אף שסבל מאד מרגלו אחת עד שהיה נשען תמיד בעת הליכתו על כתיפו של אחד".

בבית אביו, אלא השפילוהו גם מבחינה גופנית והיו מענים אותו ומתכוונים לחסלו, והבן בצרתו מתחטא לפני אביו מתחנן ומפציר בו, שלא יכנס עכשיו לחשבונות, לסבות ולגורמים שהביאוהו למצב זה, אלא ישים לבו למצבו האיום ש"ידידיו" המבקשים לכלותו הם שגרמו לו כך, והוא מתנפל לפניו ומבקשו שיאבה לראות בצרתו, כמו שהוא, ואז הוא בטוח שיחמול עליו "כרחם אב על בנים", יריב את ריבו ויגאלהו ויצילהו מרדת שחת. וכך היתה כל התפלה מתבהרת, מתפרשת ומתחננת, חודרת ללב, מעוררת כסופים, מלטפת ודורשת, משמחת ומרנינה.

אחרי עבודה כבירה זו, של טהרת המחשבה והכנה רוחנית, אין להתפלא "שקבלת שבת" נאמרה בצהלת הנפש ובהתרוממות נאצלת בהתגלמות דברי חכז"ל "במקום גילה שם תהא רעדה", בית התפילה רעם מקולות גיל ורעדה. ומחדוה וחלחלה שהתפרצו באמירת "לכו נרננה".

"הקידוש"

ה) אחרי "קבלת שבת" היתה הפסקה של שעה, והיה מסתגר בחדרו המיוחד ב). אולם לפני הכנסו ל"קידוש" הורשו להכנס לחדרו רק יחידי סגולה, כותב הטורים הללו היה כמה פעמים בין הזוכים להמצא בקודש פנימה, ושם היה נוהג לומר זהר אותו שעה, מעמד זה קשה לתאר למי שלא הי' נוכח בשעת מעשה. כל אימת שהיה מזכיר את שם התנא היה מתעלף רגעים מספר, משסיים אמירת "הזוהר" הקדוש ג), נשאר יושב מכונס בתוכו, בלי להוציא אף הגה, פניו מעולפים ספירים לוהטים כלפיד אש. היה מורגש בלי הגזמה כלשהי, שרק גופו נמצא בתוכנו אבל כל הוויתו בעולם שלמעלה

ב) בס' ויכתוב משה כותב שגם "כגוונא" היה אומר מילה במילה בקול ערב שעשה רושם כביר על כל השומעים.

ג) וכן כותב בס' סיפורי נפלאות מגדולי ישראל אות רי"ח וז"ל "מי לא שמע את מאמר הזוה"ק בליל ש"ק לפני קידוש, וכשהזכיר שם של תנא, אמר

מהשגתנו. כולו מחשבה, מרוכז בנקודה בלתי מוחשית ונעלמת, הוא מביט נכחו, מבלי שירגיש במציאותינו, נמצאנו תחת השראה עילאית שכולה מסתורין ואינה ניתנת להסברה.

והנה פתאום כאלו התעורר, ותוך כדי דיבור פונה לאחד הנוכחים ומתחיל לשאול אותו בענינים גשמיים שאין להם כל זיקה לבחינת רעוא דרעוין שהיה שקוע בה דקה לפני כן, מתענין בקשרי מסחרו ואופן הנהלתו ומתחקה אחרי כל הפרטים ופרטי הפרטים.

זכורני בשנת תרס"ה, במלחמת יפן נגד רוסיא, הוא שאל אם ה"פוני" (כך קראו את הרוסים) מפסידים והיפנים מנצחים. והרבה אז לדבר על עתיד הרוסים שלא תהיה להם תקומה, (וזאת למודעי כי בימות החול לא היה רגיל בזה, להיפך היה מקמץ במילים עד כמה שאפשר). פתאום הפסיק את השיחה באמרו נו, צריכים להכנס ל"קידוש".

הכניסה למקום מושבו היתה קשורה בהתאמצות יוצאת מן הכלל, בפרט בשבתות המיוחסות, כשמספר החסידים היה גדול. עשרות אברכים וצעירים שתפסו מקומות סביב הכסא היוו מעין חומה, שקשה היה להבקיעה, ובקושי רב הצליחו לפנות לו דרך אל מקום מושבו. במשך הסעודה שנמשכה שעות רבות, הרטיבו המסובבים את הכסא בזיעתם שנטפה מהם עליו והיתה לו קורת רוח מזה, כי כידוע זיעה שהיא תוצאה מהתאמצות תוך עשיית מצוה חשיבותה מרובה מאד בתיקון "היסוד".

דוגמה מוחשית של התגשמות המושג "התפשטות הגשמיות" אפשר היה לראות בו באמירת "הקידוש", "כל מקדש שביעי", "התורה" וברכת המזון, פניו היו דומים כפני מלאך אלוקים צבאות.

אותו במסירות נפש נפלאה, וכשהזכיר את השם הגדול נפשו כמעט יצאה בדברו.

בשם זקני החסידים שמעתי בענין זה "בליל שבת קודש היה אומר הזוהר שלפני הקידוש כשעתיים, והיה מסיים כל פעם: דברי תורה הולכין ממקום גבוה למקום נמוך וצריכים להיות עניו. פעם היה אצלו **הרה"ק מאוסטרובצה** זצ"ל, וראה עבודתו ונתפעל מאד".

יתר הזמירות שרו המנגנים המוכשרים מבין הנוכחים, כשהמנגן ועוזריו עומדים על השלחן, אם המנגן הצליח היה הוא מביע בשמחה נפשית את קורת רוחו, זה חזר ונשנה למחרתו בתפלה ובסעודה השניה, אולם בסעודה השלישית היתה לו מנגינה מיוחדת גם ל"זמירות" וגם ל"אמירת תורה" שהיתה חוצבת להבות, כולו היה בוער באש קודש בלתי רגילה, המילים יצאו מפיו כמתפרצות מהר געש, חסרות מילים לתת בטוי כלשהו לחוויה המפליאה הזאת.

המשך תיאור השלחן בליל ש"ק מס' ויכתוב משה

(עם הוספות מספר סיפורי נפלאות מגדולי ישראל)

ו) ["הקידוש עשה בכוס של זהב ורעד היה עובר אז אצל כל השומעים, אכילתו בכלל היתה מעט מזעיר ורק טעם מכל מאכל, ושני חסידים עמדו על השולחן בפוזמקאות לבנים, וחלקו שיריים לחשובים בסדר מוחלט, ולא חטפו שיריים כבימות החול].

זמירות שרו בעלי מנגנים ו"כל מקדש" אמר הרבי בעצמו בקולו הערב בדביקות ובנעימות.

באמצע ברכת המזון כשהגיע ל"הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב" השליך ראשו לאחוריו כמה רגעים כמתעלף [ואמרו במסירות נפש נפלא], וכולם עמדו בפחד גדול עד ששוב המשיך בקולו הערב לסיים ברכת המזון.

אחרי ברכת המזון המתינו זמן רב עד שרבים מהקהל יצאו החוצה והיתה קצת הרווחה באולם הגדול, ואז התחיל הרקידה סביב להשולחן, הרבי ישב במקומו.

חודש האיתנים

ז) סיפר אדמו"ר מרחמסטריווקא — ירושלים שליט"א ששמע מהרה"ח ר' שלמה פריימן ז"ל שהרה"ק מקאזמיר היה דרכו בכל ליל ראש השנה בעת עריכת השולחן לומר תורה, ובאמצע אמירתו

היתה צורתו משתנית לפתע והיה אומר: "מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא, והנהוג שבעולם הוא שבזמן שממליכים מלך חדש אזי "והנחה למדינות עשה" והרי הוא מתיר אסורים ומחלק מתנות חנם, ועכשיו ממליכים אנו אותך על כל העולם, ובכן מבקשים אנו ממך "והנחה למדינות עשה" שתתן מתנת חנם בבני חיי ומזוני". מהשתנות צורתו בעת אמירה זו ואופן אמירת הדברים היה נופל פחד גדול על כל העומדים שם ולא פעם קרה שמרוב פחד נפלו החסידים מהמדרגות שעמדו עליהם בצידי השולחן.

אותו מחזה ואמירת דברים מעין זה היה חוזר ונשנה בסעודה המפסקת בערב יום הקדוש, וגם אז נפלו החסידים מרוב פחד מהמדריגות שעליהם עמדו.

ט) בס' סיפורי נפלאות מגדולי ישראל, אות ריח כותב וז"ל: בדידי הוה עובדא כשהייתי עוד בחור הייתי אצל הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר בישבו בעיר דאמבראווע וכשהגיע הש"ץ אל סדר העבודה, ואמר "והכהנים והעם" וכו' בניגון המפורסם, הוציא הרבי זצ"ל קול צעקה נוראה ששבר את הלב, והתחלתי לבכות מאין הפוגות שתי שעות, ומחמת בושה הנחתי את ראשי על השולחן בין שתי ידי ובכיתי, ומאז בכל יוהכ"פ כשמגיע אל העבודה, נתעורר בקרבי הרשימו מרבינו הק' ולוקח אותי אל הבכיה.

י) על עבודת קדשו בימי הסוכות שמע"צ ושמח"ת כותב בס' סיפורי נפלאות מגדולי ישראל אות ריח. וז"ל: "מי לא ראה את ההושענות וההקפות שלו. הנענועים והריקודים, שהוציאו את האדם כמעט מעוה"ז לעולם אחר".

יא) ומאדמו"ר מרחמסטריווקא — ירושלים שליט"א שמעתי ששמע מזקני החסידים שהנענועים ערכו אצלו כשש שעות וכשגמר הנענועים בצד אחד היו צריכים לסייעו להסתובב לצד שני.

יב) גם ההקפות בשמחת תורה ערכו כשבע שעות, ועל אף

רגלו החולה היה רוקד בדביקות נפלאה עם הס״ת בידו, עד שהרופאים שטיפלו בו היו באים לראות את הפלא הגדול, שאדם עם רגל חולה כמו שהיה לו ירקוד כל כך הרבה זמן.

יג) סיפר הרה״ח ר׳ שלמה פריימן ז״ל שפ״א בליל ש״ק אחר עריכת השולחן היה צריך להזכיר חולה ממשפחתו, וכשבא לבית אדמו״ר היה כשלש רבעי שעה אחר סיום השלחן, וכשנכנס לקודש פנימה, פגש את הרבי עם המגבת על כתפו אחר המקוה ותהילים בידו. (כמנהג טשערנביל לאמר תהלים בש״ק לפני תפלת שחרית).

פרק ז

לישועתן של ישראל

עבודת קדשו בקריאת הפתקאות והפדיונות

א) סיפר החסיד המופלג הר׳ יהושע לאנגלעבין שהיה משמש בקודש אצל אדומו״ר זצ״ל. כי פ״א בהיותו במרחץ בוסק הסמוך לקיעלץ אשר בא שמה בכל שנה על ב׳ חדשים תמוז ואב לרפא את רגלו באמבטאות מנירליות. פעם ביום קיץ לוהט אחר שובו מהאמבטי היה זקוק למנוחה כחצי שעה, והמשמשים עמדו מסביב ושותקים, כי היו יודעים כי מבחוץ עומדים הרבה אנשים ופתקאותיהם בידיהם בבקשות שונות ונחוצות, ואנשים הממהרים לשוב לביתם אחר שיגישו פתקאותיהם ויקבלו תשובת קדשו וברכתו של אדומו״ר זצ״ל, ואדומו״ר היה שוכב שקוע במחשבותיו הקדושים עיניו נטויות אל החלון, כל גופו היה מונח בלי תנועה ובלי זיז כל שהוא, זבוב עלה על מצחו ולא העביר ידו לגרש את הזבוב [כמובן כי משמש א׳ גרש הזבוב], דממה דקה וקדושה שררה בבית והמשמשים עמדו מנגד כנטועים במסמרים לא יכלו לפתוח פיהם וגם לא לזוז במקומם, הדממה משכה את לבם מרגע לרגע השתיקה ארכה כחצי שעה.

פתאום כאלו הקיץ משינה עמוקה, פנה אדומו״ר הה״צ זצ״ל אל המשמשים בשאלה: היש לי חלק בעלמא דקשוט. השאלה הזאת הפתאומית הפתיעה את כולם והממה את ראשם, ונשארו עומדים כאילמים ולשונם דבקה אל חיכם. פני אדומו״ר ז״ל היו פני להבים, עיניו כאלו יצאו מחוריהן. החסיד המופלג הר׳ משה ז״ל צוקערמאן שהיה ג״כ מהמשמשים ועמד אז נגדו, היה הראשון שמצא עוז בנפשו לענות, הן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, על אחת כמה וכמה אדמו״ר צדיק בן צדיק. ברגע זה פרץ אדומו״ר ז״ל בבכי גדול, מעיניו זלגו דמעות רותחות, ובקול נרטב מבכי

הוציא מפיו אלה הדברים: אין לכל ישראל אחריות גדולה כאשר לי. אני מקבל מעות מאנשים, האנשים מאמינים בי, עלי לתת דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה, מי יודע אם יעלה בידי לערוך את החסרון ולהצטדק לפני כסא המשפט והמלך המשפט? ובדברו הוסיף עוד לבכות, עד שלרגעים היה מוכרח להפסיק את דבריו. עיני כל המשמשים זלגו דמעות. גם השמש ר׳ מיכל ע״ה שהיה בטבע איש אביר לב ולא נתפעל משום דבר התחיל לבכות, והוציא את מטפחתו לקנח הדמעות. אח״כ התחיל אדומו״ר לבכות בדמעות של תחנונים ואמר: סוף כל סוף אני אינני מרמה את הבריות, מבטיח אני להתפלל בעדם, ואני ממלא הבטחתי ואתפלל בעדם ומעורר רחמים עליהם, מאמין אני שזכות אבותי הקדושים ז״ל זי״ע יסייעו לי שתתקבל תפילתי. בסיימו את דבריו סרה ממנו לאט לאט העננה ששכנה עליו, ופני הקודש החלו להבהיק ולהזהיר משמחה כדרכו בקודש, וירד ממשכבו ונכנס לחדר השני לקבל פני מבקריו. המחזה הזה עשה על כל העומדים רושם גדול בל ימחה.

ב) כתב החסיד המופלג ר׳ יעקב דוד שו״ב מטישוויץ ששמע מפי הרה״ג המפורסם והמקובל רבי **יצחק צבי** זצ״ל האב״ד דק״ק **גראבאוויץ** ולבסוף ימיו נסע לאה״ק. כי פ״א היה אצל אדומו״ר זצ״ל בקאזמיר, והיה אז שם גם הה״צ המפורסם רבי משה ליב זצ״ל בן אחיו של אדומו״ר זצ״ל [שהיה אח״כ אדומו״ר בחעלים], והיה אז נצרך גדול למעות, ואדומו״ר זצ״ל לא נתן לו סכום גדול כפי שדרש ממנו. וסיפר זה לפני הרה״ג מגראבאוויץ זי״ל, והבטיח לו הרה״ג מגראבאוויץ זי״ל לכנוס לקודש פנימה ולהמליץ עליו לפני כ״ק אדומו״ר זצ״ל שימלא לו הסכום הדרוש. וכשנכנס אצל אדומו״ר שאל לו מבוקשו. והשיב בתמימות כי יש לו רחמנות גדול על בן אחיו הה״צ רבי משה לייבעניו כי הוא נצרך גדול ולמה לא נתן לו אדומו״ר סכום הדרוש. ומרוב רחמנותו על הה״צ הר׳ משה לייבעניו זצ״ל, הרהיב עוז בנפשו ואמר והלא כיום המצב הוא שההכנסות מרובות והוצאות מועטות, וגם אין לאדומו״ר עבודה קשה על המעות כי עוד מעט ויבואו הרבה אנשים עם פתקאות ופדיונות וימלאו את החסר. ואף שהיו הדברים כעין חוצפה אך אדמו״ר זצ״ל

בהיותו מזג טוב עד אין חקר ועניו גדול לא הקפיד על דבריו, והשיב לו על ראשון ראשון, כי באמת הוא בעל הוצאה גדול, וצריך לו הרבה מעות לצורך ארץ ישראל ועוד דברים נחוצים. ועל שאלה הב' שאמר שאין לו עבודה קשה לקבל מעות, אמר: אספר לכם מעשה מזקיני רבי **מרדכי** זצ"ל **מטשערנאביל** זי"ע ואז תדעו שהיא עבודה קשה לקבל מעות.

זקיני הר"מ מטשערנאביל נסע מעיר לעיר לעורר לבות בנ"י לעבודת הבורא, וגם באו אליו כל מר נפש בבקשות שונות, ובא פ"א לעיר אחת שהי' שם רב גדול וגאון בתורה ומתנגד גדול ושמו ר' מאיר ולא נתן שלום לזקיני זצ"ל, וכשעברו איזהו ימים עלה בדעת הרב הגאון המרא דאתרא לילך בהחבא להאכסניא של זקיני הר"מ לראות בעיניו ולשמוע התפילות של זקיני, וכן עשה. והתפלל הרב מנחה בביתו ואח"כ הלך בהחבא להאכסניא של זקיני. ועמדו מחוץ אנשים ונשים וטף וכל אחד דוחק לחבירו שיכנוס הוא בראשונה, והרה"ג עמד מרחוק ומשתאה מה זאת ועמד כאבן דומם, ואח"כ שאל לבעל האכסניא להראות לו החדר שהה"צ מתפלל שם תפלת מנחה, והיה אז עוד קודם מנחה ונכנס הרה"ג האב"ד להחדר ונכנס לארון גדול ממלבושים בהחבא, לשמוע תפילת מנחה של זקיני. ואח"כ נכנס זקיני לחדר והתפלל תפילתו כדרכו בקודש והוטב תפילתו בעיני הרב אב"ד. ואחר התפילה ישב זקיני הר"מ זצ"ל אצל השלחן, ופתאום שמע הרה"ג האב"ד קולות וצעקות גדולות ומשונות, והיה להרה"ג פלא גדולה, כי הדלת מהחדר היה סגורה ולא נפתחה ומי יעשה הצעקות והקולות, וגם הקולות היו משונות מאוד בבכיות גדולות אשר מעודו עוד לא שמע כאלה, וכמעט שפרחה נשמתו מפחד. ואח"כ שמע שזקיני משיב לא' לך בשלום [כי היו נשמות המתים מעולם העליון שבאו לבקש מלפניו תקון], מהיום והלאה תהיה לך מנוחה כי בעודך בחיים החזקת אותי ונתתי לי מעות. ואח"כ נשמע בחדר עוד בכיות גדולות מנשמה אחרת שאין לה מנוחה, והתמרמרה שזקיני ירחם עליה ליתן לה תיקון. והשיב לה זקיני לא אוכל לעשות לך שום טובה מחמת שלא נהנתי ממך כלום בזה העולם, ולכן אין לי שייכות

אליך לעזור לך, והנשמה התחילה לבכות בקול גדול יותר, מה אוכל לעשות עתה, אין לשער גודל הדוחק והצרות שהיו לו עד שזכיתי לבא ולשפוך את נפשי לפני כ״ק אדומו״ר וכעת ידחה אותי ממנו, אנה אלך האם אין שום עצה לפני. והשיב לה זקיני הר״מ ז״ל יש לי עצה אחת. כי השכן שלך נתן לי בחיים חיותו מעות, ולכן אם הוא ירצה להקנות לך חלק בהמעות שנתן לי, אזי אוכל אני לעשות לך טובה, ואוכל להתפלל עבורך שיהיו לך מנוחה. והשיבה הנשמה לא אוכל לצאת מכאן לבקש מהנשמה של שכיני ע״ז, כי אולי לא התרצה נשמת שכיני ליתן לי חלק בהמעות שנתן. ואז השיב כ״ק זקיני הר״מ ז״ל בקול רם הרב ר׳ מאיר המרא דאתרא מפה בוא נא אלי אל השלחן מהארון כי החוב מוטל עליכם שאתם הנכם המרא דאתרא ותלכו עם הנשמה הלזו לקבר של השכן. ותאמרו בשמי לנשמת השכן שיתרצה להקנות חלק מהמעות שנתן לי לשכינו, ולא יהיה לו שום פגם מזה שיתן חלק לנשמה אחרת, כי נר לאחד נר למאה. ויצא הרב מהארון וביקש והתחנן לפני כ״ק זקיני זצ״ל ואמר שיש לו פחד גדול מזה לילך עם הנשמה על בית החיים בלילה לבדו. ואמר לו זקיני למה לא היה לכם פחד להרהר אחרי, והבטיח הרה״ג שלא יהרהר עוד אחרי רבו. ואז צוה כ״ק זקיני להנשמה הלז שתלך בעצמה לשכינה ותבקש ממנה על זאת ואז יבטיח לה שיתפלל עבורה שיהא לה מנוחה.

וע״ז סיים כ״ק אדומו״ר זצ״ל מקאזמיר זי״ע מזה המעשה תדעו הרב מגראבאוויץ שקבלת מעות היא עבודה קשה וגדולה.

ג) כידוע היה דרכו בקודש לעשות שומה והתחייבויות על סכומי כסף מכל אלו שבאו אליו בבקשת ישועה ורחמים. סכומים אלו היה מקפיד שיפרעו במלואם, אצל המשמש בקודש היתה רשימה מדויקת מכל אלו שהתחייבו, וכל זמן שלא פרעו את חובותיהם לא הניחם להכנס עוד פעם לקודש פנימה. וסיפר הרה״ח ר׳ עקיבא אורזל הי״ד שבבואו פ״א אל כ״ק מרן אדמו״ר הר״מ יחד עם אביו הרה״ח ר׳ שלמה זלמן ז״ל הגיע לשם אחד מאנ״ש שביקש להכנס אל הקודש פנימה, אך המשב״ק מנעו מכך. בגין חובותיו הקודמים, החל החסיד

לבכות ולהתחנן על נפשו שיתן לו הפעם רשות להכנס, מקול בכיותיו ותחנוניו נעשה רעש גדול, וכ״ק אדמו״ר זצ״ל פתח את דלתות חדרו לברר סיבת הרעש, בשמעו סיפור הדברים אמר להחסיד שיכנס לחדרו. אחר שיצא החסיד מן הבית, פנה כ״ק אדמו״ר זצ״ל להחסידים שהיו שם, ואמר להם: מה חושב הוא חסיד זה, האם לכספו אני זקוק? אלא איזה התקשרות יש לי אתו? בתורה ותפילה שלו? א).

א) ובס׳ שארית ישראל (להר״י גרודזינסקי) ע׳ 146 כתב: שמעתי מפי אדמו״ר הרה״צ רבי **מרדכי מקאזמיר** זללה״ה: כי על ידי זה יש להם התקשרות עם הצדיק על ידי זה שהצדיק מקבל ממנו והוא נותן, כי לולא זאת איזו שייכות ואיזו התקשרות לבני אדם פשוטים אל הצדיק שרחוק ממנו הרבה?

לכן פירשתי על דרך זה גם כן הפסוק (תהלים לא, כ): ״מה רב טובך אשר צפנ״ת ליראי״ך, פירוש מה שנתת להיראים כח זה מהממון שמקבלים מבני אדם, על דרך הכתוב (איוב לז, כב) מצפון זהב יאתה, פעלת לחוסים בך נגד בני אדם, שיהיה להם שייכות והתקשרות להצדיק במה לגשת אליו.

פרק ח

לישע עמו

א) בהשתתפו בצרתם וצערם של ישראל, הרבה להעתיר בעדם ללמד זכות עבורם, ולבטל מהם כל גזירות קשות ורעות, גם פני מלכים ורוזנים אשר הרבו להצר לישראל לא חנן ולא נשא פנים להם, ובפרט היה כאביו המגיד הק' מתנגד גדול על מלכות רוסיה אשר הרבתה להצר לישראל, ובפרט על המלך אלכסנדר השלישי, כשנפגש עם הרה"צ הר"י זצ"ל משינאווע אמר שיש לו לדבר עמו ענין נחוץ ונסתר. ושאל לו מה זאת. והשיב כי המלך רוסיא אלכסנדר הוא שונא ישראל וגוזר גזירות רעות על ישראל, לכן בדעתו שגם הה"צ משינאווע ישתתף עמו בזה להעביר ממשלת זדון מן הארץ ולהתפלל על מיתת הקיסר אלכסנדר הנ"ל. והה"צ זצ"ל אמר לו, מי יודע אם בנו המלך שיבא אחריו יורש עצר יהא טוב ממנו? והשיב לו אדמו"ר זצ"ל בזה"ל: אני רואה כי בנו היורש עצר הוא יהא המלך האחרון ברוסיא א), ואם כן נחוץ למהר הדבר שלא יתמהמה, ושכבר יעמוד המלך אחרון שלהם, ויפצר בו עד שהסכים לכך גם הרה"צ משינאווע זצ"ל, ומן אז והלאה לא הסיח אדמו"ר דעתו מענין זה ופעל בעבודת הקודש על מפלתו.

פ"א איזו ימים קודם ר"ה כשהלך אדמו"ר זצ"ל לחוץ נשען על יד משמשו ר' מיכל ע"ה [כדרכו תמיד שהיה צולע על רגלו והלך נשען על יד המשמש], נפל פתאום על דרך הישר על ידו, וקראו

א) מסתמא היו חושבים כי אחרי מלך האחרון של רוסיא יקח המלוכה המלך המשיח ותהא הגאולה, ואולי הי' ראוי להיות כך, אבל בעו"ה אף שהמלך ניקאלייי הנ"ל הי' המלך האחרון שלהם אבל עמדו ברוסיא ממלכות רשעה וזדון הבאלשעוויקעס על ד' ועל תורתו ועל ישראל ד' ינקום דמם ויביא לנו גואל צדקו בקרוב.

להרופא ואמר שהיד נשברה לרסיסים, ולא הבינו איך נשברה היד כ״כ בדרך הישר. וצוה עליו הרופא לחבוש היד על ג׳ חדשים ושלא לעשות שום דבר עם היד הנ״ל. [והמשמש ה״ר מאטאלי ז״ל מחעלים אמר שאדמו״ר אמר לפניו שזה היה ענין מלחמה עם השר של מלכות רוסיא. ואמר לו כי היה בסכנה גדולה ולולא זאת שאביו המגיד הקדוש זצ״ל עמד לימינו לא היה יכול לו ולא הי׳ מוציא שנתו ח״ו]. ואעפ״כ בכל דברי תורתו בראש השנה היה מקלל את כל שונאי ישראל שיהיה להם מפלה תיכף ומיד.

בערב יום הכיפורים אמר אדומו״ר זצ״ל תורה על הפסוק (תהלים קי״ב) הללויה אשרי איש ירא את ה׳ במצותיו חפץ מאוד. ופירש כך: מי שהוא איש ירא את ה׳ וצדיק באמת, אז, במצותיו חפץ מאד. כי השי״ת חפץ מאוד במצותיו, שהוא הירא ה׳ יצוה, בבחי׳ צדיק מושל ביראת אלקים, וצדיק גוזר והקב״ה מקיים. ולכן אני אומר כי כבר הגיעה העת שיהא לשונאי ישראל מפלה וימותו מיתה משונה בכח השם שהרג משה רבינו ע״ה להמצרי, ועוד האריך בזה. בליל יום הכיפורים אחר תפלת ערבית אמר אדמו״ר זצ״ל לפני העמוד ה׳ קפיטל תהלים הראשונים במקום שהיה נוהג לומר בכל שנה רק ד׳ קפיטל, ואחרי יום הקדוש הנ״ל לא נזדמנה לאדומו״ר ז״ל לבנה לחדש עד ליל א׳ דסוכות. ואז היה יום א׳ ערב סוכות.

בליל ש״ק אחר יום הקדוש קודם ערב סוכות סיפר אדומו״ר זצ״ל ב) מעשה שבא ערב סוכות מהמרחץ מחוץ למדינה לאביו המגיד הקדוש ושמע שאביו מסוכן רח״ל אבל לא ראה ממנו שום שינוי, ובחג הסוכות עבד עבודת הקודש בהנעוים ובהקפות כדרכו תמיד יותר ממה שיש בכח האנושי, וסבר הוא שכבר נתרפא. ואחר סוכות אמר לו המגיד הקדוש תדע בני כי אני באמת חולה מסוכן, רק התפללתי להשי״ת קודם סוכות שיקח ממני המחלה על ימי סוכות כדי שאוכל לעבוד עבודת הקודש, וכעת באה עלי המחלה

ב) הובאה לעיל פרק ג׳ אות א׳ באריכות.

והנני מבקש שתתפללו עלי, והתפלל עליו ונתרפא. ובכל פעם שסיפר אדמו"ר זצ"ל איזה סיפור מאביו המגיד הקדוש ז"ל היה כוונתו לעורר הענין הנ"ל גם על עכשיו. וכן הי' כי בחג הסוכות נטל את התחבושת מעל ידו, ועשה הנענועים כדרכו תמיד וגם ההקפות והריקודים עשה כדרכו. ובסוכות אמר בהתורה: כי מי שמתקן המדות הקדושים ומגיע למדה השמינית מתתא לעילא, יש בכחו שלא להניח למלוך מלך רשע, וקילל כל שונאי ישראל שיהא להם מפלה. ואחר הסוכות נחלה אדומו"ר הה"צ ז"ל חולי מסוכן, אבל השי"ת שמע תפלת רבים ונתרפא, ואחר סוכות בחדש מרחשון מת המלך אלכסנדר השלישי.

ב) סיפר אדמו"ר מרחמסטריווקא — ירושלים שליט"א ששמע מהר"ר יהושע נחום רבינוביץ ז"ל נכד התפארת שלמה מרדומסק, שאביו היה אב"ד והיה מקורב אצל אדמו"ר מקוזמיר זצ"ל, ופעם כאשר היה עם אביו על ש"ק אצל אדמו"ר זצ"ל, ואחר שתפילת המנחה בערב שבת ארכה כדרכו כמה שעות, נכנס אחר קבלת שבת לחדרו לפוש קצת על המטה, ואז נכנסו לחדרו חשובי החסידים, וגם הוא נכנס יחד עם אביו, ואדמו"ר החל לדבר משר גדול אשר היה ידוע כשונא ישראל גדול ועשה הרבה צרות ליהודים, ואמר אדמו"ר בלשון קדשו: מה חושב הוא שאני ארשה לו להפיק זממו, באצבע האגודל שלי אוציא את בני מעיו ממנו, דיבורו עשה עם האגודל תנועה כתוחבו לתוך קרבי השר ומוציא מעיו ממנו, הדברים היו לפלא. אך אחר שבת ביום ראשון בבוקר כשהופיעו העתונים ובהם הובאה הידיעה שהשר ההוא רכב על סוסו בליל ש"ק פתאום נטרפה דעת הסוס והחל להשתולל, ויפול השר מעליו, ובהיותו מושכב על הארץ אין אונים תחב הסוס את פרסתו לתוך בטנו של השר וקרע את בני מעיו, נוכחו כולם לדעת שהיה זה בעת ובזמן שאדמו"ר דיבר כן בחדרו, כן יאבדו כל אויביך ה'.

ג) בהיות אדמו"ר זצ"ל בימי המלחמה העולמית בעיר זאלשיץ עמד פעם ברחוב ואנ"ש עמדו מסביבו. ופתח ואמר על ה"צאר": דער

טשורטקובער (=כונתו על הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זצ"ל). האט גישאסען אין האט נישט גיטראפען, אין איך האב גישאסען אין גיטראפען. (=הרה"ק מטשורטקוב ירה ולא פגע, ואני יריתי ופגעתי). וכן היה שהרגו אז את הצאר ואת כל משפחתו, כן יאבדו כל אויביך ה'.

ד) כשפרצה מלחמת יאפאן עם רוסיא, היה אדמו"ר זצ"ל עומד תמיד על צד יאפאן נגד מלכות רוסיא, והיה מתענין בכל יום לשמוע החדשות משדה המלחמה ע"י המשמשים שקראו במכתבי העתים, וכשסיפרו לפניו מהצלחת יאפאן שמח מאד, אולם כשהיה לפעמים ידיעה מהצלחת רוסיא עשה את הידיעה כלא, וכמה פעמים הכחיש את הדבר ואמר בטח כותבים הם כן במכוון דברי שקר מהצלחת רוסיא בדברים שלא היו, כדי להחזיק רוחם שלא יפלו ויתייאשו, והיה מצפה שתצמח מהמלחמה ישועה על כלל ישראל.

ה) וכן היה בעת המלחמה העולמית (הראשונה) צוה לקרא לפניו מכתבי העתים ממצב המלחמה, והוא היה עומד נגד מלכות רוסיא, וכששמע מפלת רוסיא שמח, וכששמע שגברו פעם הרוסים אמר שאין זה כלום והכל שקר, רק יהיה להם מפלה. וכן היה שהיה להם מפלה למלכות רוסיא, והמיתו למלך ניקאליי השני וכל ביתו, כן יאבדו וגו'.

פרק ט

ארץ חמדה

א) אדמו"ר זצ"ל הי' לו ענין גדול בדבר ארץ ישראל, ומלבד מה ששלח סכום רב בכל פעם ופעם לא"י, הסכים בדעתו להשקיע בארץ ממון רב, לקנות שם בתים הרבה, להיות שם תלמוד תורות וגם דירות לעניים הדרים שם. והיה בדעתו ליסע לא"י. ואמר כי לולא זאת שקשה לו לעזוב בפולין החסידים שלו היה קובע דירתו בא"י. ופ"א שלח במכוון את הגביר ר' חיים קאמינער ע"ה מקיעלץ [שהי' חותנו של אדמו"ר הה"צ הר' ניסן יהודה ליב מקילץ זצ"ל בהה"צ הר' דוד ז"ל ממאקארוב, בזיווג ראשון] עם סכום רב לארץ ישראל שיקנה שם נחלאות בעד סכום זה, אבל הר' חיים הנ"ל, לא בא שם לעמק השווה בדבר הקנינים ושב עם המעות. וגם בצוואתו כתב הרבה ע"ד א"י. וכתב שם אות א' לחלק סכום רב עבור אחב"י הדרים בארצנו הקדושה המפוזרים בארבע ארצות ירושלים עה"ק טבריא ובחברון ובצפת לחלק כפי מנין הנפשות שיהיו בעיירות הנ"ל חלק כחלק. ושם בצוואתו אות ב': וכ"כ הנני נותן סך... שיהא הקרן קיימת והריווח מן הסך הנ"ל יהי' על ת"ת שילמדו עם בני ישראל המפוזרים בירושלים עה"ק ובטבריא וחברון ובצפת תוב"ב ויתנו חלק שוה מן הריווח מסך הנ"ל לכל עיר ועיר מד' עיירות הנ"ל לא יוסיפו לאחת ולא יגרעו לאחרת ויזכרו את שמי לטובה לדור דורות. שם אות ג': וכמו"כ הנני נותן סך... שיהא הקרן קיימת והריווח יהי' להוצאות על מושב זקנים בעיירות הנ"ל חלק שוה לכל עיר. שם אות ד': וכמו"כ הנני נותן סך... לקנות בעד סך הנ"ל בתים באה"ק בד' עיירות הנ"ל וידורו שם עניי אה"ק כפי גורל בכל שנה עניים אחרים כו'. אבל בעו"ה לא יצא הדבר לפועל מסיבות שונות. וכמה פעמים אמר בזה"ל: דודי הקדוש מנעסכיז ז"ל היה לו ענין גדול לתקן בענין המעות שקיבל אבל לא עלתה בידו ואני הנני

מקוה לתקן ענין קבלת המעות. אבל בעו"ה גם לו לא עלתה בידו לתקן הענין על נכון

ב) ובספר סיפורי נפלאות מגדולי ישראל סיפור רי"ח, מובא: הרבי הק' **רבי מרדכי מקאזמיר זצ"ל** היה שולח הרבה כסף לעניי ארץ ישראל. וכשגברו הצרות ברוסיא התאספו כל הרבנים והצדיקים לטכס עצה מה לעשות לספינת ישראל המטורפת בים סוער והחליטו להקים בארץ ישראל מושבות של חסידים. והרבי הק' הבטיח ע"ז ליתן מכספו מאה אלף רו"כ כי הי' עשיר גדול והי' לו ברשום (בקאזנא) יותר ממאתים אלף רו"כ. והרבי מגור שליט"א הבטיח לאסוף ע"ז מיליון רו"כ ונתן תיכף ארבעים אלף רו"כ. בינתים פרצה לה המלחמה העולמית, והרבי הי' בקיץ זה במרחץ בוסק, שנסע שם תמיד, ולא הי' יכול עוד לשוב לביתו. ונסע משם לקיעלץ ונשאר שם כל זמן המלחמה. אך לא הי' בכחו לסבול את צרות ישראל הגדולות. ובהיותו שם יצאה נשמתו הקדושה בנשיקה. ועלתה השמימה. זי"ע ועכי"א. (ראה להלן בפרק אשכבתיה דרבי).

ג) אביו של הרה"ח ר' יואל בוקשפן מחעלם עלה בערוב ימיו לא"י ולקח עמו אחד מבניו שיהיה סמוך לו בכל עת אשר יצטרך, לימים חלה הבן וימת. וישלח מכתב אל בנו ר' יואל ויבקשהו בכל לשון, היות ובנו ואחיו מת, ויותר הוא לבדו בא"י, לכן הוא מבקש ממנו שיעלה ויבא לא"י, כי חפץ מאד שיהיה לו בן סמוך שיסעדהו ויחזקהו לעת זקנתו ואחרי מותו יגיד קדיש אחריו בארץ חמדתו ומקום קבורתו. ר' יואל הראה את המכתב לאשתו, ותאמר שאין היא מסכמת לעלות לא"י, כי אנשים צעירים אנו, ולא"י עולים הזקנים הרוצים לחונן את עפרה ולמצוא בה מקום מנוחתם, מה גם שב"ה יש להם בכאן פרנסה בהרחבה, ושם בא"י הפרנסה בדוחק ובצמצום, ואם אביו חפץ מאד שיבא אחד הבנים יפן לשאר הבנים הגדולים ממנו שיעלו ויבואו אליו, כדברים האלו השיב לו גם חותנו, אך ר' יואל ברצונו לקיים כיבוד אב לא הרפה מהם ויפצר באשתו שתאבה לעלות עמו לא"י, אך דבריו לא הועילו, ובאחד

משידוליו ענתה נכון שאתה חייב בכיבוד אב, בדבר אחד אוכל לעזור לך, כי מוכנת אני להתגרש ממך כדי שתוכל למלאות משאלות אביך, אך אני לבדי לא אוכל להצטרף עמך לעזוב בית אבי ומקור מחיתי ולעלות לארץ ישראל. בצר לו נסע אל רבינו לשוח דאגת לבו, ולשמוע עצת קדשו אשר יאמר לו. מיד עם בואו לבית רבו, שאלו רבינו מה שלום אביך, מיד הראה לו ר׳ יואל המכתב שקבל ממנו, אמר לו, נו! עליך לקיים דבריו ולנסוע, אז סיפר לפניו ר׳ יואל את כל אשר קרהו מעת קיבל מכתב זה ושאשתו מוכנת אפילו להתגרש ממנו ובלבד שלא לעלות לא״י, ויאמר לו הרבי, סע לביתך ואמור לאשתך שתבא לכאן, נפרד ר׳ יואל מרבו ויסע לביתו ויאמר לאשתו שהרבי ציוה עליה לבא אליו מיד, כשמעה את הדברים התחילה לבכות ותלך לאביה ותספר לו את אשר ציוה עליה הרבי, ויאמר לה אביה אם הרבי קורא לך, אי אפשר לסרב. ותסע יחד עם אביה להרבי, מיד בבואם, שאל אותה הרבי, מדוע מסרבת את להצטרף עם בעלך לנסוע לא״י, ותענה ככל הדברים שאמרה לבעלה, ויאמר לה הרבי, עם בעל נוסעים אפילו מעבר לים ובפרט לארץ ישראל, ועל דאגתך מפרנסה שם, אני מבטיח לך שלא יחסר לך שם שום דבר, ויהיה לכם נחת. כמובן שנסעו מיד לא״י כבקשת אביו, ויגיעו לארץ בחודש טבת תרס״ז וכחודשיים אחר כך בי״ט אדר נפטר אביו.

ד) אחר השתקעותו בארץ הקודש נסע ר׳ יואל הנ״ל פעמיים לחו״ל וזכה להיות אצל רבו כ״ק מרן אדמו״ר הר״מ זצ״ל, בפעם השניה היה שם סמוך לפרוץ מלחמת העולם הראשונה, ועם התגברות השמועות על פרוץ המלחמה, מיהר לחזור לא״י, וקנה כבר כרטיס לאניה אשר עקב המאורעות ומצב החירום בין המדינות היתה זו האניה היחידה בזמן זה העומדת להפליג ולנסוע לאר״י, ומרוב שמחה מיהר להודיע על כך במכתב ששלח לביתו בא״י קודם נסיעתו. בהכנסו להפרד מרבו, שאל אותו הרבי זצ״ל, באיזה אניה דעתך לנסוע? ויענהו לאמור את שם האניה שעליה הצליח להשיג את כרטיס הנסיעה, ויאמר לו הרבי, עם אניה זאת אל לך לנסוע, ר׳ יואל שכבר עמד מוכן לנסיעה נדהם למשמע התשובה,

ויאמר, רבי! הרי זו האניה היחידה המפליגה בזמן חירום זה ואין לי אפשרות אחרת לחזור לביתי לא״י, ויאמר לו הרבי שמע לקולי! סע לקוסטאנציה (נמל ברומניה), שם תמצא אנית מלחמה המפליגה לאיסטנבול (שבטורקיה), ומשם כבר תוכל להמשיך דרכך בשופי לארץ הקודש. התשובה הפליאה את ר׳ יואל, ויאמר רבי! הלא אנית מלחמה לא תעלה על סיפונה אנשים אשר אינם בשירות הצבא והמלחמה? השיב לו הרבי! סע לשלום! ואני כבר אדאג לך בענין זה. כמובן שאחר דברים אלו לא הסס ר׳ יואל לרגע ויסע מיד אל המקום שנצטוה מפי הרבי, והרבי שלח בינתיים ידיעה לאנשי שלומו הנמצאים במקום הנמל שישתדלו וישחדו את מפקדי הצבא באניה שיקחו אתם את ר׳ יואל, וכן עשו, ור׳ יואל הצטרף למסע באנית המלחמה שנסעה לאיסטנבול, בהגיעו לשם מצא אניה המפליגה לארה״ק, וקודם עליתו עליה טילגרף לביתו בא״י על ביאתו בקרוב באניה זו לאה״ק. משום מה לא הגיעה הטלגרמה לביתו, והם התכוננו לקבלו כמתוכנן בעת בוא האניה הראשונה עליה היה אמור לנסוע.

בנתיים פרצה המלחמה והאניה הראשונה עליה היה אמור לנסוע טובעה, וכל נוסעיה ירדו למצולות, השמועה על טביעת האניה הגיעה לארה״ק, ובני ביתו של ר׳ יואל אשר שמעו על כך חשך עולמם עליהם, ויפנו בשאלה אל הגאון רבי דובצ׳ה שובקס זצ״ל ראב״ד עדת החסידים, האם עליהם להתחיל לומר קדיש? ויאמר להם ר״ד שאין מן הצורך למהר בזה, וינסו לחכות עוד זמן מה. ר׳ יואל אשר הספיק בזמן זה להגיע עם האניה לארה״ק, התפלא מאד שבעגון האניה בנמל יפו לא מצא שום אחד מקרוביו ומכריו אשר יבואו לקבל פניו, ומרוב חרדה ודאגה השאיר את מזוודותיו במלון ביפו, וימהר לביתו בעיה״ק ירושלים, בהגיעו לביתו נתוודע לו כל הסיפור, ותהום כל העיר מדבר בואו, ורבים נתאספו בביתו לחזות ולשמוע את אשר קרה לו. ויספר להם את כל אשר קרהו ואת אשר ציוה עליו רבו אשר ברוח קדשו שמר צעדיו ועל פי דבר קדשו שם דרכו מבטחה. ויהי הדבר לאות ולפלא בעיני כל.

פרק י

סיפורי מופת

ענייני רפואה

א) סיפר ר׳ משה דוד מדאמבראווע כי בהיות כ״ק אדומו״ר זצ״ל בדאמבראווע נחלתה רח״ל אצלו ילדה בת ב׳ שנים והזכירה לפני כ״ק אדומו״ר כמה פעמים והבטיח לו שיהא לה רפואה שלמה. אבל מצבה הורע מיום ליום, והוא הזכירה כמה פעמים ולא הועיל. באותם הימים נחלתה מאד פ״א ביום ו׳ עש״ק עד שנתייאשו הרופאים, ובביתו דימו שכבר הגיע קיצה וסגרו החנות. אבל אשתו התחילה לצעוק עליו הלא כל זמן שעוד יש תקוה שיש בה חיות למה תעמוד כאן, לך וצעוק מרה לפני כ״ק אדומו״ר שיעתיר בעדה לרפואה שלמה. ור׳ משה דוד הנ״ל כבר היה יגע ועייף מאד מכמה ימים ולילות שלא אכל ולא ישן ולא היה לו כח ממש לזוז מביתו, אעפ״כ חגר עוז וברוב עמל ויגיעה בא לבית כ״ק אדומו״ר זצ״ל ופתח הפתח שישב שם אדומו״ר ונשאר עומד על הפתח, ושאלו אדומו״ר מה נשמע, אך מרוב עגמת נפש לא היה יכול לפתוח את פיו, ובראותו עומד שם בבית אדומו״ר הדיין דשם הר׳ ישראל ע״ה, ענה שישאל להר׳ ישראל והוא יאמר מה נשמע, [כי הר׳ ישראל הנ״ל היה אצל ר׳ משה דוד הנ״ל אז באותו יום וראה כי הרגעים ספורים]. ושאל לר׳ ישראל והשיב בידו כלאחר יד שאין מה לדבר עוד ממנה, וכאומר כי הם רגעים האחרונים. אדמו״ר זצ״ל נשאר יושב ומתעמק במחשבתו ודפק באצבעותיו על ידיו כמה פעמים כדרכו בקודש בעת העמיקו במחשבותיו הקדושים. ואח״כ אמר לר׳ משה דוד הנ״ל היש לך איזהו ניגון יפה על ״לכה דודי״ על ליל ש״ק זה, [כי דרכו של ר׳ משה דוד הנ״ל היה להתפלל ולזמר אצל אדמו״ר זצ״ל], ור׳ משה דוד נשאר כאבן דומם ולא ידע מה להשיב, ואח״כ פטרו לשלום ואמר לו לך לביתך והשי״ת ישלח לבתך רפ״ש

בקרוב. והלך לביתו וראה כי הוטב מעט מצבה ומרגע לרגע נתהפך המצב לטוב, עד שבליל ש״ק כבר נשתנה המצב לטוב הרבה, והסכנה כבר חלפה ועברה והתפלל בש״ק לפני התיבה וזימר לכה דודי כחפץ אדומו״ר זצ״ל

ב) סיפר הר׳ יעקיל מפראמפאל ששמע מאיש אחד בקראקא כי בדידיה הוה עובדא שהיה לו אב זקן גביר גדול בא בימים ונחלה רח״ל, וטיפל עמו אצל רופאים שונים עד שנתייאשו ממנו כל הרופאים. והאיש הנ״ל היה צריך להשיא בתו וכבר עשה זמן הנישואין בקרוב. ולפי אמירת הרופאים שאמרו כי אין להם שום תרופה עבור אביו ולפי דעתו הוא יכול לחיות לכל היותר איזהו ימים אחדים, ולא ידע לשות עצות בנפשו בדבר חתונת בתו, האם לאחר החתונה מהזמן המוגבל, ונסע לכ״ק אדומו״ר ז״ל שהיה דר אז בדאמבראווע ושפך לפניו כל לבו מעסקיו, ולא ביקש רפ״ש על אביו כי כבר היה אצלו לאחר יאוש, רק שאל עצתו מה לעשות עם זמן החתונה. והשיב לו אדומו״ר אל תאחר החתונה, ולאביך יהיה רפ״ש ויחזור לבריאתו. אך אל החופה לא ילך מפני עין הרע. והאיש הנ״ל נשאר משתומם על הדברים, כי לפי דעתו היה חושש שמא מעת נסעו מביתו כבר שבק אביו לן חיים. ונטל ברכת הפרידה ונסע לביתו, וכבואו לביתו הוטב מצב אביו מיום ליום ועשה הנישואין בעתו ובזמנו רק לחופה לא הלך אביו לחוץ, כפי אשר ציוה עליו כ״ק אדומו״ר זצ״ל מפני חשש עינא בישא.

ג) עוד שמע ר׳ יעקיל הנ״ל בקראקא מאיש א׳ שהיה לו ילד חולה מאוד רח״ל, שהיה להילד מים בגופו, וכבר הוציאו הרופאים מים מגוף הילד ע״י כלי מציצה שלהם, אבל המים באו בחזרה, וכבר באו המים וכיסו עיני הילד, שלא היה יכול לראות, ונתייאשו ממנו הרופאים ואמרו שאין להם עוד שום תרופה. ואבי הילד נסע לדאמבראווע לכ״ק אדומו״ר זצ״ל ונתן לו פיתקה בבכיה ובקשה על הילד. וענה לו כ״ק אדומו״ר זצ״ל, ומה בכך שיש להילד מים, וכי ע״ז אין רפואה ח״ו, סעו לביתכם והשי״ת ישלח בקרוב רפ״ש להילד, ונסע לביתו, וכשבא להעיר רצו לקראתו בני העיר בשמחה

וספרו לו כי באותו העת שהוא היה עומד בבית אדומו"ר ז"ל בדאמבראווע, פתאום התחיל לצאת מים מגוף הילד ויצא ממנו הרבה מים. ואח"כ נתרפא הילד לגמרי

ד) כשברח אדומו"ר זצ"ל מקאזמיר ללובלין, התאכסן זמן רב אצל החסיד הגביר ר' מרדכי זאב ע"ה שפעט, עד ששכר לו דירות נאות לפי הצורך. אחר עברו לדירתו נחלתה פתאום אשת ר' מרדכי זאב הנ"ל, והרופאים אמרו שזה מחלת השבץ (פאפלעקסיע) רח"ל, ונתייאשו ממנה, והלכו בצעקה לפני אדומו"ר זצ"ל והיה אז ש"ק, ובשמוע דבריהם סגר אדומו"ר זצ"ל את עצמו על כמה שעות. ושמעו כי הוא מבקש ומתפלל לפני השי"ת בזה"ל: רבש"ע למה הבאת אותי לידי בושה וכלימה כזו. כי זה האיש ר' מרדכי זאב שהטיב לי כל כך יהיה לו פסק כזה, וגם עי"ז יהיה חילול השם גדול. חוס ורחם ושלח רפ"ש לאשתו. והשי"ת שמע לתפילתו ונתרפאה. והרופאים אמרו כי היה לה נס חוץ מדרך הטבע בזה

ה) סיפר החסיד הר' יעקיל מפראמפאל כי בדידיה הוה עובדא שנחלה רח"ל זמן רב, ונסע לרופאים שונים ונתנו לו רפואות שונות ולא הועילו כלום, עד שכוחותיו עזבוהו ולא היה יכול לטעום כלל. ונסע להרופאים היותר גדולים בסביבותיו, ואמרו לו אחרי בדיקה היטב בכל אבריו, כי אין להם תרופה למכתו, כי יש לו מחלת הסרטן (ראק) רח"ל, ולכן ינסה עוד ליסע לווארשא ושיעשו לו שם ניתוח (אפעראציע), ואולי יצליחו בהניתוח ויתרפא. וכששמע כך נתמרמר מאד ולא היה יודע מה לעשות והוכרח ליסע לווארשא, אבל לא הי' יכול ליסע לבדו לווארשא אף שהלך עוד ברגליו אבל כוחותיו עזבוהו, ונסעה אשתו עמו. ואז הי' אדומו"ר זצ"ל דר בלובלין, והר' יעקילי הנ"ל היה מהמסתופפים בצל קדשו. ואמר לאשתו כי יסעו דרך לובלין וילכו לשפוך צערם לפני אדמו"ר זצ"ל וכן עשו. ונכנסו לאדמו"ר זצ"ל בפתקא וזוגתו ספרה אשר אמרו לו הרופאים סיבת מחלתו ושמוכרח ליסע לווארשא לעשות לו ניתוח. ואמר אדמו"ר: צריכים לשמוע להרופאים ליסע לווארשא. והר' יעקיל עמד ושמע והבין גורלו המר לנסוע לווארשא לעשות לו

ניתוח מסוכן כזה. ויען כי הוא היה מהחסידים היותר אדוקים באדמו"ר זצ"ל הרהיב עוז בנפשו, ואמר: שמעתי מפי רבי מאטלי זצ"ל מחעלים שאמר כי הה"צ רבי יוחנן זצ"ל מראחמיסטריווקע אמר: כי אביו הטשערנאבלער זצ"ל היו לו שמונה בנים והקטן שבהם יכול להחיות מתים. וגם אני מאמין שיש ביד אדומו"ר הה"צ לעורר רחמים עלי שיהא לי רפ"ש ושלא אצטרך ליסע לווארשא. ונתלבש עוד בתוקף ואמר אינני נוסע לווארשא ולא אצא מבית אדומו"ר עד שיבטיח שיהא לי רפ"ש. וכששמע דבריו אדומו"ר הה"צ ז"ל נשתנו פניו הקדושים ונשאר יושב עמוק במחשבותיו ופניו נהפכו ללובן וישב כך איזה זמן. ואחר כך פנה לר' יעקלי הנ"ל ואמר לו בזה"ל לך בפה להד"ר אורינשטיין, ואמור לו בשמי לבדוק אותך היטב, ואח"כ תבוא אצלי פעם שנית להודיעני מה אמר לך, ואני מצדי אעשה מה שיש ביכולתי לעורר רחמים שיהא לך רפ"ש. וכששמע זאת הר' יעקיל שמח מאוד כי הכיר שאדמו"ר קיבלו על אחריותו. והלך להד"ר אורינשטיין ואמר לו בשם אדמו"ר לבדקו היטב. ושמח מאוד על שאדמו"ר שלח אליו, ואמר שהוא מכיר היטב מאז לאדמו"ר ואחרי הבדיקה בכל אבריו זמן רב, אמר לו אני יודע מה אמרו לכם הרופאים האחרים, בטח אמרו שיש לכם מחלת הסרטן רח"ל, אבל אין זה אמת, יש לו רק מחלת הכליות. ונתן לו תרופה (רעצעפט) אשר קנה תיכף בלובלין בעד 20 גראשין, ואמר לו שלא יאכל זמן מוגבל רק מאכלי חלב וכדומה. ואח"כ הלך שנית לאדמו"ר וסיפר לו מתשובת הד"ר אורינשטיין ושמח מאוד, ואמר כן הוא כדבריו. וצוה עליו לקבל התרופה ולאכול מאכלי חלב כצווי הרופא ונתרפא ב"ה. וכבר עברו יותר הרבה משלשים שנה מהסיפור הנ"ל והר' יעקעלי הנ"ל הוא ב"ה זקן בא בימים.

ו) כתב הרה"ג המפורסם כו' כש"ת מו"ה זאב דוד הכהן דוכטוואלד האבדק"ק סלופיא שסיפר לו חסיד אחד מלודז ת"ח ובר דעת גדול, כי פ"א נחלתה אשתו רח"ל במחלת הריאה והשיעול, ושכבה על מטתה ולא היתה יכולה לעמוד, והיא היתה עקרת הבית ועוסקת במסחר, והרופאים ציוו עליה לנסוע לאטוואצק ונסעה שמה ואמרו לה הרופאים מאטוואצק כי היא צריכה להיות

ג׳ שנים רצופות באטוואצק, ואז אולי תועיל לה, כי הריאה שלה ניקבה ונתקלקלה. ונסע בעלה לכ״ק אדומו״ר זצ״ל ובכה לפניו במר נפשו כי אין ביכולתו להחזיקה שם ג׳ שנים, וגם אין בכחו לנהל בעצמו המסחר ולטפל בעצמו עם ד׳ ילדים, והשיב לו כ״ק אדמו״ר זצ״ל כי אין הרופאים יודעים מאומה, כי הריאה שלה לא ניקבה ולא נתקלקלה. אבל כל השומעים תשובת אדומו״ר תמהו עליו, כי כל הרופאים מלאדז ומווארשא ומאטוואצק כולם אמרו פה אחד שהריאה שלה נתקלקלה.

לא עבר זמן רב ומחלתה התגברה והרופאים אמרו כי ימי חייה ספורות ולא תוכל לחיות רק שבועות אחדות. ובמשך הזמן בחורף היה בעלה אצל אדומו״ר זצ״ל בקאזמיר ונתן פיתקא וכתב שם ממחלת אשתו. והשיב לו אדומו״ר כי אין הרופאים יודעים מאומה, והראיה כי כבר עברו כמה חדשים והיא חיה. ושאל בעלה אם תיסע בקיץ למרחץ שטשאוויניץ, והשיב לו אדומו״ר ז״ל כי תוכל ליסע לשטשאוויניץ בקיץ, אך דעתו ז״ל שתיסע אח״כ לווייען, היות כי בקיץ הנ״ל היה בדעת אדומו״ר ז״ל ליסע לווייען לפראפעסאר כאוואל, ולכן תהיה זוגתו מוכנת ליסע ג״כ לווייען בעת שיהיה שם ונסעה זוגתו לשטשאוויניץ.

ואחרי שהיתה שם זמן מיעוט כתבה לבעלה מכתב ללאדז, בדרך ברכת הפרידה וצוואה כי היא מרגשת בעצמה שתמות בשטשאוויניץ, כי כבר עזבוה כוחותיה ורגעיה ספורות, ותבקש שישגיח על צאצאיהם ושיגדל אותם לכ״ט. וגם הוסיפה לכתוב היות שיודעת כי הוא חסיד אדוק באדומו״ר מקאזמיר, ואולי כשישיג המכתב ירצה ליסע לקאזמיר מבקשת היא ממנו שלא יסע, כיון שרואה שכבר היא לאחר יאוש, ולכן לא יעזוב את הילדים קטנים לבדם בעיר גדולה כלאדז בלי השגחה. והבעל השיג את המכתב אור ליום ועש״ק והוא לא השגיח על מכתבה, ונסע במר נפשו לקאזמיר ונכנס לבית אדומו״ר זצ״ל עם פיתקא ביום ו׳ עש״ק בשעה 10 ושפך שיחו בבכיות גדולות וקרא לפניו מכתב אשתו. ואדמו״ר השיב לו כי אין זה כלום, ותהיה עוד בריאה וחזקה ותבוא לביתה, והוסיף עוד ואמר כי יהיה לך ממנה עוד ילדים לחיים

ולכ״ט ואל תדאג מאומה. והיו הדברים בעיניו תמוהים נפלאים, אבל מרוב פחד נשאר כאבן דומם ולא דיבר מאומה.

במוצש״ק לקח ברכת הפרידה ונסע לביתו. וכבואו לביתו ביום א׳ מצא מכתב מאשתו שכתבה מוצש״ק בשטשאוויניץ, וכותבת בזה״ל כי יודעת בבירור שהוא היה בקאזמיר וגם יודעת השעה שנתן פתקא עבורה וזה הי׳ יום ועש״ק בשעה 10, כי באותה שעה עמדו נשים אצלה והדליקו נרות אצל ראשה, כי כפי שנתייאשו ממנה הרופאים וגם ראו כי החיות שלה נפסק, חשבו שזהו רגעים האחרונים. ובשעה 10 פתאום הרגישה חיות חדש ופתחה עיניה ומצבה הוטב מרגע לרגע ואף שעדיין אינה יכולה לעזוב המטה, מכל מקום מאמינה היא כעת שתתרפא, וגם הרופאים כעת נותנים לה תקוה טובה, ומרגשת ורואה בפירוש שזה היא ע״י תפלת כ״ק אדומו״ר. ואח״כ שבתה שם בשטשאוויניץ שבועות אחדות ומצבה הוטב מיום ליום. ואח״כ בא מכתב מכ״ק אדומו״ר כי הוא נוסע לוויען להפראפעסאר כאוואל ולכן יכתוב הוא לאשתו לשטשאוויניץ שהיא תיסע ג״כ לוויען. ואשתו השיבה שלא תיסע לוויען כיון שרואית שהוטב מצבה, והיא מאמנת שע״י תפילת אדמו״ר תתרפא אף שלא תיסע לוויען.

אבל בעלה השיבה לה שלא תשנה מצווי אדומו״ר, וגם כתב לה כי ע״י שתראה בוויען צורת קדשו של אדומו״ר תתרפא. ונסעה לוויען ובאתה לפני אדומו״ר באכסניא שלו, אמר לה אדומו״ר שתלך להפראפעסאר כאוואל, ותאמר לו שמרגשת שהוטב מצבה ולמה לה להפסיד מעות לילך לפראפעסאר, והוסיפה לומר כי בעלה כתב לה ע״י הסתכלות בצורת קדשו תתרפא. והשיב לה אדומו״ר ז״ל אמת כנים הדברים. והשיב עצמו ישר על הכסא והגביה הכובע (קאפעלוש) ישועות שלו מעל המצח, שתראה את כל פני קדשו ואמר לה הבט הבט.

ואעפ״כ צוה לה לילך להפראפעסאר הנ״ל. והלכה להפראפעסאר ואמרה לו שאדומו״ר שלחה אליו, ובדק אותה בח׳ שעות והשיב לה כי אין לה שום חולי על הריאה והרופאים לא

ידעו כלום, רק יש לה נערווין (=חולשת עצבים) על הקיבה. וכשראה הפראפעסאר גודל תמהונה אמר לה אולי לא תאמין לי תוכל לעשות פאטאגראפיע ע"י רענטגען שטראלען שנתחדש אז, ובפולין לא היה עוד מכונה כזו, ולהפראפעסאר הנ"ל כבר הי' לו. והוסיף ואמר לה כי אולי אין לך מעות לשלם בעד הפאטאגראפיע אעשה לך חנם, כדי לעשות נחת רוח להצדיק ששלחך אצלי [כי הפראפעסאר החזיק את כ"ק אדומו"ר ז"ל לאיש אלקים נורא מאד]. ועשה לה פאטאגראפיע והראה לה שאין לה על הריאה שום פגם כלל, ונתן לה תרופה בעד סכום מועט על מחלת נערווען מהקיבה ונתרפאה. ואח"כ היה לה עוד ב' ילדים חיים וקיימים והיא ובעלה עשו נשואין לצאצאיהם וראו נחת מהם כברכת כ"ק אדומו"ר זצ"ל.

ז) בס' סיפורי נפלאות מגדולי ישראל, סיפור ריח כותב: בבוא אדמו"ר הר"מ מקוזמיר זצ"ל לעירנו, ובקשתיו לברך את בני הקטן ויעש כן. את צערי אני מזכיר היום. כי ה' הכה אותי בידו הקשה, ותקפו עלי אבילות תכופות, כי במשך חדש ימים אבדתי שני בנים יקרים רח"ל, ברוב עונותי, בעיר צעלאדז סמוך לבענדין. אחר איזה זמן כשבא הרבי לבענדין היה בני זה חולה, הלכנו אל הרבי ליתן לו פתקא. וכשבאנו שם כבר היה החדר מלא אנשים שמסרו פתקאות להרבי. ועמדה שם אשה אחת שלא יכלה להוליד זש"ק, ובעלה היה מחסידי הרבי. ותבכה מאוד לפני הרבי. ותאמר. אם הרבי רוצה כסף, הנני מוכן ליתן. והרבי אמר בשפה רפה למה לי כסף! והתחילה לצעוק. למה החסיד פלוני נושע אצל הרבי! הלא בעלי הוא ג"כ מחסידי הרבי. השיב הרבי, מה אני יכול לעשות, בשבילו היה לי, ובשבילך אין לי כלום. התחילה האשה להכות על השלחן בגודל צערה, מדוע אין הרבי רוצה להושיעני. ויקם הרבי זצ"ל מן הכסא והלך מן השלחן ועמד בפינת החדר עד שהלכה משם. אח"כ נגשתי ומסרתי לו את הפתקא ואשתי בכתה לפניו שבנה זה נשאר לה משלשה בנים ועכשיו הוא חולה. ויאמר לה הרבי, למה תבכי, בנכם זה יהיה לו אריכות ימים ושנים, ויהי לכם נחת ממנו.

ח) סיפר הרה"ח ר' אלטר קרוק זצ"ל שפעם אחת בא להרה"ק ילד שנתאלם ל"ע, וציוה הרבי שיעמוד לידו בכל תפילות הש"ק, ובמוצ"ש ביקש הרבי מר' אלתר שהיה לו חזקה להחזיק את נר ההבדלה, שיוותר הפעם על חזקתו ויתן לילד להחזיק את הנר, מסר ר' אלתר את הנר ליד הילד, ואחר ההבדלה פתח הרבי סידור ובהראותו את אותיות התפילה לפני הילד ציווהו להגיד, מיד פתח הילד את פיו ואמר, ומאז החל לדבר כאחד האדם.

ט) פ"א אמר אדומו"ר זצ"ל כי בענין נתינת קמיעות לחולאים שונים יש לו כח יותר ממה שהי' בענין זה לאביו המגיד הקדוש זצ"ל, כי עניני הקמיעות מבואר בספרים כי זה יוכל להזיק לפעמים להבנים של נותני הקמיעות, לכן המגיד הקדוש שהיה לו בנים היה נזהר בזה שלא לסכן את בניו ח"ו, והוא שלא היה לו בנים היה לו מסי"נ ליתן קמיעות אפילו במקומות מסוכנים, כדי להחיות נפש מישראל, [וכן היה כי הסגולות והקמיעות שלו פעלו דברים נפלאים וב"ה הצליחו אפילו לאחר יאוש במקומות הרבה אשר תקצר היריעה מלספרם ולפורטם].

עניני דיבוקים

י) סיפר הרה"ח ר' משה אהרן בוקשפן ז"ל ששמע מאביו הרה"ח ר' יואל ז"ל שהיה נוכח בשעה שהוציא האדמו"ר זצ"ל דיבוק מבחור אחד, ומעשה שהיה כך היה. בהיות ר' יואל בבית אדמו"ר באחד מערבי שבתות אחר הצהרים, הביאו לבית בחור שנכנס בו דיבוק, והיות ולא רצה בשום אופן ללכת בעצמו נשאו אותו שני סבלים גבורי כח מתחנת הרכבת עד בית הרבי, בהגיעם לפתח חדרו של הרבי נשמט מידם ונשאר מושכב על סף הדלת מבלי יכולת להזיזו בשום פנים ואופן, מרוב פחד ברחו מהבית כל האנשים שהיו שם רק אבי הבחור נשאר שם, וכן ר' יואל אשר בראותו כולם נסים עוררהו רעיוניו לחשוב אם יש בכח הרבי להוציא הדיבוק מהבחור הרי בודאי שבכוחו שלא יוכל שום מזיק

להזיק בביתו, ונשאר לעמוד שם. הרבי עישן אז במקטרתו (=לילקע־ציבעך), וכל החדר נתמלא עשן עד שלא היה שום אפשרות לראות פניו הק', אבל נפל פחד גדול גם על ר' יואל, ואחז את עצמו בחזקה בשולחן הרבי, ושמע קול יוצא מהבחור ואומר: מדוע שורף אותי הרבי, שאל אותו הרבי מי אתה? והשיב שהוא נפטר מזמן רב ואין לו מנוחה מחמת העבירות שעשה, חזר הרבי ושאלו למה נכנסת אל בחור זה, ויענה הדיבוק ע"י עבירה שעבר הבחור היה ביכולתי להכנס לתוכו, וביקש מהרבי שיעשה לו טובה, השיבו הרבי, בתנאי שיבטיח שיצא מבלי להזיק מאום את הבחור, ואת כל העומדים כאן, וישב הדיבוק שמסכים הוא לכך, ופתאום שמעו צעקה מהבחור, ואחר כך קם הבחור ממקומו בריא ושלם כאחד האדם, והרבי אמר לאביו שלא ישאר כאן לשבת מחשש עינא בישא, אך יסור מיד לכפר הסמוך ושם ישבות שבתו.

יא) פ"א היה בקוזמיר א' עם דיבוק רח"ל, והיה שם זמן רב וסיפר דברים נפלאים והרבה פעמים נכנס לפני אדומו"ר זצ"ל וביקש שיתן לו תיקון כי הרבה מאוד לפשוע, והשיב אדומו"ר כי אין לו תיקון עבורו. והיה אז ג"כ הרה"ג רבי **יצחק צבי** זצ"ל האבד"ק דק"ק **גראבאוויץ** שהיה ג"כ מקובל גדול [והי' תלמיד הה"צ מסאנץ ז"ל ותלמיד בעל נפש חיה ז"ל], ובראותו כי אדמו"ר זצ"ל אינו רוצה להזדקק להדיבוק ליתן לו תיקון ואמר שאין לו מקום מנוח עבורו, ויאמר הוא לאדומו"ר, יתן לו אדומו"ר מקום בגיהנם שיהיה שם עד שיכופרו לו מה שפשע בעוה"ז. והשיב אדומו"ר ז"ל כי מאוד הרבה לפשוע ואינו יכול להכניסו לגיהנם. ואז אמר הרה"ג מגראבאוויץ ז"ל א"כ יתן לו אדומו"ר מקום במדור התחתון בגיהנם בשאול תחתית ואבדון, והשיב לו כ"ק אדמו"ר ז"ל גם להמקום הזה במדור התחתון דאקרי אבדון קשה להכניס אותו, אע"ג דכ' בזוה"ק (רפ"ו פ' וילך) ותאנא מאן דנחית לאבדון דאקרי תחתית לא סליק לעלמין וההוא אקרי גבר דאשתצי ואתאביד מכלהו עלמין. אעפ"כ להרשע הלז גם שם קשה להכניסו, כי שם נידונין מי שמבזה ואינו עונה אמן. כמ"ש בזוה"ק שם ותלונו להההוא אתר נחתין להנהו גברי דמבזי לאתגלא אמן ועל אמן סגיאין דאתאבידו מיני' דלא חשיב

להו דיינין ליה בגיהנם ונחתין ליה בההוא מדורא תתאה דלית בי׳ פתחא ואתעביד ולא סליק מיני׳ לעלמין ע״כ. ואז נסתם פי הרה״ג מגראבאוויץ ז״ל ולא דיבר עוד. והי׳ שם הדיבוק הנ״ל זמן רב ואח״כ נזדקק לו ונתן לו תקון ונתרפא החולי.

ענינים שונים

יב) פ״א בא לאדומו״ר זצ״ל איש א׳ בן חסיד וגביר ממכיריו שנשלח ע״י אביו עם איזהו מבוקש מאדמו״ר זצ״ל וגם שלח ע״י בנו סכום מעות מחוב שהיה חייב לאדמו״ר מאיזהו השוואה שעשה עמו. וכשקיבל האיש הנ״ל ברכת הפרידה ליסע לביתו, תבע אותו אדומו״ר הה״צ ז״ל מותר החוב שאביו נשאר חייב לו עוד מההשוואה. והשיב לו האיש כי אביו לא נתן לו יותר, וכשיבא לביתו יאמר לאביו שישלח ע״י הפאסט מותר מעות ההשוואה. אבל אדומו״ר אמר לו וכי אין לך עוד שום מעות? והשיב כי נשאר לו רק מעות על הוצאות הדרך לביתו. ושאל לו כמה יש לך, ולקח הכיס עם המעות ונתן לאדומו״ר ז״ל ולקח אצלו כל המעות, ובירך אותו בברכת הפרידה. וחשב האיש הנ״ל בדעתו כי בטח ישיג ללוות אצל המשמשים מעות על הוצאות הדרך, כי הם היו ממכירי אביו שהיה גביר והיה מעניק להם ביד רחבה בכל עת בואו. וכשיצא מבית אדומו״ר פנה להמשמש ר׳ מיכל ע״ה וסיפר לו שנתן כל המעות לאדומו״ר לכך מבקש ממנו שילוה לו סך על הוצאות הדרך לביתו. אבל ר׳ מיכל ע״ה השיב לו שאין לו מעות להלוות לו. והיטב חרה לו על תירוצו זה, כי המשמש הר׳ מיכל ע״ה היה מפורסם לגביר מופלג, והלך ממנו להמשמש החסיד המופלג ומושלם ר׳ משה ע״ה צוקערמאן [שהי׳ נקרא משה קאמינער] שהיה בטבע טוב לב ובעל מזג טוב מרוצה לבריות. וסיפר גם לפניו אשר קרה לו בנתנו כל המעות לאדומו״ר ז״ל ויבקש ממנו ללוות לו על הוצאות לביתו, אבל מה מאד נשתומם שגם הר׳ משה ע״ה השיב לו בשלילה. וחרה אפו מאד איך נהפכו לו לאכזרים בעיר נכריה שנשאר ריקם בלי פרוטה אחת באין לו מכיר וגואל פה בלעדם. וגם הם יודעים היטב כי המעות בטוחים הם על צד היותר טוב שישלח

להם תיכף ומיד כבואו אל ביתו. אבל מה היה לו לעשות, ברוב כעס הלך על האכסניא שלו ללון שם, ובבקר יבקש לו עצה מה לעשות. ובבוקר הלך עוד הפעם לחצרות קדשו של אדומו"ר ז"ל, וכאשר אך דרך על מפתן הבית, בא לנגדו הר' משה ע"ה בסבר פנים יפות, ועוד קודם שהתחיל לדבר עמו פתח לו הבית ושאלו כמה מעות נצרך לך על הוצאות הנני נותן לך, ואמר לו הסכום הנחוץ ונתן לו כפי אשר שאל. והוסיף עוד ואמר לו תדע כי אתמול בלילה כאב לי לבי מאד על אשר לא מלאתי בקשתיך, אבל מה היה לי לעשות כי כ"ק אדומו"ר נתן צו לכל המשמשים שלא ילוו לך אף פרוטה אחת בו בלילה ולא יכולתי לשנות פקודתו. ואח"כ נודע כי במסלת הברזל שהיה מוכן האיש הנ"ל לנסוע בלילה אירע קאטאסטראפע (=תאונה) גדולה רח"ל, ונהרגו אז כמה אנשים רח"ל. וע"י שלן שם בלילה ההוא ניצל מהסכנה.

יג) פ"א הי' אדומו"ר זצ"ל בווארשא ובאה טעלעגראמע לאחד מחסידים שלו שאביו בדובענקי מת ל"ע ושממתינים עם הקבורה על ביאת בנו מווארשא, והאיש הנ"ל הי' פקיד בלשכה מסחרית והטעלעגראמע באה ליד אשתו. והיה קשה לפניה להודיע לבעלה מהטעלעגראמע שיצטרך לעזוב את משמרתו על ימים אחדים שהי' קשה לפניו. ובאתה לפני אדומו"ר הה"צ ז"ל עם הטעלעגראמע ושאלה עצתו מה לעשות אם להודיע לבעלה או לא. ואדומו"ר השיב לה שלא תודיע לבעלה. ועמדו אז לפניו אנשים מכובדים ות"ח וחסידים ותמהו על זאת הלא בעלה הוא בן ומחויב לומר קדיש. והשיב אדומו"ר ז"ל ידעתי גם ידעתי כי נפסק בש"ע יו"ד (סי' ת"ב סי"ד) שנוהגים להודיע לבנים זכרים ממיתת אביהם שיאמרו קדיש, אבל מה אעשה כי אינני מאמין בהטעלעגראמע כי אביו מת. אני אומר כי אביו לא מת, נחכה עוד ימים אחדים עד שנשמע משם ידיעה ברורה. וכן עשתה האשה הנ"ל הטמינה הטעלעגראמע. ובמשך איזה ימים בא מכתב מאבי בעלה בכתב ידו כי הוא מרגיש עצמו בשלימות הבריאות.

יד) עוד כתב ר' גרשון מרדכי מפראמפאל שהיו לו דברים

נפלאים אצל אדומו״ר זצ״ל וכל דיבור שיצא מפי קדשו נתקיים. והי׳ לו פאָלוואַרק בשכירות מאדון א׳ ומת האדון והניח יורשים ולא רצו להשכיר לו הלאה, ופ״א בא ליורש א׳ שישכיר לו חלקו הלאה וקילל אותו וביזה אותו. ונסע לאדומו״ר זצ״ל ונתן לו סגולה ונסע להיורש פעם שנית וקיבלו בסבר פנים יפות והסכים להשכיר לו הלאה, ואמר לו שצריך ליקח חתימות עוד מיורש א׳ דר בווארשא וא׳ שדר בלודז, וצריכים ליסע אליהם שגם הם יחתמו ע״ז שנותנים לו כח הרשאה להשכיר, ואמר כי הוא יוכל ליסע לאחיו להביא חתימתם רק שיתן לו על הוצאות. והשיב ר׳ גרשון שאין לו מעות כעת. ואז לקח היורש מכיסו 250 רו״כ ולווה לו, ואמר לו כשיהי׳ לך תחזיר לי. ונתן מזה על הוצאות ושאר לקח לכיסו והביא היורש הנ״ל כל החתימות. ואח״כ תמה על עצמו ואמר כמה שוטה אני לא די שנסעתי רק לוויתי לו עוד מעות? גם האדונית שחתמה הקאנטראקט אמרה מה אעשה אינני רוצה לחתום רק שכופין אותי לחתום. גם הזכיר א״ע לפני אדומו״ר זי״ל שהיה לו היזקות מגשמים שקלקלו התבואה, ואז אמר לו מעתה לא יפסיד לך הגשם. ואח״כ הי׳ גשם גדול והוא הי׳ לו הרבה עגלות עם קאניטשינע והוליך אותם לבית ולא ירד עליהם הגשם. ועוד דברים נפלאים אשר תקצר היריעה מהכילם.

טו) פ״א קנו סוחרי עצים מפאקשיוויניצא בשותפות עפ״י ליסטאציע חבל יער אצל האדון קארסקי בעד סכום גדול ונתנו ערבון סכום הגון. וכשהתחילו לחטוב העצים מהיער היו כל העצים כמעט רקובים ולא היו מוצלחים לשום מלאכה, והתחילו לחטוב במקומות שונים בהיער וכולם היו מקולקלים ורקובים ועמדו להפסיד הון רב וגם ממון אחרים שלוו. ונסעו בבקשה ופתקא לאדומו״ר זצ״ל ונתן להם סגולה מה לעשות בכל קצוי היער, וגם קבלו את אדומו״ר זצ״ל לשותף להעסק ליתן לו פראצענט קבוע מהריווח, ונסעו לביתם ועשו כפי שצווה אותם. ואח״כ חטבו עצים והיו בריאים ושלימים וחזקים בלי שום מום, והרוויחו סכום רב וגם נתנו להה״צ זי״ל סכום גדול ריווח על חלקו.

טז) סיפר איש אחד כי בדידיה הוה עובדא שהיה פ״א אצל אדומו״ר זצ״ל ונתן פיתקא עם מבוקשיו וברכו בברכת הפרידה. ונסע בלילה למסילת הברזל שהיה ערך י״ז וויארסט מקוזמיר ואיחר מעט בדרכו וכבואו למקום תחנות מסילת הברזל כבר הלכה הרכבת לדרכה והיה צריך להמתין עם נסיעתו על יום המחרת. ובתוך כך נפל בדעתו להתייעץ עם אדומו״ר זצ״ל עוד בענין נחוץ אחד. ונסע בחזרה לקאזמיר ונכנס בבוקר השכם לחצרות קדשו. ושאלו אותו המשמשים מה זה בא בחזרה, והשיב כי נחוץ לו להתייעץ עם אדומו״ר עוד על איזה ענין נחוץ. ואף שלא היה אז עת לקבל אנשים, אבל המשמשים פתחו לו הפתח, ונכנס לדבר דבריו בע״פ, אבל כאשר נכנס לקודש פנימה נתמלא פחד וחרדה ושכח כל מבוקשו. וכששאל אותו אדומו״ר ז״ל מה תרצה, עמד נבהל ומשתומם על מקומו ושכח ולא ידע מה לענות. ושהה כך איזו רגעים. אז פשט לו אדומו״ר את ידו הקדושה וברכו פעם שנית בברכת הפרידה ובתוך ברכת הפרידה נתן לו תשובה ברורה על הענין שהיה מוכן אצלו לשאול, ואשר עליו בא בחזרה. וקיבל ברכת הפרידה ויצא באימה ופחד, כי ראה בחוש כי הה״צ ז״ל כיון והבין מחשבותיו וענה עליהם תשובה ברורה. וכמה ימים אח״כ לא הי׳ יכול לשכוח המראה הנפלאה שראה עיניו את הרוח הקודש של אדומו״ר.

יז) פ״א בא אדומו״ר זצ״ל לק״ק פיאסק ויצאו כל העיר לקראתו לקבל פני קדשו, והיה שם בבית חומה גבוהה מעקה ישנה וכאשר עבר אדומו״ר דרך שם יצאו על המעקה הרבה אנשים ונשים וטף ויען שבמעקה היו הקורות ישנים התחילו הקורות להשבר ונעשה רעש גדול וצעקה גדולה כי לא היו יכולים לכנוס בפעם אחת לבית כי כל אחד דחק א״ע להיות ראשון. ואמרו זאת לאדומו״ר ז״ל ועמד בחוץ ואמר שילכו במתינות כ״א לבית וזה אחר זה ולא ידחפו א״ע ולא יזיק למי מאומה. וכן עשו ונכנסו לבית לאחדים זה אחר זה וכאשר נכנס האחרון להבית, נשבר המעקה ונפל לארץ.

יח) סיפר הרה״ח ר׳ נחמן יוסף וילהלם שפעם שבת הרה״ק

בעיר אחת: התפלל תפילת המנחה בערב ש"ק לפני העמוד וכדרכו ארכה תפילה זו כמה שעות, המון רב מאנשי העיר באו אל בית המדרש שם התפלל, ומחמת חום הצפיפות התחילו הנרות שהיו דלוקות על עמוד התפילה לנטות על צדן לעבר ארון הקודש שהיה של עץ ועמד בסמוך לעמוד התפלה והיה סכנה גדולה של שריפה ונעשה מזה קצת בהלה בביהמ"ד, הרבי מחמת תפלתו לא הרגיש מאומה, ולגשת לבד לפני העמוד ולהפריעו לא ההין שום איש לעשות, כשגמר השמו"ע שמע הרבי את הבהלה וישאל מה זה ועל מה זה? ויספרו לו דברים כהוויתם מהנר הנוטה ליפול, ויפן הרבי את עיניו לעבר הנרות ויבט עליהם, ומיד נתיישרו מאליהם ועמדו זקוף על מקומם.

יט) אדמו"ר שליט"א מראחמסטריווקא — ירושלים סיפר ששמע מזקנו הרה"ח ר' נחמן יוסף וילהלם ז"ל שנתייתם בצעירותו והיה מחוסר כל, פעם חשקה נפשו להיות ביום הכיפורים אצל הרה"ק מקאזמיר, וכיון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו התגולל כבחור עני בדרכים כמה ימים מבלי אשר יבא אוכל לפיו עדי הגיעו למחוז חפצו בערב יום הכיפורים לעתותי ערב, ובהכנסו לבית אדמו"ר היה כבר בסיומו של סעודה המפסקת קודם ברכת המזון, בהתבוננו על הזמן המאוחר כאשר עדיין לא טעם כמה ימים מאומה, וכן עוד לא התפלל מנחה ולא הלך למקוה, פרץ בבכי, ריחמו עליו החסידים והקריבוהו מיד אל הרבי, שמע הרבי את תלאותיו, וישפוך כוס עם י"ש חריף של 96, ואמר לו שתה ויהיה לך צום קל, כמובן ששמע לקול הרבי וכך שתה את הכוס על קיבתו הריקה, ר' נחמן יוסף אשר חזר על הסיפור בימי זקנותו אמר שכל ימי חייו אינו זוכר עוד צום קל כיום כיפורים זה.

כ) סיפר הרה"ח נחום פאטערמאן מקיעלץ כשדר אדומו"ר זצ"ל בקילעץ דר שם אחד מידידיו ר' בנימין אשר מיענדזשיב שעשה לו אכסניא בקיעלץ, והוא הי' לו הכירות גדול וחשיבות אצל הפקידים הגבוהים ממלכות רוסיא, וכשבאו לקיעלץ חיל עסטרייך העלילו עליו שהוא הי' מרגל רוסיא ושלחו אותו למאסר בעסטרייך, וישב

שם זמן רב ובא ידיעה לפה שיש עליו משפט מות, ובאת אשתו בבכיה ובקשה לפני כ"ק אדמו"ר ז"ל וצוה כ"ק אדמו"ר ז"ל למשמשו ר' משה צוקערמאן ע"ה שיכתוב בשמו מכתב להפראפעסאר של המלך פראנץ יאזעף שהוא מכיר את האיש בנימין משה לאיש ישר הולך ולא היה ח"ו מעולם מרגל, ונסעה אשת ר' בנימין אשר הנ"ל לווין עם המכתב לפראפעסאר הנ"ל, ואמר לה הפראפעסאר שתשתדל לבוא להקיסר פראנץ יאזעף בשעה פלונית [בעסטרייך הי' בנקל לכ"א להשיג רשיון להתראות לפני המלך]. והשתדלה האשה הנ"ל על רשיון וכשבאתה לשם כבר היה שם הפראפעסאר הנ"ל של המלך והיא נפלה לפני רגלי המלך והפראפעסאר מילא בקשתה ואמר כי בעלה נאסר ע"י עלילה שהוא מרגל ואף שהוא אינו מכיר את בעלה אבל השיג מכתב מאת איש אלקי א' מפולין שמו טוועריסקי, והוא מעיד שבעלה חף מכל פשע, והאיש הרבי טוועריסקי הוא מכיר לאיש אלקים ע"י ניתוח על העין שעשה לו אשר לא זז זיז כל שהיא וראה בעיניו שאין זה כח אנושי רק הוא איש אלקים[א] ואמר לו הקיסר פראנץ יאזעף כי גם הוא מכיר להרב טוועריסקי הנ"ל מפולין. ושלח תומ"י שליח מיוחד למאסר האיש הנ"ל שהיה נידון למיתה ושלחוהו לביתו נקי, וכשבא לביתו סיפר האיש הנ"ל כל הענין והדבר היה לפלא מהיכן הכיר

א) סיפור הדברים היה: שכ"ק אדומו"ר זצ"ל היה בווין ועשה לו שם ניתוח (אפעראַציע) על העינים אצל פראָפעסאָר של המלך פראַנץ יאָזעף והפראָפעסאָר הנ"ל עשה השוואה על הניתוח סכום גדול מאוד, ורצה ליתן לו סם שינה (שלאָף געטראַנק), ולא רצה אדומו"ר זצ"ל ליקח סם שינה, ואמר לו הפראָפעסאָר כי אי אפשר בשום אופן שבעולם לעשות הניתוח בלי סם שינה, כי אם יניע את עצמו אף זיז כל שהוא בשעת מעשה יסתכן ח"ו כרגע ואדומו"ר זצ"ל לא רצה בשום אופן רק שיעשו הניתוח כשהוא ניעור וחתם על כך שאין לו שום טענות ודיבורים על הפראָפעסאָר באם ח"ו לא יעלה הניתוח כהוגן, ועשו לו הניתוח באופן שכ"ק אדומו"ר זצ"ל ישב על כסא ולא זז זיז כל שהוא בעינו ולא בגופו, רק איזהו פעמים דפק באצבע או על היד, והניתוח עלתה בטוב, ואחר כך לא רצה הפראָפעסאָר ליקח אצלו כלום אף פרוטה אחת, כי ראה בעיניו שהוא איש אלקים כי אין זה כח אנושי כלל. ואמר לו כי כל זמן שירצה יוכל לבא אליו בלי שום קבלת שכר.

אותו הקיסר פראנץ יאזעף, אבל פ״א הי׳ כ״ק הה״צ מוואנחאצק זצ״ל נכד היהודי הקדוש זצ״ל אצל אדמו״ר ז״ל, וכשנכנס כ״ק אדמו״ר ז״ל לחדרו אחר גמר השלחן דיבר עמו על אודות הגזירות הקשות שגזרו אז הפקידים והשוטרים ממלכות עסטרייך, אמר אדמו״ר ז״ל כי הוא מכיר את המלך פראנץ יאזעף כי אין הוא שונא ישראל, והגזירות אין הוא אשם בדבר, ומזה הכירו כי היה איזהו דבר נסתר שהיה מכיר א״ע עם מלך פראנץ יאזעף וגם המלך פראנץ יאזעף הכיר אותו.

כא) כתב החסיד המופלג הר׳ יעקב דוד נ״י שו״ב מטישיוויץ כי איש אחד מפשוטי העם מעירו נלקח בעת מלחמה העולמית על שדה המערכה בעת שכבר היה לו אשה ואיזה בנים, ואז היה אדומו״ר זצ״ל בחעלים, ונכנס האיש אצלו לקבל ברכת פרידת שלום, ובכה מאוד לפניו שעוזב בביתו אשה ובנים, והתחנן שיברכו שיבא לביתו לשלום. ואז צוה לו אדומו״ר שיתן לו הכובע שהיה הולך לבוש בראשו, וכתב בידו הקדושה איזה אותיות בפנימית הכובע ונתן לו בחזרה הכובע והבטיח לו כי כל זמן שהכובע יהי׳ על ראשו לא יארע לו שום נזק וצער ורע ח״ו. ושמר האיש הנ״ל את הכובע בראשו והיה במקומות מסוכנים פעמים אין מספר ונפלו בצדו אנשים לאלפים והוא ניצל ובא לביתו לשלום.

כב) סיפר הנגיד החסיד המופלג הר׳ פנחס אליעזר צינעמאן מפאקשיוויניצע [נכד הרבי מלובלין זצ״ל] כי בדידיה הוה עובדא כי פ״א הי׳ ליצטאציע בעיר לאגוב על כמה וכמה אחוזות עצים מיער רזשאנדאווע, וכל אחוזה ואחוזה היה נרשם ומסומן במספר מיוחד. ונסעו הוא ואביו ר׳ מאיר דוד ע״ה ועוד שותפים ומבינים על עסקי יער והלכו מקודם לראות העצים מהעיר ובחרו להם אחוזה אחת שנראה להם יפה, והוסיפו על הסכום שהיה נרשם למכור ונתנו דעקלעראציע חתומה וסגורה עם ערך שני אלפים רוביל כסף, שהיה עשרה אחוזים מדמי כל המקח, כי כן הי׳ החק, ואחר שעברה הליציטאציע הפומבית פתחו הפקידים מהיער את הדעקלעראציעס החתומים, לראות אם אין שם מקחים יותר

גבוהים ממה שנתנו בפומבי, ואחרי שקראו הדעקלעראציעס החתומים אמרו כי מאיר דוד צינעמאן מפאקשיוויניצע נשאר באחוזת יער אחד בעד ערך עשרים אלף רוביל כסף והאחוזה נרשמת ומסומנת בנומער כזה... אבל שחוק עבר על כל הנאספים, כי ראו כי בעת כתיבת הדעקלעראציע טעו בהסימנים, ובמקום שרצו לסמן אחוזה שהיתה עומדת למכור במקום קרוב לעשרים אלף רו"כ טעו ורשמו סימן ונומער אחר, על אחוזת יער שלא הי' שוה רק חמשת אלפים רו"כ. ותיכף ניגש ר' מאיר דוד ע"ה ואמר להם שטעה בנומערין שהיו דומים זל"ז, ושיחזרו לו המעות. אבל הם שחקו עליו ואמרו שהמעות נחלט. והמעות לא היו שלו כי לוה מהרבה אנשים וא"א היה לו להפסיד כ"כ מעות, והי' נוגע לו עד לבו. זה הי' ביום ד' וביום ו' עש"ק נסע לקאזמיר לאדומו"ר זצ"ל וסיפר לו את צרתו. והשיב לו אל תדאוג מאומה כי שבת קודש יהיה בקרוב. אבל בכל יום ש"ק לא הסיח דעת מההפסד הגדול שעומד נגדו, ובכל פעם ניחמו אדומו"ר אל תדאוג מאומה, כי שבת היום.

ולמוצש"ק נכנס בקודש פנימה עם פיתקא ואמר לו אדומו"ר שיסע לראדום ויצוה שיכתבו לו כתב בקשה להיו"ר של פקידי היערות רזשאנדאנוע, וילך הוא בעצמו ויתן בידו הבקשה ליד היו"ר, וכשיכנוס לחדר שהיו"ר יושב שם יעמוד רגל הימיני שלו להחדר שיושב שם היו"ר, ובעמדו כך רגל אחת בתוך החדר, יאמר איזהו דיבורים שיכתוב לו ע"י הר' משה קאמינער ע"ה ב) ואח"כ יתן הבקשה ליד היו"ר ואז הבטיח לו שיחזירו לו המעות. וכן עשה הר' מאיר דוד ע"ה ונסע תיכף ומיד ביום א' לראדום וכתב לו הבקשה

ב) זהו הנוסח אשר צוה לו לומר: בדרך אחד הלכתי ופגעתי לאויבים ואני אראה אותם והם לא ראוני ואני אמשול בהם והם לא ימשלו בי ודבריהם יהי' לארץ ודברי יהי' עליהם וטענותם יהי' תחת כפות רגלי ולשונם לשון אדם מת ולשוני לשון ברזל וראשם ראש חזיר וחמור וראשי ראש ארי', ויכוון בזה השם בניקוד יְאֲהַדֹנָהַי, ובשעת שיכנוס לפני השר יכנוס ברגל ימין תחלה.

הנחוצה וביום ב׳ הלך לבית היו״ר. אבל אצל הפתח עמדו שומרים שלא הניחו אותו לילך, ואמרו לו שישלח הבקשה ע״י הפאסט. אבל נתן להשומרים מתנת יד עד שנתנו לו לילך הלאה. וכן היה לו אצל הרבה פתחים עיכובים מהשומרים, אבל ע״י ריצוי כסף בא לחדר היו״ר. ופתח הדלת וראה את היו״ר איש אביר לב משכמו ולמעלה יושב מנגד, ולקח מכיסו את הכתב שנרשם שם הלחש שצוה לו לומר, ועמד ברגל ימינו בחדר שישב שם היו״ר ונשאר עומד וקורא הלחש עם הכובע בראשו. ואז הרעים בקולו היו״ר מנגד מה לך יהודי שתעמוד פה, והוא נשאר עומד עד שגמר הלחש, והיו״ר קפץ עליו בכעס גדול, ואח״כ נגש הלאה עם הכתב בקשה, וגם דיבר בפיו, כי היה טעות בכתבו הדעקלעראציע ולכן הוא רוצה לקבל חלק באחוזת היער בסימן אחר, כפי שהי׳ כוונתו אז. וצוה עליו היו״ר להמתין וקרא למשרתו להביא לפניו את הכתבים של מכירת יער לאגוב, והביא לפניו ולאחר שחפש שם בין הכתבים, השיב לר׳ מאיר דוד ע״ה, היער שאתה רוצה ליקח כעת שתאמר אשר כוונתך היה על הנומער אחר, לא תשיג נומער מאחוזת יער ההוא, אבל המעות שנתת יוחזר לביתך בקרוב בשלימות. ונסע לביתו ובמשך איזהו ימים בא לביתו ע״י הפאָסט כל המעות בחזרה והיה לאות ולפלא בכל שומעיו, כי עפ״י נימוסי וחק המדינה לא היה שום מבוא לחזור ליקח המעות.

כג) כתב הר׳ יעקב זאב גוטלערנער מיאנוב כי פ״א חלתה אשתו רח״ל מחלת (הטיפוס) והיה לה חום גדול מאוד. ובתוך החום אמרה כי שכינתה שהיה שמה רחמה שמתה זה מקרוב קוראת לה שתבא עמה, ובחיים היה מחלוקת ביניהם, והמחלה שלה היתה מתגברת מיום ליום. וסגר החנות ונסע לכ״ק אדומו״ר ז״ל שהי׳ אז בחעלים, אבל כשבא לחעלים אמרה לו הרבנית ז״ל כי אדומו״ר נסע לטוריסק על ציון אביו המגיד הקדוש ומסתמא מתעכב גם בעיר מאציב. ונסע לק״ק מאציב ובא שם כעלות השחר. וכשפתח האדמו״ר זצ״ל הדלת נתן לו שלום ושאל מה זאת וסיפר מחולשת זוגתו רח״ל ומזה שהשכינה שנפטרה קוראת לה לבא שמה, ורצה ליתן פיתקא. אבל אדומו״ר ז״ל לא רצה לקבל פיתקא עד אחר

שיתפלל ויאמר ברכת התורה. ואח״כ נתן פיתקא ובירך אותו בזה״ל סע לביתך והשי״ת ישלח לזוגתך רפ״ש בקרוב, ואודות זה שהשכינה קוראת לה שתבא, תקח עשרה אנשים ותלך עמם על קבר האשה הנ״ל ותאמר לה בשמי שלא תקרא עוד את אשתך לבוא אליה ובאם לא, אז אשליך אותה אל שאול תחתית. ונסע לביתו ועשה כמו שאמר לו אדומו״ר ז״ל ואמרו לו כי בזה הרגע שנתן הפיתקא לאדומו״ר הוטב מצב אשתו ואח״כ נתרפאה בעזה״י והשכינה לא קראה אותה עוד.

כד) לאחר שקבע משכנו בלובלין היה כמה פעמים בימים הנוראים בעיר חעלים פ״א בר״ה אחר התפילה הלך אדומו״ר לומר תשליך ובקשו איזה באר גלויה לומר שם תשליך ומצאו איזה באר ועמד שם אדומו״ר הרה״צ ז״ל ואמר שם תשליך, ואח״כ אחר איזה זמן נפל לבאר ההוא העמוקה תינוק ישראל וניצול עפ״י נס.

כה) סיפר הרה״ג המפורסם הר׳ לייביש ראזענבערג מו״ץ בלודז כי אחותו אשת גיסו ר׳ מרדכי לענק מחעלים היתה כמה שנים חשוכת בנים רח״ל ותדפוק על פתחו של אדומו״ר הה״צ הר״מ ז״ל לעשות עמה השוואה שתפקד בזש״ק, ולא רצה לעשות השוואה והבטיח לה שתושע בזש״ק. פ״א בעיוה״כ הי׳ אצל אדמו״ר זצ״ל אחי ר׳ לייביש שמו ר׳ אליעזר ודיבר עם הה״צ והזכיר את אחותו וביקש והפציר בהה״צ שיעשה עמה השוואה ותתן כמה שירצה כי גיסו הוא גביר גדול, והשיב לו אדומו״ר הה״צ ז״ל למה לי לעשות השוואה כי אני רואה שאין לי בעד מה לקבל מעות, כי אחותך תפקד בקרוב בזש״ק ואינה צריכה לתפלתי. וכן היה כי נפקדה תיכף בזש״ק.

פרק יא.

עניני תורותיו

א) התורות שאמר אדומו"ר הה"צ הר"מ זצ"ל היו דברים נפלאים בדרכי קבלה ובדברי מוסר והנהגות ישרות והביא הרבה ענינים נפלאים מכתבי האר"י ז"ל ומהר"ש מאוסטרפוליא ז"ל ועוד מהרבה צדיקים ז"ל ואמר גמטריאות שעלו למספרים גדולים ונפלאים על פי מילוי ומילוי דמילוי, ועל פי א"ב שונים ע"פ א"ל ב"ם וא"ת ב"ש, אי"ק בכ"ר, ובהכל עלה החשבון יפה הפלא ופלא.

ומלבד הענינים הנפלאים מהתורות, היה מעורר בכח דיבורו בקדושה והתלהבות ושכינה שמדברת מתוך גרונו הכניס הרהורי תשובה לכל שומעיו, והרבה בכו בדמעות שליש בעת שומעם דיבוריו הקדושים יוצאים מפי קדשו בקדושה וטהרה.

והעיקר היה מעורר לתקן מדת היסוד ולתקן המדות הקדושים, ולהיות שפל ועניו ואחדות בין ישראל, ואפס מעט מזעיר נדפס בספר מאמר מרדכי ח"א וח"ב על בראשית, וישנם עוד הרבה כתבים על כל חמשה חומשי תורה ומועדים והדרכות.

ב) ובהקדמת המו"ל (הרה"ח ר"ש פומרנץ ז"ל) לס' מאמר מרדכי הוצאת א"י כותב: תורתו היתה בנויה על שלשה יסודות. א' תקון ששת המדות שבאדם שהן אהבה, יראה, תפארת וכו' להעלותן לשורשן ולמקורן, ובעיקר תיקון מדת "היסוד" הכלולה כידוע מכל המדות. ב' איחודן של אותיות שם הויה. ג' פיתוח מדת הענווה והשפלות, ולהתרחק תכלית הריחוק ממדת הגאוה המגונה המעכבת איחוד שם הוי' בבחינת "אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד".

ג) עוד כתב שם: כל השיחה על התופעות היומיומיות שאדם נתקל בהן בחייו, ושעלולות להרחיקו מהתכלית לשמה הוא נברא שילבה לתוך פסוקי פרשת השבוע, באמצעות נוטריקון וגימטריאות שהפליאו בחריפותם. אגב, על אלה שסבבו את כסאו, השגיח הוא בעצמו שלא יפסחו עליהם בחלוקת "שיריים" ויין, אם הוגש "לשתות לחיים", זכורני, כי פעם הוגש "לנו" בקבוק יין, וכמובן שכולם קפצו עליו לזכות ממנו, אולם מחזיק הבקבוק לא רצה למסרו לאחרים בטרם שהוא עצמו שתה, והנה הפנה כ"ק אדמו"ר את ראשו אליו ואמר לו: בלוחות הברית המסמלות את מקור הקדושה, נאמר למשה "פסל לך", ואילו בעבודה זרה, שהיא מקום הטומאה, גם שם נאמר "לא תעשה לך פסל", אותן שלשה האותיות "פסל", וכדי להכיר בהבדל שבין הטומאה והטהרה, יש לראות היכן כתוב ה"לך", בלוחות ה"לך" נכתב אחרי "פסל", ואילו בעבודה זרה ה"לך" כתוב לפני פסל, מכאן אנו למדים שהדאגה בשביל עצמו, בשביל ה"אני" הוא סימן בלתי טהור, ויש להתרחק מן האנוכיות כדי להגיע לקדושה.

ד) כאמור דרכו בקודש היתה להרבות בדברי תורה בכל עת ועידן. נשארו אחריו מאות מאמרים שנרשמו ע"י אנ"ש ונאמני ביתו, לדאבון לבנו לא זכינו לאורם אלא מעט מזעיר שנדפסו בספריו הקדושים "מאמר מרדכי" חלק הליקוטים שיצא לאור ראשונה בשנת תרע"ט וחלק בראשית וחנוכה שיצא לאור בשנת תרצ"ב.

הספרים יצאו לאור ע"י ב"א כ"ק מרן אדמו"ר רבי ניסן יהודה ליב מקיעלץ אשר הקדים לספרים הקדמות נפלאות בה הרחיב דבריו הק' בגודל שבח וקדושת דודו הק' והשפעת שפע הקודש ורשפי ההתעוררות לעבודת השי"ת שהשפיע ע"י מאמרי קודש אלו. ולגודל חשיבותם נעתיקם בזה כלשונם.

ה) הקדמה לס' "מאמר מרדכי" ליקוטים.
ישמחו החסידים ויגילו החרדים לשמוע דבר ד', בראותם חקוק

בספר דברים חוצבים בלהבת אש יצאו מפום ממלל רברבן **כ"ק אדומו"ר דודי הרב הצדיק איש אלקים סבא קדישא חסידא ופרישא בוצינא קדישא אספקלריא המאירה מנורה הטהורה שר התורה מופת הדור רשכבה"ג כקש"ת מו"ה מרדכי זצוקללה"ה זי"ע ועכ"י.** והנה זה לערך שנה אשר באתי לפה על ההלולא שלו ח' ימים לחודש תמוז ועיני יורדים דמעה על הלקח מאתי עטרת ראשי, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אשר גדל אותי כמו אב לבן, וכמאמרם ז"ל (מגילה יג.) כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. וקבלתי עלי להדפיס את אמרותיו הטהורות המזוקקות שבעתים, המתוקים מדבש ומנופת צופים. לעשות רצון אותו צדיק שגילה כמה פעמים שרצון קדשו להביא הדברים לבית הדפוס. וגם להחיות בזה את לב החסידים ואנ"ש, אשר שתו בצמא את דברי קדשו, וגם כל מי אשר יראת ד' נוגע בלבבו, בעיניו יראה, ולבבו יבין, ושב ורפא לו. ודברים הקדושים האלו, יחזקו את לבו, לקנות לו מדות טובות. ולצפות לישועת ד' בכל עת ורגע.

והנה כי נשאר אחריו, הרבה מאות מאמרים רזי התורה, פלאי פלאים, אשר יצאו מפי קדשו בקדושה וטהרה. אבל לדאבון לבי, אי אפשר כעת להדפיס את כל הדברים מכמה טעמים. וגם הוצאות הדפוס רבה מאוד. אמרתי "דפסתי מרובה לא דפסתי" כעת. אבל לא יכולתי להתאפק, והדפסתי איזהו מאמרים על מועדים וחנוכה ופורים וד' פרשיות שהיו בכתב ש"ב היקר הר' **משה קאמינער** אשר כמה מאמרים מהם שמעתי בעצמי מפי **כ"ק אדומו"ר דודי זצללה"ה** ואני זוכר אותם. וגם השאר כתב ג"כ בפקודת כ"ק אדומו"ר דודי זצ"ל **ואחר הכתיבה נתן את הכתבים לפני ולפנים בקדש פנימה ושם עיניו הטהורים עליהם. והניחם אצלו בבית גנזיו.** ומזה הבאתי עתה לבית הדפוס.

ואני נותן תהלה לאל ית"ש על אשר זיכני להביא הדברים לבית הדפוס ולא השגחתי על כל הסיבות והמניעות שהיו לי בזה. ואני תפלה לנורא עלילה שיזכינו לגמור את חפצי ולהביא כל דברי קדשו לבית הדפוס שיהיו שפתותיו דובבות בקבר. ובעלמא דקשוט ימליץ טוב בעדי ובעד כל כלל ישראל. אשר זה הי' כל עבודתו

בקדש בחיים חיותו. וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. ובטח יעשה פרי למעלה וישפיע לנו כל טוב.

וקראתי זה הספר **מאמר מרדכי** כי רק מאמרים אחדים הבאתי כעת לבית הדפוס. וגם כי כל עיקר דברי תורתו תמיד היה ללמד את מדת השפלות, **"מאמר"** בגימ' כמנין "הכנעה ענוה" וגם בגימ' כמנין "אפר" שמרמז על מדת השפלות. וגם **"מאמר מרדכי"** במילוי בגימ' כמנין "רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח" [אבות פ"ד]. וכמנין "חסד עליון". וגם **מאמר מרדכי** במילוי בגימ' כמנין "מדבר שקר תרחק" וכמנין "ברכה והצלחה". כי זאת היתה תמיד מאמרו של מרדכי הצדיק יסוד עולם זי"ע להזהיר על מדת השפלות ולהרחיק מן השקר ועי"ז יתגברו החסדים על הגבורות ויושפע שפע ברכה והצלחה לעולם. וכמו **ששמעתי מפי קדשו:** כי "שקר" בגימ' כמנין "קנאה תאוה כבוד" וגם "שקר" בגימ' כמנין "שפל נכנע". כי ע"י שיהא שפל ונכנע יבטל מדת השקר והקנאה והתאוה וכבוד, וישפיע כל הטובות והברכות לעולם. וגם **"מרדכי"** במילוי בגימ' כמנין ב' פעמים "אהבה ואחוה ושלום" במילוי כזה: אלף הא בית הא וו אלף חית וו הא וו שין למד וו מם, בגימ' כמנין ב' פעמים "שפע ברכה והצלחה" שפע הרוחניות ושפע הגשמיות.

וגם היה מרגלא בפומי' של **כ"ק אדומו"ר דודי זצללה"ה** לומר: כי "שלום" נוטריקון ו'הושיענו מ'הרה ל'מען ש'מך. כי ע"י שיהא בין ישראל אהבה ואחוה ושלום יבא במהרה ישועה שלימה על כל ישראל. וכן "אהבה ואחוה" במילוי כזה: אלף הי בית הי אלף חית ואו הי, בגימ' כמנין ב' פעמים **"מאמר מרדכי"** כי זהו היה אמרותיו הטהורים על שפלות ואהבה ושלום.

ובטח דבריו הקדושים יעשו רושם בלב כל אחד ואחד ויתלהב לעבודתו ית"ש.

ובטחוני חזק כי כל אחד ואחד יביא ברכה לתוך ביתו. ועי"ז יזכה **שכ"ק אדומו"ר דודי זצללה"ה** ימליץ טוב בעדו בעולמות עליונים להנצל מכל צרה וצוקה ופגעי הזמן, ושיהא לו ישועה

ברוחניות וגשמיות בכלל ובפרט בני חיי ומזוני רפואה בקרוב ולגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

דברי המעתיר בעד כלל כל ישראל אחינו בכל מקום שהם על הרמת קרנם למעלה ראש.

השפל **ניסן יהודא ליב טווערסקי** בהה"צ המפורסם מו"ה ר' **דוד** זצוקללה"ה ממאקארוב ב"א ותלמידו של האי סבא קדישא **מהר"מ** זצוקללה"ה מקאזמיר זי"ע ועכ"י.

ו) הקדמת אדמו"ר מקיעלץ זצ"ל לספר "מאמר מרדכי" על ס' בראשית וחנוכה.

יתברך היוצר וישתבח הבורא שהחיינו והגיענו לזמן הזה להוציא לאור חידושי תורה ורזין דאורייתא על ס' בראשית וחנוכה שיצאו בקדושה וטהרה מפי כ"ק אדומו"ר דודי הסבא קדישא חסידא ופרישא הה"צ המפורסם אספקלריא המאירה רשכבה"ג מופת הדור פועל ישועות כו' כו' כקש"ת מו"ה **מרדכי** זצוקללה"ה **מקאזמיר** בהמגיד הקדוש **מטוריסק** זצוקל"ה זי"ע ועכ"י. שנפטר ביום **ח'** לחודש **תמוז** שנת תרע"ז לפ"ק ומנכ"ק בק"ק **קיעלץ**.

ולעשות רצון אותו צדיק שהשתוקק מאד להוציא לאור ולהדפיס חידושי תורתו שאמר בקהל עם בשלחנו הטהור בהתאסף העדרים חסידים ואנשי מעשה בשבתות ומועדים בדברים החוצבים בלהבות אש לפשט עקמומיות שבלב ולהדריך האדם לשוב ליוצרו באמת. והיה כנחל נובע פלאי פלאים בסתרי דאורייתא דברים העומדים ברומו של עולם, ואך מעט מן המעט נכתב והכתבים היו חביבים בעיניו למאד ונמצאו תמיד באמתחתו, ובסוף ימיו עזב הכתבים הנ"ל בק"ק חעלים ובאו להגביר החסיד הנכבד הר' מאטיל ע"ה גולדשטיין מחעלים והוא מסר אותם להחסיד הישיש המופלג מו"ה ישראלי נ"י ראבינשטיין מחעלים שהתחיל לסדר מעט הכתבים הנ"ל ואח"כ נמסרו הכתבים הנ"ל לידי. [ועל הטוב יזכרו המנוח הר' מרדכי יעקב בן האגא ע"ה הנ"ל ולהבדל לחיים הר'

ישראל בן בראנדיל לאריכות ימים ושנים ובנו הר׳ אלי׳ בן גרנא לכל טוב]. ומסיבות שונות נתאחר ההדפסה עד כעת[א].

וקראתי שם הס׳ ג״כ **מאמר מרדכי** להיות שמו נקרא על ספרו כמבואר ברוקח ובשאר ספרים הקדושים וכמו שכתבתי בהקדמה לחלק ראשון =חלק הליקוטים. גם ״מאמר מרדכי״ עם הכולל במילוי כזה: מ״ם אל״ף מ״ם רי״ש מ״ם רי״ש דל״ת כ״ף יו״ד בגימ׳ כמנין השם הקדוש שק״ו צי״ת, וכמנין הוי״ה אלהי״ם, וכמנין ב׳ פעמים ״ובא לציון גואל״ וכמנין ״ברכה הצלחה וכל טוב״. כידוע שכל עבודת דודי הקדוש ז״ל זי״ע היה שיתקבלו לרצון תפילות ושוועות בני ישראל ושימתקו הדינים ברחמים רבים, ועי״ז נזכה לב׳ גאולות גאולה הרוחניות וגאולה הגשמיות ויהא לנו ברכה הצלחה וכל טוב.

גם ״מאמר מרדכי״ במילוי כנ״ל (בלי הכולל) בגימטריא כמנין ״דבק לבנו במצותיך יחד לבבנו לאהבה ליראה את שמך״ עם הכולל, כי כ״ק דודי ז״ל השתוקק תמיד להכניס בלב בני ישראל אהבה ויראה ולעשות מצוותיו ית״ש בדחילו ורחימא.

גם ״מאמר מרדכי״ במילוי כנ״ל בגימט׳ כמנין ״נדחי ישראל יכנס שפע ברכה וכל טוב״ וכמנין ב׳ פעמים רי״א שהוא נוטריקון ״אני ה׳ רופאך״ ב׳ מיני רפואות ברוחניות וגשמיות. גם רי״א נוטר׳ י׳מחץ ר׳אש א׳ויביו. גם נוטריקון א׳ור ר׳שעים י׳דעך, שכל עבודתו בקודש היה שנזכה בקרוב שיכנס השי״ת נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ וישפיע כל מיני ברכות והשפעות טובות וכל טוב ולהמשיך בעולם רפואה ברוחניות ובגשמיות. ושלא יכלו שונאי ישראל לשלוט בהם.

גם ״מאמר מרדכי״ במילוי כנ״ל בגימטריא כמנין י׳ פעמים ״טוב וחסד״ וכמנין ״יוסף״ וכמנין ״דוד מלך ישראל חי וקיים״. דידוע שיש

א) כאן באו קצת פרטים הקשורים לתולדות חייו, וכבר הובאו בתוך הספר כאן כל פרט ופרט במקומו הראוי והנכון.

ה׳ חסדים וה׳ גבורות, ונזכה שיתהפכו הגבורות לחסדים ויהיו י׳ חסדים, ועי״ז נזכה לביאת משיח בן יוסף ומשיח בן דוד בקרב במהרה בימינו.

גם ״מאמר מרדכי״ בגימטריא כמנין שמי **״ניסן יהודה ליב בן מ׳ פייגא ובן דוד״** ונשאר עוד מספר מ״ה המרמז על שפלות, בחי׳ ונחנו מ״ה, וכמנין מ״ה שנים מיום מולדתי, כה יזכנו השי״ת בזכות דודי הקדוש וזכות אבותי הקדושים זי״ע ברפ״ש ואריכות ימים ושנים בעבודתו ית״ש מתוך הרחבה ונחת, ושיתקבלו תפלותי לטובה ולהשפיע כל השפעות טובות, ולא ימושו דברי התוה״ק מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד ביאת גואל צדקינו במהרה בימינו אמן.

וכעת הנני נותן לפניכם ברכה הס׳ בראשית ומובטחני כי כל מי שיראת ה׳ נוגע בלבו יקח ברכה לתוך ביתו בכסף מלא כדי שאוכל להוציא לאור הדפוס חידושי תורתו על כל חמשה חומשי תורה ומועדים, ובטח דבריו הבוערים כגחלי אש יחקקו בתוך לבות בני ישראל ויעשו רושם גדול להלהיב לבבם באהבה ויראה לעבודתו ית״ש, ולשוב בתשובה שלימה ולתקן המדות. ובזכות זה כאשר בחיים חייתו מסר נפשו ונשמתו בעד כלל ישראל כן יעורר זכות ורחמים בעולם העליון להשפיע כל טוב ברוחניות וגשמיות בחיי ומזוני רויחי ונזכה לגאולה שלימה בקרב. והיו עינינו רואות את מורינו בביאת משיח בן דוד בקרב בב״א. שנת ״מרדכי בהמגיד אברהם זיעו״י״ לפ״ק.

דברי המעתיר בעד כלל ישראל בכל מקום שהם על הרמת קרנם למעלה ראש.

ניסן יהודה ליב טווערסקי בהה״צ המפורסם מוה״ר **דוד** זצוקללה״ה **ממאקארוב** ב״א ותלמידו של האי סבא קדישא מהר״מ זצוקללה״ה מקאזמיר זי״ע ועכ״י.

ז) בכל שנה קודם הסליחות של שלש עשרה מדות אמר הדרכה עם תורה נפלאה, ותמצית מהדרכה הנני להביא פה:

התחיל מתפילת מעריב כברייתו של עולם בכוונת יתירה. ואח"כ ללמוד תורה, ואח"כ לאכול סעודת הלילה, ויהא סעודה קלה, וימעט בסעודתו בכל האפשר, ויקרא ק"ש בכוונה, וילך לישן להרגיע את נפשו ולחזק את גופו לעבודתו ית"ש. ויקום ממטתו בזריזות, ותיכף שיפקח עיניו יאמר מודה אני לפניך וגו'. ואח"כ יבדוק את עצמו וירחץ א"ע ויקדש את כל חושיו ואבריו לעבודתו ית"ש. ואח"כ ילמוד משניות, ואח"כ ילמוד גמרא, ואח"כ יתפלל בכוונה, ואחר התפלה ילמוד חק לישראל. ואח"כ יאכל סעודתו, וילמוד על שולחנו ספרי מוסר, וכן יאכל במתינת ובישוב הדעת. ואחר סעודתו ילמוד ארבעה חלקי שו"ע או"ח חו"מ יו"ד אה"ע. ואח"כ יתפלל מנחה בכוונה.

ולפי שכל אחד יש לו יצה"ר, אי אפשר שלא יפגום במחשבה דיבור ומעשה, התיקון לזה מאא"ז הרה"ק מטשערנאבל זצ"ל על תיקון **המחשבה**, להתענות בכל ערב ר"ח עד המולד דווקא, ולומר תפילת יום כיפור קטן. ואז יהי' לו ישועה כללית ברו"ג. גם יתענה ביום עש"ק בפרשיות שובבי"ם נוטר' ש'מות ו'ארא ב'א ב'שלח י'תרו מ'שפטים, ובשנת העיבור יתענה גם ת"ת ת'רומה ת'צוה, ויטעום קודם כניסת שבת. גם יתענה בה"ב אחר פסח וסוכות. ועל תיקון **הדיבור** העיקר הוא בשבת, אבל ההכנה מתחיל מיום ו' עש"ק בסוד והיה ביום הששי והכינו וגו', לכן צריך לנדד שינה מעיניו ליל ה' אור ליום ו' עש"ק, ולעסוק בתורה כל הלילה. וכשקשה לו ללמוד כל הלילה, יעיין אח"כ גם בספרי מוסר, ואם יגבר עליו השינה ידבר ויספר מצדיקים, ויעש לו חשבון נפש בכל מה שעבר עליו ויעשה תשובה גמורה ויקבל עליו לילך בדרך הטוב. ומי שאין ביכולתו לנדד שינה מעיניו, עיקר התיקון הוא בשבת קודש, לכן יאמר כל ספר תהילים בלי הפסק שום דיבור ב), ואילו

ב) אף שדבריהם הקדושים המקובלים איש מפי איש עד אליהו הנביא ז"ל א"צ חיזוק אעפ"כ הנני בזה להעתיק סיפור נפלא מגודל אמירת תהלים בש"ק

יהיה רצון לא יאמר באמצע, רק ג׳ פסוקים לכו נרננה וגו׳ מקודם ולבסוף ג׳ פסוקים מי יתן מציון וגו׳ ויחזור המזמור אשרי האיש לבסוף כדי שיהא נעוץ סופו בתחילתו, וזהו תיקון הדיבור. ועל תיקון **המעשה**, היא נתינת צדקה כמו שנאמר (ישעיה לב, יז) והיה מעשה הצדקה שלום, לכן יתן ביום ו׳ עש״ק צדקה. ועל צדקה זו אמר אאמו״ר **המגיד מטוריסק** זצ״ל ששמע מאביו ואביו מזקינו הקדוש בעל **מאור עינים** זצ״ל שאליהו הנביא גילה לצדיקי הדור שצדקה זו צריכים ליתן לעני הגון דווקא, ויען כי לעני הגון צריכים ליתן מתנה הגונה ואם אין ידו משגת ליתן בכל עש״ק מתנה הגונה, יוכל להניח בכל ע״ש הצדקה שיוכל ליתן, ויאסוף מכמה ערבי שבתות עד שיהא מתנה הגונה. ויתן אז בפעם אחת לעני הגון

בלי הפסק, ששמעתי שמספרים בשם הרב הגאון הצדיק הר׳ **יעקב מרדכי** ז״ל האבדק״ק **בילגוריי** שהיה מילידי מאציוב, והיה נקרא העילוי ממאציב, ואח״כ נתקבל לאב״ד בק״ק **מאציב** והיה לו שם חבר טוב למדן ויר״ש, וכשנתקבל הגאון הרי״מ ז״ל לאב״ד בק״ק בילגורייא לקח עבור חבירו החביב חבר אחר במקומו למדן מופלג וי״ש גדול, ואחר איזהו שנים בא הגאון הרי״מ ז״ל ואבד״ק בילגוריי לק״ק מאציב, וכשבא בש״ק לבית התפלה שגם חבירו מנעוריו היה מתפלל שם ורצה לשמוח עם חבירו, ומצאו שהיה יושב ואומר תהלים בלי הפסק, והמתין לו עד שסיים כל התהלים ואח״כ שאל לו חבירי חבירי מה נעשה עמך שינוי כעת, הלא מאז הי׳ דרכך בשבת בבקר ללמוד גפ״ת בשקידה נפלאה ולא לומר תהלים כמו פשוטי עם, ואמר לו חבירי אספר לך כי אחרי נסיעתך מפה למדתי עם חבירי המופלג אשר בחרת לי, ואח״כ נחלה רח״ל וישבתי אצלו כל ימי חוליו כי היה חביב לי מאד, וכשראיתי כי קרוב להסתלק לקחתי אצלו תקיעת כף שיבא אלי לאחר פטירתו לגלות לי דבר מעולם העליון. אבל הוא שבק לן חיים, ולא בא אלי זמן רב עד שהדבר כמעט נשכח ממני, ואח״כ נחלתי רח״ל במחלה מסוכנת והרופאים נואשו ממנו רח״ל, ולא היה עבורי שום תרופה, ופתאום באמצע היום בא אלי בהקיץ חבירי הנפטר ושמחתי בו מאד, ואמר לי, תדע חבירי כי תתרפא במהרה, ועל זאת באתי לבשר לך בשורה טובה זו, ואמרתי לו תודה על בשורתו. ואח״כ אמרתי לו חבירי הנך זוכר התקיעת כף שנתתי לו להודיענו מה נשמע שם. והשיב לי זאת אסור לגלות כדי שלא תתבטל הבחירה, אך זאת אגלה לך הדבר היותר טוב בעולם העליון והדבר הרע בעולם העליון. ואמר: תדע כי הדבר היותר טוב בעולם העליון לגמור בשבת קודש תהלים בלי הפסק, והדבר היותר רע בעולם העליון הוא הלוקח ממון חבירו ע״י גניבה או גזילה וכדומה.

וגדולה צדקה שמקרבת הגאולה. ונזכה לגאולה שלימה בכלל ובפרט ברוחניות וגשמיות בחיי ומזוני רויחי, אמן.

ח) בר"ה ובימים הנוראים היה מרגלא בפומיה לומר בסוף התורה בענין קבלת עול מלכות שמים ושיתקיים הפסוק והיה ה' למלך על כל הארץ, ואז סיים: וכפי שנודע שאפילו מלך בשר ודם כשיושב על כסא מלכותו נותן הנחה למדינת מכל שכן מלך מלכי המלכים הקב"ה כשיושב על כסא מלכותו יתן הנחה למדינות ברוחניות וגשמיות בשפע ברכה והצלחה וכ"ט גאולה הכללית וגאולה פרטית בכלל ובפרט בני חיי ומזוני רפואה שלימה בקרוב במהרה בימינו אמן.

ט) בערב יום הקדוש בשעת הסעודה היה מרגלא בפומיה לומר פי' ע"פ כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו', ופירש כך: אעפ"י כי עצומו של יום הכיפורים מכפר, וזה פירש ביום הזה יכפר, אעפ"כ עליהם לטהר אתכם, כאו"א מחויב לשוב בתשובה ולא לסמוך על מה שעצומו של יום מכפר.

י) בערב יום כפור אמר פ"א בסעודה: רבש"ע אתה הבדלת אנוש מראש, שהוא עמוס התלאות עול הגלות וראשו בל עמו, ולסוף ותכירהו לעמוד לפניך (בנין מנחם).

יא) באותם ימים הרבה בדברי תורתו להמליץ טוב על ישראל ולהרבות בדברי זכות בקשת רחמים עליהם. ונעתיק בזה אחד ממאמריו לשבת תשובה שנדפס בראש הספה"ק "מאמר מרדכי" ליקוטים. וזל"ק:

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי וגו'. הענין והאמת הוא כך, "האזינו השמים" בגימ' כמנין "דעת", מרמז לבעלי דעת הגדולים אשר דעתם רחבה. המה יכולים לדבר נגדו ית"ש דברים קשים ולהתווכח עמו עבור בניו ישראל, כמו שמרומז "ואדברה" דיבור, לשון קשה. גם "דעת" היא לשון שבירה, כמו וידע בהם את אנשי סוכות (שופטים ח, טז), כי הבעלי דעת והצדיקים

הגדולים לבם נשבר בקרבם מצרות כלל ישראל. **גם בי אין כח לסבול הצרות אשר עברו על ראשינו** עד מתי יתאפק ה' ויחשה עד מאד הלא כתיב (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר וגו', וכי זאת תפארתו אשר יתפאר בבניו, מה ירצה עוד מהם לפי גודל שפלותם במצור ובמצוק ומטורדים תמיד די להם מה שהם עושים, כי אין בכחם לעשות יותר מזה. והצדיקים הגדולים בכחם לעמוד ולהתווכח עמו יתי"ש שלא ינהג עוד עולמו כמו שנהג עד עתה.

כמו שבאתי פ"א לפני כ"ק **אאמו"ר המגיד הקדוש זצללה"ה מטוריסק** זי"ע בחג הסוכות והיה יושב לבדו בחדרו והיה מדבר אל עצמו, והבנתי שאינו רואה אותי והצבתי את עצמי אחורי הכסא, ושמעתי אמריו הקדושים בלהבות אש: רבש"ע מה אתה מבקש מבניך, האם לנצח תשכחם ח"ו, הלא אין בכחם לסבול עול הצרות והשעבוד שיש להם. ואם תאמר שאינם מקיימים התוה"ק כראוי, אדרבה הם מקיימים יותר ממה שמחוייבים, כי הדין הוא דאשה תחת בעלה פטורה מכיבוד אב דרשות אחרים עליה (כמבואר בקידושין ל: ברמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ו וביו"ד סי' ר"מ סעי' י"ז), וישראל מסורים תחת רשות ועול גליות, ואע"פ כן אינם משגיחים על זאת ומקיימים מצוותיך ומכבדין אותך, וכי כן מדתך, הלא ידעת כי יש ביכלתינו ליצא לריב עמך ולבטל מדותיך כמאמרם ז"ל (מו"ק טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, רק אין אנו רוצים לעמוד נגדך, כמאמר הזוה"ק וכי צדיקי עבדי קטגוריא עם קוב"ה, לזאת אתה נוהג כן, לכן אומר לך אם לא תרחם ח"ו על בניך אבוא עמך למשפט לפני פמליא של מעלה עכדה"ק.

וזהו האזינו השמים "ואדברה", דיבור הוא לשון קשה. כי הבעלי דעת וצדיקים הגדולים יכולים לדבר לפניו יתי"ש דיבורים קשים. ותשמע הארץ אמרי פי, מרמז להמון עם ואנשים הפשוטים המה מוכרחים לדבר אמרים רכים ולהתחנן על נפשם ממנו יתי"ש, אם אמנם חטאתי אכן אתה ברחמיך הרבים עזור על דבר כבוד שמך, ואז השי"ת בוודאי ירחם עליהם וישמע תפלתם.

☆ ☆ ☆

ועתה נביא בזה לקוטי מאמרים ושיחות קודש שנשמעו מפ"ק בזמנים שונים.

יב) **על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד** (בראשית ב, כד). בילדותו פירש פסוק זה, ואמר: מהו לבשר אחד, אלא פי' בשעת שיהיה דבק באשתו ידמה בדעתו כי שניהם בשר אחד וכו' אם ינוח ידו אחת על ידו השני' וכדומה אין לו שום תענוג כן יהיה בשעה דבק באשתו.

יג) **ויצא יעקב מבאר שבע וגו'** (שם כח, י), **וברש"י שם: יציאת צדיק מן העיר עושה רושם.** סיפר הרה"ח המפורסם ר' מיכל ז"ל מטארשטין פעם אחת נסע אדומו"ר זצ"ל לחו"ל ונסע הנ"ל ללותו עד הגבול, ובנסעו חזרה לביתו נסע ביחד במרכה אחת עם הרה"צ רבי מאיר שלום זצ"ל מקאלושין, ונגש אליו ונתן שלום, והה"צ הנ"ל שאל אותו מאין אתם נוסעים? וסיפר לו כי הוא מחסידי הרבי מקאזמיר ונסע ללותו בדרכו לחו"ל, וכעת הוא נוסע חזרה לביתו, ואמר לו הה"צ רבי מאיר שלום תאמרו נא לי איזהו דבר תורה מאדומו"ר שלכם.

וענה לו אגיד לכם אשר שמעתי היום מאדומו"ר על המאמר יציאת צדיק מן המקום עושה רושם. ופירש כך: יציאת צדיק מן המקום, כי היציאה של הצדיק מה שיוצא הצדיק ממקומו. הוא מן המקום, היינו מן השי"ת שהוא מקומו של עולם. עושה רושם, ומה עושה הצדיק בנסיעתו וביציאתו, ומה הוא מתקן ועושה, ר'ו'ש'ם נוטר' ש'וב ר'שע מ'דרכו ו'חיה. זאת צריך הצדיק לעשות ולתקן ביציאתו ובנסיעותיו.

וכששמע הה"צ רבי מאיר שלום דבר זה, נתרגש ונתפעל מאוד מאוד, ורץ אנה ואנה כלפיד אש, ואמר לו החייתני, וכי לא באתי אלא לשמוע דבר זה די. ולבסוף ימיו נסע הה"צ רבי מאיר שלום הנ"ל כמה פעמים לאדומו"ר מקאזמיר. וזקינו סיפר לפני אדומו"ר ז"ל מקאזמיר את כל המאורע שהיה לו עם הה"צ הר' מאיר שלום. ופ"א אמר החסיד הנ"ל לאדומו"ר זצ"ל תדעו רבינו כי אנכי עשיתי

את הה״צ רבי מאיר שלום לחסיד של רבינו. ואז עבר צחוק קל על שפת אדומו״ר ז״ל ונענה לו בראשו.

יד) **אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח וגו׳** (בראשית מד, יט). אמר: דהנה יש פלוגתא בגמרא (שבת כ״ב) בענין נרות חנוכה ופליגי בזה בית הלל וב״ש. יש אומרים שצריך בכל יום להיות מוסיף והולך וי״א שצריך להיות פוחת והולך. וזה רמז הכתוב היש לכם ״אב״ היינו איך אתם סוברים שצריך להדליק בכל יום יותר. או א״ח או להיות פוחת והולך להדליק ביום ראשון ח׳ וביום שני ז׳. ונאמר אל אדוני יש לנו ״אב״, פירוש שאנו פוסקים כבית הלל שצריך להדליק בכל יום יותר. (בשורות טובות).

טו) **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה** (שמות א, א). כתב ר׳ לייביל שו״ב מפראמפאל שהיה פ״א פ׳ שמות אצל אדומו״ר זצ״ל בלובלין ואמר תורה עה״פ ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, ופי׳ כך: מי הם הנקראים ישראל ״הבאים״ נוטריקון ב׳רוך א׳תה י׳י מ׳קדש ה׳שבת. ופי׳ מי שהוא שומר שבת כהלכתו ומודה ומשבח להשי״ת על שקידש את השבת הוא נקרא בשם ישראל. ״מצרימה״ הוא אותיות ״המֵצָרים״ היינו שמשמר את השבת אף בעת שהוא בין המצרים, וצר לו על עסקי פרנסתו ויש לו מצרים גדולים ונסיונות לחלל ח״ו השבת, ואעפ״כ הוא עומד בנסיון ושומר השבת ומשבח להשי״ת המקדש השבת, זה הנקרא בשם ישראל ועליהם יקיימו כל השירות והברכות וכו׳.

טז) פעם אחת אמר בשבת פרשת שמות: **שמו״ת** ר״ת ת׳אזין ש׳ועתינו ו׳תקשיב מ׳נו מ׳אמר (מפי הרב מוודיסלוב זצ״ל ששמע מפ״ק בעיר קיעלץ).

יז) **לא הביט און ביעקב** (במדבר כג, כא). שמעתי מפ״ק הרה״צ ר׳ מאטלי שליט״א בן הרב הצדיק הקדוש המגיד מטריסק על הכתוב לא הביט און ביעקב, שאם האדם הוא בבחי׳ לא הביט און ביעקב, יוכל לראות און, כי איתא בזוהר הקדוש (ויקרא כג:)

אורייתא מודעת ליה חוביה. ואורייתא היא בחינת חכמה, כח מ״ה שאם הוא בבחינת מה אז מודיעין ליה חובה ע״כ דפח״ח (אור לישרים, פ׳ ויחי מא, א).

יח) **קח לך בשמים ראש** (שמות ל, כג) ותרגומו מר דרור. הרה״ק **רבי מרדכי מקוזמיר** זצ״ל היה אומר: אדם מישראל המבקש לבחור לעצמו רבי, ואינו יודע אל מי יפנה, התורה מייעצת לו ״קח לך בשמים ראש״ אם אתה רוצה לקחת עליך איש אשר הוא נחשב בשמים ל״ראש״, ראה נא אם יש בו בחינת ״מר דרור״ דהיינו שאפילו אתה נכנס אליו בלב מלא מרירות מפני כל הני עקתין דנפישין, אתה יוצא מלפניו בהרגשה של ״דרור״ חפשי ופטור לחלוטין מכל המרורים (ס׳ היחס טשרנוביל־רוזין).

יט) מה שאמר בב׳ תמוז, יומא דהילולא של אביו המגיד הקודש זצ״ל מטוריסק:

פתח בפסוק (תהלים קיב, ו) **לזכר עולם יהיה צדיק משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטח בה׳**. ובכה הרבה בשעת אמירת התורה. ואמר כי פ״א סיפרו לאביו המגיד הקדוש זצ״ל שנגזרו גזירות על ישראל ושיעורר רחמים לבטל הגזירות, ושתק ולא השיב כלום, וכשהלכו האנשים מלפניו ונשארתי לבדי עם אבי זצ״ל שאלתי אותו מדוע לא השיב כלום בדבר הגזירות רעות שיצאו, ואמר לי לסגור הדלת היטב שלא ישמעו בחדר השני מה שהוא אומר, ואמר לי בני יקירי תדע שאבינו שבשמים אמר שלא יהיה כלום מהגזירות האלו, ומה איכפת לי מה שהם אומרים. וזהו פירוש הפסוק לזכר עולם יהי׳ צדיק משמועה רעה לא ירא, אעפ״י שאמרו לו שמועות רעות לא ירא כלום, יען כי נכון לבו בטוח בה׳, כי ידע שהשי״ת לא יסכים על זאת ועל כרחו יתבטלו תיכף.

כ) פ״א פירש מ״ש בסליחות של ערב ר״ה: **האנוש מאלוה יצדק ואם מעושהו יטהר גבר וגו׳**, פירש כך: האם אדה״ר שהיה אנוש שנברא ע״י אלוה מעשי ידיו של הקב״ה ויציר כפיו, האם הוא היה צדיק, הלא גם הוא חטא, אעפ״י שלא היה שייך אצלו לומר הן

בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי, אעפ״כ לא יצדק וחטא, ומכ״ש אנחנו ילידי בו״ד ע״י אב ואם, וזה ואם מעושהו יטהר גבר, מכ״ש האיך יוכל ליטהר גבר ילוד אשה.

כא) ופ״א אמר אדומו״ר זצ״ל על אודות המטעים את העולם ועושים עצמם לצדיקים, פירש בדרך צחות הגמרא (קידושין מ׳) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ. ובתוס׳ שם תמהו על זה ח״ו כו׳. ופירש אדמו״ר זצ״ל עפמ״ש (סוכה מ.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. והטעם כי השי״ת ברא את האדם ונתן לו כח הבחירה לבחור בטוב או ברע, ולכן מן ההכרח שיהא אצל כל אחד ואחד שני היצרים שווים היצ״ט כמו היצה״ר, ומי שהוא איש גדול וצדיק ויש לו יצ״ט גדול על כרחו שיהיה לו ג״כ יצה״ר גדול, כדי שיהיה לו בחירה, כי באם יהיה לו יצ״ט גדול ויצה״ר קטן ממנו אז יהא מוכרח לבחור בטוב, ותתבטל אצלו הבחירה, והנה היצה״ר הוא מלאך, ואיתא בזוה״ק (פ׳ וירא דף ק״א) דהמלאכים אינם יודעים מחשבות בני אדם, וע׳ תוס׳ שבת (י״ב), ולכן כשרואה היצה״ר שאחד הולך בחלוקא דרבנן ומתלבש לבנים כמלבושי צדיק, הלא סובר כי הוא צדיק באמת ויש לו יצר טוב גדול, כי הלא הוא אינו יודע מחשבותיו, וא״כ הוא מתגבר עליו שיהא גם היצה״ר גדול כמו היצ״ט כדי שיהא לו בחירה, אבל באמת היצ״ט שלו הוא קטן, וכשהיצה״ר נעשה גדול מהיצ״ט אז אף אם הוא רוצה אח״כ לבחור בטוב ולשוב בתשובה א״א כי יש לו יצ״ט קטן ויצה״ר גדול.

וזה פי׳ הגמרא מי שיצרו מתגבר עליו, היינו שיצה״ר מתגבר עליו יותר משיעור גודל היצ״ט שלו, והיינו ע״י שהוא עושה עצמו לצדיק וסובר היצה״ר שיש לו יצ״ט גדול, לכן גם הוא מתגבר מאד. ע״ז נתן בגמרא עצה שילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים, היינו שיסור מעליו האיצטלא וחלוקא דרבנן והבגדי לבן שנהגו הצדיקים לילך בהם, רק ילבוש בגדים שחורים כאיש פשוט אשר יש לו יצ״ט קטן, וממילא גם היצה״ר

יהיה קטן כמו היצ״ט, ואז יוכל לעשות מה שלבו חפץ, היינו שיוכל לבו לעשות תשובה ולבחור בטוב מה שלבו לב הישראלי חפץ באמת, כי יהיה לו יצה״ר ויצ״ט שווים, ואז יוכל לבחור בטוב ולשוב בתשובה שלימה לפניו ית״ש.

כב) כתב הרה״ג המפורסם מו״ה אליקים געציל דוכטוואלד אבד״ק שטשעמישץ:

פ״א נסעו חסידים על חג השבועות לקאזמיר על אניית הקיטור על נהר ווייכסיל (סטאטיק) ונתאחרו סיעה מן י״ב אנשים על הסטאטיק ונשארו על חג השבועות בק״ק יוזעפאף הסמוכה לקאזמיר, ובאו לקאזמיר על ש״ק אחר שבועות, ובסעודת ש״ק שאל אותם כ״ק אדומו״ר האיך היה התנהגותם בחג השבועות, ושאל להם היכן היה להם אכסניות, עד שדיבר מהגמרא (חולין ז:) ישראל קדושים הם, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה [ובתוס׳ ד״ה ויש שיש לו ואפ״ה אקרי קדושים וכבר האריכו בפי׳ דברי תוס׳ אלו], ובדברו ממאמר חז״ל הנ״ל הדגיש ופירש כי כלל ישראל הם נקראים קדושים, שכולם רוצים להנות ממונם לבני אדם וזהו בדרך כלל, אכן בפרטות נמצא שלפעמים מי שרוצה ואין לו, ומי שיש לו ואינו רוצה, וכדי מחמת פחד שלא יזדמן לו איש פרטי כזה היוצא מן הכלל לא רצה רבי ליהנות משום אדם, אבל באמת כלל ישראל בכללות נקראים קדושים. ובשמעי יוצא מפי כ״ק דברים האלו נתפעלתי כי ע״י דיבורו נתרץ תוס׳ ז״ל בפשיטות וש״י, ולדעתי כיון רש״י ז״ל לזה בלשונו הקצר עי״ש.

כג) **תתן אמת ליעקב** (מיכה ז, כ). שמעתי דבר נחמד מפי הרה״צ ר׳ מרדכי זללה״ה בהרהצה״ק המגיד מטריסק זללה״ה, לפרש הכתוב, תתן אמת ליעקב, שמצינו שלש מדריגות בענוי ארץ. אברהם אע״ה אמר ואנכי עפר ואפר, משרע״ה אמר ונחנו מה, דוד המע״ה אמר ואנכי תולעת ולא איש. ויעקב שכלול מכל המדריגות, נכתר בכתר שם טוב במדת ״אמת״, כי אמת נוטריקון, אפר, מהתולעת[ג]. (קבוצת כתבי אגדה ע׳ קה).

כד) פ"א דיבר כ"ק אדומו"ר זצ"ל מענין המבואר ביומא כ"ב: דאסור למנות ישראל לגלגלותם. ואמר: כי בגמרא הנ"ל יש תוספות ישינים אשר לכאורה הוא מקושי ההבנה, דהנה הגמרא יליף שם מתחלה דאסור למנות ישראל מהפסוק (שמואל א' יא, ח) ויפקדם בבזק, ודחה הגמרא דלמא בזק שמא דמתא, אלא מהכא (שם טו, ד) וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים, ובתוס' ישינים שם וז"ל ויפקדם בטלאים שם מקום הוא לפי הפשט ע"כ. ולכאורה הוא תמוה מאוד דאדרבא על הפסוק ויפקדם בבזק דחי הגמרא דילמא שמא דמתא, וע"ז מייתי מהכא ויפקדם בטלאים אין זה שם מקום אלא טלאים ממש. וגם מאי בעו התוס' בזה. ואמר כ"ק אדומו"ר זצ"ל הפירוש הוא כך: דהיה קשה להתוס' ישנים למה בתחלה כשיליף מהפסוק ויפקדם בבזק אינו מביא הגמרא רק ב' תיבות אלו ויפקדם בבזק, ועכשיו כשיליף הגמרא מן ויפקדם בטלאים, לא הו"ל להגמרא להביא ג"כ רק ב' תיבות ויפקדם בטלאים, ולמה מביא הגמרא גם תחילת הפסוק וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים,

---

ג) ובע' קצט שם כתב:

וכשם שהוציא הקב"ה יקר מזולל, אברהם מן תרח, שנדרש עליו פסוק מי יתן טהור מטמא לא אחד, כמו כן הוציא מנירון קיסר שהיה בו ניצוץ עשו עד קין, דאיגייר ונפיק מניה ר' מאיר, כגיטין נ"ו, א', ולפיכך נרמז באברהם שהאיר עי"ן של עפר ותיקנה להיות אפר, ור' מאיר תיקן תורתו תורת אמת, וכתוב בה, כתנות אור, באל"ף, כבראשית רבה פ' כ', הנ"ל. וזכיתי לשמוע מפה קדוש **הרה"צ ר' מרדכי זללה"ה מקאזמיר** בן המגיד הר"א מטריסק זללה"ה — כי אאע"ה תיקן אות א', של תיבת "אמת", — כנזכר, שעשה מן "עפר", "אפר" — ומשרע"ה תיקן אות מ', שאמר, ונחנו "מה", ודהמע"ה תיקן אות ת', שאמר, ואנכי תולעת, ויעקב חבל נחלתו, חוט המשולש בשלש זכיות, כפירש"י ז"ל, בדברים ל"ב, ט', שהשלים לתקן הכל, כדכתיב, בבראשית ל"ג, י"ח, ויבא יעקב שלם שפירש"י ז"ל שם. שלם בגוף, תורה, ממון, שכבר פירשתי בו שרומז לע"ז, גילוי עריות שפיכות דמים, שתיקנם והשלימם, כלל בעצמו כל מדריגות של ענוה, דאמרינן בע"ז, כ' ב', ענוה גדולה מכולם, והיינו דכתיב, תתן אמת ליעקב, שכלל במדריגת שלימותו א'פר מ'ה ת'ולעת שמצטרף לתיבת "אמת", והיינו דכתיב, תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, שהוא התחיל להמתיק את פ"ר הדינים בחסד לאברהם, וישראל סבא, השלים התיקון השלם.

וע״ז תירצו כי ויפקדם בטלאים שם מקום הוא לפי הפשט, ולכן אם היה מביא בגמרא רק ב׳ תיבות אלו ויפקדם בטלאים, היה מקום לדחות ג״כ שהוא שם מקום, ולכן הוצרך הגמרא להביא תחילת הפסוק ג״כ וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים, דעל זה לא נוכל לדחות ולומר כי גם טלאים הוא שם מקום, דא״כ היה צריך לכתוב בפסוק וישמע שאול את העם בטלאים ויפקדם, לציין שם המקום היכן אסף אותם וגם שם פקד אותם, והול״ל ״שאסף״ אותם למקום ששמו ״טלאים״ ושם פקד אותם ג״כ, ומזה שנכתב בפסוק וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים, נשמע שאין טלאים שם מקום רק טלאים ממש, לכן הביא תחילת הפסוק.

כה) סיפר הרה״ח המפורסם איש האשכולת מו״ה ישראל הלוי מטארטשין הי״ו כי בדידיה הוה עובדא בבואו בשנת תרס״ח על חג הסוכות לסטאשוב להסתופף בצל כ״ק אדמו״ר זצ״ל מצא שם סייעת אברכים מופלגים בתורה וביראה חסידים ואנשי מעשה שבאו ג״כ שמה מכל קצוי פולין ועסקו יחד כל ימי החג לרבות הלילות בתורה ועבודה ושיחת מרעים, ובאחד מימי החג ישבו יחד בבית אדומו״ר ועסקו יחד בחסידות, [ואדומו״ר היה בחדר השני]. ופתאום פתח אדומו״ר את הדלת ועמד על מפתן החדר ומראהו כמלאך אלקים ופנה אליהם בלשונו הטהור: בני, הנכם נותנים שמחה בלבי ונהנתי מאוד במשך הימים אשר אתם פה. ואז אמר אליו ידידי הנ״ל נ״י הנה בפה יחד עם כ״ק אדומו״ר טוב מאד, אבל מה יהי׳ אחר החג כשנסע לביתנו, כל אחד פונה לעסקיו זה לכרמו וזה לזיתו ונשכח הכל. וענה כ״ק אדומו״ר ז״ל במתק לשונו כי הוצק חן על שפתיו בזה״ל: הלא תדעו בני הדין מפורש בבבא בתרא כי אם אחד מוחזק בשדה חברו ג׳ שנים וחבירו לא מיחה הוה חזקה, אבל אם במשך הזמן חבירו עושה מחאה נתבטלה החזקה. וכן הוא ג״כ עם היצה״ר, באם יושב אצל אדם זמן רב כבר יש לו חזקה וצריכים למחות בכל זמן ועידן לבטל חזקתו. ולכן גם המחאה אשר עשיתם בהיותכם פה הוי מחאה עזה וטובה וההחזקה נתבטלה ודפח״ח.

כו) פ"א דיבר אדומו"ר זצ"ל מאותם הצבועים שעושים עצמם לצדיקים. וסיפר מהה"צ הרי"ל מזאקליקאוו זצ"ל שאמר כי בעת ביאת הגואל ומלך המשיח, ילכו לקבל פני המשיח כל הרבי'ס יחד עם החסידים שלהם, ומשיח יקבל בסבר פנים יפות את פני הצדיקי אמת עם פני חסידיהם אבל הרבי'ס של שקר עם החסידים שלהם לא יקבל וידחה אותם, ויאמר להם "מארש" [לכו מפני במהרה], וישאלו החסידים מה אנחנו חייבים בזה שהרבי הוא של שקר אנו סברנו שהוא רבי של אמת. ויאמר להם משיח כי כל אדם צריך להתפלל בכל יום ויום לפני השי"ת שיזמין לו צדיק אמת להסתופף בצלו, ואז השי"ת שומע תפילתו ומזמין לו צדיק אמת, ואתם לא התפללתם ע"ז לכן תלכו מלפני גם אתם.

כז) **משפיל גאים עדי ארץ.** שאלו לרבי **מרדכי מקוזמיר,** בתפילה אמרינן: משפיל "גאים" עדי ארץ, "גאים" משמע שנשאר המושפל גאה ומה טעם יש איפוא בהשפלה זו, השיב רבי מרדכי: משפילים את הגאוותן, כדי שידע לפחות שגאוותן הנהו, אחרת יאמין באמת שאינו אלא ענוותן (חסידים מספרים).

כח) סיפר הרב מוואדיסלוב זצ"ל: בליל שבת קודש אחר השולחן הטהור, היו יחידים רגילים להכנס אליו לחדרו והיה אדמו"ר זצ"ל משוחח אתם בענינים שונים בחסידות וכדו'. פעם אחת אמר אדמו"ר זצ"ל: פעם היה להרביים תלמידים שהיו יכולים לבקוע רקיעים. נענה אחד מן העומדים שם ואמר, ששמע שהרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר אמר לפני פטירתו: שכיום יש חסידים שעמלים ולא נותנים להם מדרגות. ולכתחילה שתק אדמו"ר זצ"ל ולא אמר כלום.

אח"כ אמר בזה"ל: יכולים לתת אבל אין למי. נענה עוד פעם החסיד הנ"ל ואמר: קושי הגלות המר מפריע לכל זאת. על דברים אלו נענה אדמו"ר זצ"ל ואמר: זה תירוץ טוב בשביל לא לקבל עונש, אבל כדי לקבל מדרגות זה לא עוזר.

כט) פ"א אמר שבאם אין באפשרות לחסיד לנסוע אל הרבי

להזכיר א״ע לפניו או שאין הרבי נמצא במקומו, אפשר לכתוב פיתקא ולהניחו בתוך הארון של הספרים.

ל) פ״א הבטיח לאיש א׳ עשירות באופן שיתפלל תמיד בסידור.

לא) פ״א בא לפניו ת״ח א׳ בבקשות שונות שהיה לו יסורים גדולים רח״ל בכמה ענינים, ועמד אז לפניו רב אחד אצל השלחן וניחם להת״ח ואמר לו כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח (משלי ג, יב). ואמר אדומו״ר זצ״ל כי אני מפרש כך הפסוק הנ״ל: את אשר יאהב ה׳, הצדיק שיש לו אהבת השם, יוכיח, יש לו וויכוח עם השי״ת אם שולח יסורים לת״ח כזה ומתפלל עליו לחלוץ אינו מן היסורים.

לא) שאלו לרבי מרדכי מקוזמיר?

— מדוע חותם מר ״הקטן״ בשעה שבתוספת זו משתמשים כיום רק צדיקים וגדולי הדור, כלום אין כאן גיאות?

ענה רבי מרדכי: — הרבה דברים ירשתי: איצטלה דרבנן, רבנות, אם אדאג לגיאות לראשונה עלי להפטר מהם ואחרי כן אתפנה לחתימתי ״הקטן״... (חסידים מספרים, אות תמה).

לב) רצה מתנגד לקנטר בדברים את רבי **מרדכי מקוזמיר**, נכנס אליו ואמר: חסידים מרבים לשבחו, מספרים עליו אותות ומופתים ומאמינים שאין הוא אלא מלאך עליון, איש אלקים, השקר משתולל בחוץ והריהו יושב ומחריש.

— ומה זה איכפת לך? — שאלו הרבי.

— מה פירוש, עוד מעט ויטעו גם את הרבי עצמו, נמצא שהצדיק יהיה לגאוותן חלילה.

— ומה זה איכפת לך?

רבי, גאוה?!

החזיר לו רבי מרדכי: — בא ואספר לך מעשה שהיה: —

השקר והגיאות התהלכו בעולם, שביעים וטובי לב, היה השקר משמין והולך מחיל אל חיל, נצחונותיו מרובים, אוצרות תבל לו, והגיאות אף היא מאושרת, כבשה עולם ומלואו, שמחים וששים אמרו: בוא ונתחתן, למה תאפיל הערירות על אושרינו.

לימים נולד להם בן, טען השקר: שלי הוא, על שמי יקרא, טענה הגיאות: לא כי שלי הוא. והיו רבים הרבה ולא הגיעו לידי פשרה עד שבאו ליצר הרע, בכבודו ובעצמו ושטחו טענותיהם לפניו.

שמע היצר הרע את דבריהם ופסק:

— בן הגיאות לא יקרא. כי תקופח חלק של השקר, בן השקר לא יקרא כי יקופחו שניהם, הגיאות — כי יפקד שמה, השקר — כי אין לך קיפוח השקר כמו האמת, עצתי נאמנה איפוא שיקרא: בן האמת העניו... הגאוה לא תקופח וכן השקר.

והסתובב "בן האמת־העניו" בעולם, חסידים רבים לו, מעריצים ללא גבול, ירא את שני הוריו גם יחד, ברבות הימים הזקין, זכרונו כשקרן נחלש, ראשו כגאוותן כהה, עד שמדמה בנפשו שאין הוא אלא עניו המלא אמת, והנה בא גם אלי... תובע עלבון הגיאות והשקר...

וסיים רבי מרדכי בפנותו למקנטרו:

מה לדעתך אענה לו?

שתק האיש, נענה לו רבי מרדכי: — שמע מה שאגיד: לך ממני... דין וחשבון על מעשי, אם אני מטעה את החסידים או שהחסידים מטעין אותי אתן למי שיש למסור דו"ח, ולא "לבן האמת, העניו" כביכול... (חסידים מספרים, אות רח).

☆ ☆ ☆

לג) והרי בזה כמה שיחות חולין של ת"ח שנשמעו מפ"ק: כשבא אדומו"ר זצ"ל לאיזהו עיר אז לא אמרו החסידים תחנון

כל זמן היותו בעיר, אבל אדומו"ר זצ"ל אמר בפ"ע תחנון בתפלתו, ואמר אדומו"ר זצ"ל ע"ז אצליכם אני בבחינת יו"ט ואין אתם אומרים תחנון, אבל אצלי אין אני יו"ט ולכן אני אומר תחנון.

לד) סיפר הרה"ח ר' שמעלקא פומרנץ ז"ל שפ"א כשביקר אדמו"ר בעיר חלם אמר בדרך הלצה כי מה שהעולם אוחזים את אנשי העיר חלם לשוטים, הם עצמם אשמים בזה, כי פעם אחת בהיות אבי המגיד מטוריסק בחלום, כיבדוהו בהתחלת כתיבת ספר תורה בכתיבת הפסוק הראשון שהיו רשומים על ידי סופר והמגיד היה צריך למלאות בדיו, כשהגיע ל"את השמים ואת הארץ" ראה שבמקום המ' היה רשום ט', אשר מפני דמיונם הקרוב באותיות סת"ם לא שם הסופר לבו לטעותו, ומלת "השמים" כשמחליפים את המ' בט' נקראת המילה "השטים". א"כ הם עצמם אשמים בזה שהעולם מליזים עליהם לומר כי שוטים הם.

☆ ☆ ☆

לה) האמרים ושיחות קודש הנ"ל הם מעט מזעיר ממה שזכינו לדלות משארית דברי תורתו ושיחותיו בקודש שנשארו לפליטה. ומן הראוי לציין כאן את המובא בספרים משבחי גדולתו וידיעותיו בתורה.

סיפר ר' ישראל ווייצמאן מסטאשוב ששמע מפי כ"ק אדומו"ר זצ"ל כי פ"א היה בליטא ובאו שני לומדים מתנגדים לביתו לבחון אותו בלימוד שיאמר להם פשט בדברי תוס'. ונכנסו לחדר הראשון שישב שם החסיד המופלג בתורה ה"ר מאטיל ע"ה מגראבאוויץ שהיה בילדותו רבו של אדומו"ר זצ"ל והיה מופלג בתורה, ואמרו לו מה שרוצים לשאול לאדומו"ר, ואמר להם הראו לי התוס' המוקשה לכם והראו לו ואמר להם הוא פשט ולא ישר בעיניהם. ואמר פשט אחר וג"כ לא הוטב בעיניהם, ואמרו לו אנו לא באנו לשאול לכם רק לשאול להרב שלכם, ונכנס הר' מאטיל לאדמו"ר וסיפר לו מה שבאו ב' לומדים ורוצים לשאול אותו פירוש התוס' הקשה להם, והשיב יכנסו, ונכנסו והראו לו דברי התוס' ועמד רגלו א' על

הספסל ורגלו א׳ על הארץ והעמיק במחשבתו ועיונו, ואמר כי לא הבין באמת הפשט, ועזר לו השי״ת ואמר להם תיכף פשט טוב והוטב בעיניהם. ושאל הר׳ ישראל לכ״ק אדומו״ר הלא אין רואים אנו מתי אתם לומדים והאיך ידעתם להשיב, אמר כ״ק אדומו״ר ז״ל כי גם לאבי המגיד הקדוש מטוריסק זצ״ל שאלו מהיכן הוא יודע ללמוד כ״כ בזמן שאין רואים אותו לומד, והשיב כי בנעוריו למד ב׳ פעמים ש״ס, פ״א בכדי לידע ש״ס ופעם שנית שלא לשכוח ש״ס וב״ה אנו זוכרים.

לו) הה״צ המפורסם כו׳ כקש״ת מו״ה יעקב ווייסבראט האבד״ק קראשניק שהיה מסתופף אצל כ״ק המגיד הקדוש מטוריסק זי״ע והיה אז בן בית יוצא ונכנס בבית בנו האדומו״ר הר״מ זצ״ל מקאזמיר, ואח״כ הסתופף בצלו. אמר: כי אף שהעולם אומרים כי הה״צ רבי יעקב ארי׳ מטוריסק בן המגיד הקדוש ז״ל היה יותר גדול בנגלה מאחיו הה״צ הר״מ זצ״ל מקאזמיר, אבל הוא הכירו היטב היטב ויודע כי היה גאון וגדול בנגלה ג״כ.

לז) ולסיום נביא בזה מאמר נפלא בענין תלמוד תורה שכתב כ״ק אדמו״ר בפנקס הת״ת בק״ק טאמשוב־לובלסקי, שנדפס עוד בחייו בספר ״בית צדיק״ שיו״ל ע״י הרה״ח רבי אליעזר צבי ציגלמאן בפיעטרקוב עת״ר. ואח״כ בס׳ ״גדולת מרדכי״ ובריש ס׳ ״מאמר מרדכי״ ליקוטים. וז״ל המו״ל שם.

בכדי להראות עד היכן הדברים מגיעים לתקן חדרים כוללים ות״ת בכל עיר ועיר ולחזק אותם הנני להעתיק בזה מאמר הפלא ופלא מה שאמר כ״ק אדמו״ר דודי הה״צ הנ״ל זצוקללה״ה זי״ע ועכ״י בק״ק טאמישוב לובלסק שנת תרס״ג לפ״ק כאשר הביאו לפניו נכבדי העיר הפנקס מת״ת ובקשו לפניו לרשום גם את שמו בפנקס הנ״ל ודברי קדשו נכתבו תיכף בפנקס הנ״ל ע״י ש״ב המשמש בקודש החסיד המופלג כו׳ הר׳ משה ע״ה צוקערמאן. [נפ׳ בק״ק יאווארזשנע כ״ו שבט תרפ״ה לפ״ק] וז״ל.

מדי עברי פה עיר טאמישוב נגשו לפני נכבדי העיר ובידם פנקס

לאות ולראי׳ שעשו תיקון גדול, ויסדו בהעיר חברה ת״ת ללמד את נערי בני ישראל תורה ומצות. וראיתי בעיני טוב פעולתם, ורוב השתדלותם בענין הגדול והקדוש הזה, והתקנות הטובות והישרות שאין להוסיף עליהם, אך כאשר בקשו ממני לכתוב את שמי ג״כ בהפנקס ליתן להם יד ולקרב א״ע אל החברה הקדושה.

וכאשר ראיתי טוב כוונתם בזה שבאמת בתום לבבם יבקשו קרבתי (קרבת ד׳ יחפצון). אמרתי מן הראוי הוא לעורר את לבבם עוד יותר לחזק את הענין הנשגב והנעלה ולגלות להם שידעו היטב איך דבר גדול וקדוש התנדבו לעשות. ואיך ראוי להם להשתדל בכל עוז ותעצומות לטובת הענין הזה בכל תוקף ואומץ. ובכל פעם יותר ויותר להגדיל תורה ויאדיר, **כי באמת כל הצלחת האנושי תלוי רק בדבר הזה. להשתדל ללמד את נערי בני ישראל תורה ומצוות.** ואין טוב אלא תורה כמאמרם ז״ל (אבות פ״ו מ״ג).

גם התורה נקראת חיים. וכן נרמז הגימט׳ של תור״ה במספר קטן כמנין טו״ב, ותרי״ג מצות שלה ירמזו הגימט׳ כמנין טו״ב פעמים טו״ב ח״י פעמים ח״י. שכל הדבוק בה יזכה בוודאי אל חיים טובים ומתוקים ונעימים, וישכיל ויצליח בכל ענינים, כאשר ירמוז ״תורה״ במילוי דמילוי כזה: תי״ו יו״ד וי״ו. וי״ו יו״ד וי״ו. רי״ש יו״ד שי״ן. ה״ה ה״ה. והצירוף הקדוש הזה בגימטריא כמנין ״תורה״, וכמנין ״שפע ברכה והצלחה״, לרמז שהכל ביד התוה״ק והתורה אוחזת בידה את השפע ברכה והצלחה, ותתן למי שיתן את לבו ויקרב את נפשו אלי׳ באמת.

ומזה יפה אף נעים לראות איך שתרמוז התוה״ק את דברי חז״ל אשר יעוררו את לבבנו אל הרעיון הקדוש הזה. באמרם ז״ל במסכת בבא בתרא (כ״א.) אמר רב יהודא אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל כו׳ עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה בכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש שבע עי״ש. ובאמת תיקון גדול עשה לנו הכהן הגדול יהושע בן גמלא, כי ידענו שאם אין התורה מתקיימת אין העולם מתקיים. והעיקר הוא

בשביל תינוקות של בית רבן, כאמרם ז"ל בשבת (קי"ט:) אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. ובאם חלילה אין מי שיקבע ת"ת כתקנת בן גמלא יגרמו חלילה להשתכח תורה מישראל, ובאם חלילה אין תורה אין עולם, ויתבטל כל בריאת שמים וארץ. ואבינו המרחם הרוצה בקיום העולם יזרז לנו מאוד על התיקון הגדול הזה. ומרמז לנו בתוה"ק בפתח "בראשית ברא" במילוי דמילוי כזה בי"ת יו"ד תי"ו. רי"ש יו"ד שי"ן. אל"ף למ"ד פ"ה. שי"ן יו"ד נו"ן. יו"ד וא"ו דל"ת. תי"ו יו"ד וא"ו, בי"ת יו"ד תי"ו. רי"ש יו"ד שי"ן. אל"ף למ"ד פ"ה. שהצירוף הקדוש הזה עם ב' כוללים מן ב' תיבות בראשי"ת בר"א הוא בגימ' כמנין "אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל". א"כ איך נפלא לראות שרמזה התוה"ק תיכף בתיבות בראשי"ת בר"א, כי כל עיקר תכלית הבריאה הוא רק למען תוה"ק כדי שישתדלו לתקן ת"ת בכל עיר ועיר כתקנת בן גמלא, ותזכור אותו לשבח כדברי חז"ל ברם זכור אותו האיש לטוב וכו', כי הוא האיש אשר זכה לתקן התיקון הגדול והקדוש הזה. ולטוב יזכר שמו לדור ודור. וממנו ילמדו לדורות עולם. וכן יעשו להמשיך את השפע הרוחניות והגשמיות והברכה וכל טוב.

והנני נותן להם בזה את ברכתי שיוסיף להם ד' כח ורב אונים. יבלו בטוב כל ימי חייהם. ישכילו ויצליחו בכל מעשי ידיהם ויגדלו בנחת מתוך הרחבה את צאצאיהם. וירם ד' את קרניהם. למעלה למעלה את מזליהם. ויהי נועם ד' עליהם.

בעה"ח לכבוד התורה ולומדי' ב' לסדר "ויקחו לי תרומה" אשר ירמוז הגימט' כמנין "שפע ברכה והצלחה וינשאם כל ימי עולם" לפ"ק פה טאמישוב.

מרדכי בן אאמו"ר הה"ק האלקי **המגיד מטוריסק** זצוקללה"ה.

פרק יב

עם גדולי דורו

א) סיפר החסיד המופלג הר׳ מאטיל ע״ה זילבערבערג מסטאשוב כי פ״א היה אדומו״ר זצ״ל בעיר חדש (ניישטאט) הסמוך לסטאבניץ על שבע ברכות אצל הה״צ המפורסם רבי קלמיש זצ״ל בנו של ה״גיטער יוד״ הה״צ רבי יוסאלי זצ״ל מניישטאט, והי׳ אז הה״צ רבי קלמיש שוכב על מטתו והיה חולה מסוכן רח״ל, וכשבא אליו אדומו״ר ונתן לו שלום אמר לו אדומו״ר זצ״ל: הבאתי לכם רפואה, כי ״אורח״ אותיות ״אור ח״ נוטריקון ח׳משים, מרמז על חמשים שערי בינה, חמשים שערי תשובה, והאורח מביא או״ר מן החמשים שערים הנ״ל, וגם רפואה נמשכה מחמשים שערים הנ״ל כמ״ש (איכה ב, יג) מי ירפא לך, ״מי״ בגימ׳ חמשים. ואמר לו אדומו״ר ז״ל שיקום ממטתו, ויהיב ליה ידיה ואוקמיה, וכן היה שעמד ממטתו והלך על סעודת שבע ברכות.

ב) פ״א היה אדומו״ר זצ״ל באסטראווצע והה״צ רבי מאיר יחיאל הלוי זצ״ל האבדק״ק אסטראווצע שכב אז על ערש דוי בחולי מסוכן רח״ל, והלך אדומו״ר זצ״ל לבקרו, ואמר לו אדומו״ר: רב מאסטראווצע תשבו נא מעט על המטה, והשיב לו הה״צ מאסטראווצע שאין ביכולתו לזוז אף כל שהוא בשום אופן. אז אמר לו אדומו״ר פעם שנית: אעפ״כ חגרו נא מעט כח ואומץ ותנסו לישב מעט על המטה. וכן עשה הה״צ מאסטראווצע וחגר שארית כחו וישב על המטה, ואח״כ אמר לו אדומו״ר תנסו נא להציג רגליכם על הארץ, והשיב לו כי על זאת אין לו כח בשום אופן, וישב מעט. ואח״כ אמר לו אדומו״ר: אעפ״כ תנסו נא עוד הפעם להציג רגליכם על הארץ, ונסה והציג רגליו על הארץ, ואח״כ הלך עמו להשלחן וישב שם מעט, ואח״כ ליווה את אדמו״ר בצאתו ממנו.

ג) הר׳ יעקב זאב גוטלערנער מיאניב כתב כי שמע מהרה״ג המפורסם רבי שלמה אלעזר האבדק״ק וואלבראם שהיה מחסידי אסטראווצע, ופ״א היה הוא באסטראווצע אצל הרה״ק רבי מאיר יחיאל זצ״ל, ובא אל ביתו בע״ב א׳ מאסטראווצע וכיבדו בסנדקאות אצל בנו שיהיה ביום ש״ק. והשיב לו הה״צ מאסטראווצע כיון שבש״ק זה שובת פה אדומו״ר הה״צ מקאזמיר, אינני רוצה לקבל הסנדקאות, ולך לכבד זאת לאדומו״ר הה״צ מקאזמיר. האיש הנ״ל לא נתרצה לכך והפציר מאד בהרה״צ מאסטראווצע שרק הוא יהיה סנדק, ואמר לו הרה״צ מאסטראווצע שלא יועיל כלום בהפצרתו, ואך אם יכבד בסנדקאות לאדמו״ר הה״צ מקאזמיר. אז גם הוא יבוא על הברית מילה, ואם לאו גם הוא לא יבוא לשם ותוכל אתה בעצמך להיות סנדק לבנך, וכראות הבעל ברית שלא יועיל כלום בהפצרותיו, הלך לכבד בסנדקאות לאדומו״ר מקאזמיר זצ״ל. ונענה אדמו״ר לבקשתו. והלך על הברית מילה. וגם הה״צ מאסטראווצע בא על הברית מילה. אחר הברית מילה שאלו מקרוביו להה״צ מאסטראווצע למה סירב כל כך ולא רצה לקבל הסנדקאות רק שיכבדו להה״צ מקאזמיר בסנדקאות. והשיב בזה״ל שמעתי כי אדומו״ר הה״צ מקאזמיר יש לו בשבת צורה אחרת מצורתו בחול, ורציתי לראות בעצמי אם אמת הדבר, וכעת שנזדמן לפניו שיש ברית מילה בשבת ויש לי שעת הכושר להיות עמו בצוותא יחד בשב״ק, רציתי בכל נפשי שיכבדוהו בסנדקאות כדי שאוכל לראות צורתו בשבת. ועכשיו ראיתי בעיני כי הדבר אמת וברור. כי בשבת צורתו כלפיד אש, ואינו דומה לצורתו בחול. והרה״ג מוואלבראם שליט״א הי׳ אז באותו מעמד.

ד) פ״א היה דין תורה, ובעלי הדינים רצו שהרה״ג מאוסטרובצה יהיה בורר, ולא רצה אף אם יתנו לו כל חללי עלמא, ושלח לו הרה״ק מקאזמיר שמבקשו שלא יסרב לכך, כשמוע הרה״ק מאוסטרובצה את הבקשה, חגר עצמו והלך תיכף ומיד להבוררות.

ה) כתב הר׳ גרשון מרדכי מפראמפאל כי היה פ״א ש״ק אצל אדומו״ר בהיותו בגאליציע, והי׳ רוחץ במרחץ (סאסיוויץ) סמוך

לקראקא והיה שם ש"ק וביום ועש"ק בא לאדומו"ר חסיד אחד מחסידי צאנז ושמו ר' אביש מאיר שהיה עוד בעל תפילה וש"ץ אצל הה"צ רבי חיים זצ"ל מצאנז וכיבד אותו אדומו"ר ז"ל לישב על כסא ונתן לו יין עם לעקעך. ואח"כ אמר בצחות לשונו אני הייתי אצל הרבי שלכם וכיבד אותי בכסא לישב עליו, ולכן אני מכבד כעת את הש"ץ שלו ג"כ בכיבוד כסא לישב. וסיפר אז אדומו"ר זצ"ל כי בהיותו אז בצאנז ביקש אותו הה"צ רבי חיים לסעוד עמו סעודת צהרים. ואמר להמשמשים שלו הכינו כסא נאה עבור בן המגיד מטוריסק [כי אז היה עוד אדומו"ר צעיר לימים ובחיי המגיד הקדוש ונסע דרך סאנדז למרחץ ומעייני הישועה], ויען כי בבית הה"צ רבי חיים לא היה כלים נאים ומכובדים, ציוה להמשמשים שילכו להגבירים מצאנז לשאול כסא יפה עבורו. והביאו כמה כסאות ועל כולם אמר אף שהם נאים אבל אינם עוד נכונים עבור בן המגיד הקדוש, ואח"כ אמרו לו המשמשים שלא מצאו יותר כסאות נאות, אז הוכרח ליקח כסא א' היותר נאה עבורו. ואמר בהתנצלות מה לי לעשות כיון שלא נמצא כסא יותר יפה.

ובש"ק היה אדומו"ר ז"ל בשמחה רבה, ובמוצש"ק הנ"ל היה שם איזהו סוחר שנסע למדינת רוסיא ולקח אצלו ברכת הפרידה שיברכו ליסע לשלום למדינת רוסיא וברכו לשלום, והוסיף לומר להסוחר הנ"ל אמרו נא במדינת רוסיא, כי בקרב הימים אבא גם אני למדינת רוסיא, כי אז היה בורח מפני מלכות רוסיא, אבל בשב"ק הנ"ל הי' סעסיע בפעטערבורג והוחלט להתיר לו לחזור למדינת רוסיא. ואף שלא היה עוד ידיעה פומבית מזה, והדבר היה לפלא לכל השומעים איך אומר דבר פשוט שישוב למדינת רוסיא. אבל אח"כ ראו כי היה לו הרגשה ברוח הקודש כי כבר הותר לחזור למדינת רוסיא. וכן היה תיכף.

ו) סיפר אדמו"ר מרחמסטריווקא — ירושלים שליט"א שפ"א שבת אדמו"ר הרה"ק מקאזמיר בגאליציה בעיר של חסידי צאנז, ורצה לשבות בהצאנזער קלויז, החסידים שלא ידעו אם להיענות לבקשתו שלחו טלגרמה אל הרה"ק מצאנז "האם יתנו לו רשות

לשבות בבית מדרשם". וענה להם הרה"ק מצאנז שיזהרו מפניו כמפני אש וימלאו כל בקשותיו ורצונו.

ז) מנעוריו היה הה"צ ר"מ צולע על רגלו ויצוו עליו הרופאים שיסע לחו"ל למעיני הישועה. ונסע דרך עיר צאנז והלך להה"צ המפורסם רבי חיים זצ"ל. וכבדו מאוד ובקשו שיסעוד עמו סעודת הצהרים, וסירב הה"צ הר"מ, ושאל אותו הה"צ רבי חיים זצ"ל מדוע לא ירצה לסעוד עמו, והשיב לו כי שמע כי דרכו לדבר בכל סעודה סרה על בני הרה"ק מרוזין זצ"ל [כי היה אז מחלוקת גדולה בין הה"צ מצאנז ובין בני הרה"ק מרוזין זצ"ל], והם קרוביו ומיודעיו, ולא יוכל לשמוע כשמדברים עליהם. ואז הבטיח לו הה"צ מצאנז שלכבודו בעת הסעודה שהוא ייסב עמהם לא ידבר עליהם. והסכים לסעוד עמו סעודת הצהרים, אבל באמצע הסעודה נתלהב הרה"צ מצאנז והתחיל לדבר על בני הרה"ק מרוזין ואז נגע הרה"צ הר"מ בידו הקדושה את ידו של הה"צ מצאנז ויתנצל הרה"צ מצאנז לפניו והשיב אמנם שכחתי את הבטחתי, והפסיק אז מלדבר עליהם.

ח) ובס' סיפורי נפלאות מגדולי ישראל סיפור רי"ט כתב: שמעתי, פעם אחת נסע הרה"ק ר' מרדכי זצ"ל מקאזמער לחוץ לארץ לרחוץ עצמו במרחץ. וכשנסע בחזרה לביתו נסע לראות פני אור ישראל וקדושו הרה"ק מצאנז זצ"ל. והסאנדזער הרגיש בנסיעתו. פתאום קרא את המשמש שלו ויצוהו להביא מהר כסא. וימהר המשמש והביא כסא. ויאמר. לא כסא כזה חשבתי. והביא כסא אחר ולא ישרה בעיניו. ורגז על משמשו ויצוהו להביא לו כסא יקר מאוד הנאות לבן מלכים. והביא כסא מהודר מאוד ויצו להעמיד אצלו. וכאשר אדומו"ר בא בהיכלו קבלו הסאנדזער בחביבות רבה מאד. ויצוהו שישב לפניו על הכסא שהכין בעבורו. ויבקשהו שיסעוד אצלו. אך אדמו"ר אמר לו. ידעתי שרבינו יש לו מחלוקת על בני דודי מסאדיגורא ומדבר עליהם. ואנכי אינני יכול לשמוע שמדברים על בני דודי הק'. והבטיחו שלא לדבר עליהם. ועשה בשבילו סעודה. וישבו ויסעדו יחדיו. פתאום באמצע הסעודה התחיל הסאנדזער לדבר על בני הסאדיגורער. ואמר לא אוכל

להתאפק. ויתחמק אדומו״ר משם וילך אל האכסניא שלו וגמר שם סעודתו. מפני שלא רצה לשמוע מה שמדברים עליהם. ובין כך נתמלא החדר מחסידים והיו שם במשך זמן הסעודה ויחלק להם שיריים משלחנו הק׳. פתאום שמעו את קול הסאנדזער שבא. וצעק. תניחו גם לי שיריים! וחטף מן השיריים ואכל. וישבו יחדיו וידברו בחביבות רבה מאוד. זי״ע ועכי״א.

ט) פעם אחת נסע הרה״ק ר׳ מרדכי זצ״ל מקאזמיר מנסיעתו מהמרחץ בגאליציא. ועמו נסעו מתי מספר ממשמשיו. ובקרון הזה נסע ג״כ איש נכבד ועשיר, בעל אחוזה בן תורה גדול וירא שמים. והיה מחסידי הרה״ק ר׳ ברוך מגארליץ זצ״ל. וירא את תפלת אדמו״ר במרכבה, והוטבו תנועותיו מאוד בעיניו, ונכנסו עמוק עמוק בלבו, ולא הסב עיניו ממנו אף רגע. וכשגמר אדמו״ר את תפלתו הק׳ לקח מאמתחתו מעט יי״ש ורקיק אחד ובירך וטעם, ושתה לחיים, וגם לזה האיש נתן ידיו, ובירכו בלחיים, וישאלהו. מאין אתה! ויאמר לו ממקום פלוני. ובתוך הדברים אמר לו כי הוא מחסידי גארליץ. ויאמר הרה״ק את הרב מגארליץ מכיר אנכי היטב. והוא אוהבי הנאמן. והסכת ושמע! הנה בעת היותי בצאנז לקבל פני השכינה. ובעת שבאתי לקבל ממנו את ברכת הפרידה. שאל אותי. האם מכירים אתם את בני ר׳ ברוך הרב מגארליץ! השבתי. לא! ואמר לי מהראוי שתכירו אותו. וקבלתי ממנו ברכת הפרידה. וחפצתי מאוד לנסוע לגארליץ לקיים צווי הרב. אך אנשיי עכבו בעדי ולא נתנו אותי לנסוע. אחרי הרבה שנים הייתי עוד הפעם בצאנז וישאלני, נא! האם כבר ראיתם עצמכם עם בני הגארליטצער רב! ואמרתי. לא! כי אנשי עכבו בעדי. ויאמר. אבל מהראוי לכם להכירו. אך גם בפעם הזאת דחו אותי אנשי והרבו עלי את דבריהם. איך ירצה הרבי לנסוע נסיעה כבידה כזאת, הלא כולנו עייפים מאוד מטורח הדרך. לא יכולתי להשיב את פניהם ונסעתי לביתי. ויהי אחרי עבור שנים הרבה, הייתי עוד הפעם בצאנז ושאל אותי. מה אתם אומרים על בני הרב מגארליץ. והוכרחתי להודות כי לא הייתי עוד בגארליץ. ויאמר אלי. אבל מהראוי לכם מאוד להכירו. ולכן תראו בכל מאמצי כחותיכם להכיר אותו. ובפעם

הזאת התחזקתי על דברי אנשי ועמדתי על דעתי ונסעתי לגארליץ. וכבואי סמוך לעיר, הרגיש הרב ר׳ ברוך כי אנכי נוסע אצלו, ונסע לנגדי, ויפגשני בדרך, ואז הכרתי אותו היטב. ונסעתי עמו יחד העירה. ויעש משתה לכבודי. והמתקנו סוד יחדיו. ונסעתי מאתו בכבוד גדול. (וחסידים מספרים כי דרך הרב מגארליץ זצ״ל היה לאכול ולשתות הרבה מאד. ומאז החל למעט באכילתו מאוד כדרך בני הטשרנובלער ז״ל), ובפעם האחרונה כשהייתי בצאנז וישאלני. האם כבר מכירים אתם את בני ר׳ ברוך! ואני השבתי לו. הן! אמר לי. א״כ. כאשר אתם מכירים כבר את בני הרב אין לי עוד מה לעשות בזה העולם. וכן הי׳ כי הרה״ק מצאנז נסתלק בזמן קרוב לחיי עוה״ב. והגביר הנ״ל כשמעו זה הסיפור נתפעל מאוד מפשטות סיפורו. והפלא היותר גדול. שבשנה הזאת נסתלק הרה״ק ר׳ ברוך גארליטצער לחיי עוה״ב. והגביר הנ״ל נתקשר מאוד ברבינו ונעשה מחסידיו הגדולים. זי״ע. ועכי״א (שם סיפור כד)

י) הה״צ רבי יחזקאל ז״ל **משינאווע** נסע פ״א להצדיקים בני הרה״ק מטשערנאבל זצ״ל בהסתר והיה אצל הה״צ רבי דוד זצ״ל מטאלנא ונתן שלום בתוך הבאים בש״ק התישב בסוף השלחן והה״ק מטאלנא זצ״ל כיבדו בברכת המזון. בש״ק בשעת קריאת התורה צוה לקרותו לס״ת ושאלו אותו על שמו והוכרח לומר שהוא בן מורה מורינו רבי חיים והוכרח להודות שהוא בן הה״צ **מסאנדז** זצ״ל. ואח״כ נסע להה״צ **רבי יצחק** ז״ל **מסקווירא** והלך לאכסניא וצוה שיכינו לו שם סעודת שבת. אבל הרה״ק מסקווירא זצ״ל הרגיש בזאת ושלח אל האכסניא לקרא את האורח שמתאכסן שם ואמר להשליח שאם לא ימצא את האורח בבית האכסניא יקח את החבילה שלו עם כל החפצים ויביאם לביתו, וכשבא לביתו הוכרח להודות מי הוא. ושאלו מהיכן הוא נוסע ואמר מאחיו הה״צ מטאלנא זצ״ל. ושאלו למה לא היה אצל אחיו המגיד מטוריסק זצ״ל שהוא יותר קרוב למדינת פולין, והשיב לו הה״צ רבי יחזקאל זצ״ל שמכיר הוא את בן המגיד מטוריסק היינו את אדומו״ר רבי מרדכי מקאזמיר שהיה פ״א אצל אביו הה״ק רבי חיים זצ״ל מסאנדז, וכיון שראה כח הבן אינו צריך עוד לראות כח האב.

והשיב לו הה"צ מסקווירא האתם מכירים את בן המגיד, הה"צ רבי מרדכי? תדעו שאין אתם מכירים עוד אותו, כי כח קדושתו וצדקתו בענין מדת היסוד היה דבר הפלא ופלא גם בימי התנאים והאמוראים.

יא) כשהיה אדמו"ר זצ"ל בגאליציע היה אצל הה"צ רבי יחזקאל שרגא זצ"ל משינאווע וכיבדו מאוד. וכשישבו יחד באו לפני הה"צ משינאווע אנשים מעיר אחת שפשטה שם מחלת החולירע רח"ל, והגישו לפניו פיתקא שיבקש ויעורר רחמים עליהם שיוסר מהם החולאת רח"ל. הה"צ משינאווע הגיש את הפיתקא לפני אדמו"ר זצ"ל שהוא יתפלל ויעורר רחמים עליהם. אבל אדמו"ר זצ"ל לא רצה לקבל הפיתקא. והשיב לו שהוא יתפלל ויעורר רחמים כי הוא זקן ממנו. אבל אמר לו אני אספר לכם מעשה מאבי המגיד הקדוש זצ"ל. כי פ"א היה בעיר הרובישוב החולאת הנ"ל רח"ל, וטכסו עצה בנפשם לבקש מאבי המגיד הקדוש שיבא לעירם על ש"ק, ובבואו להעיר אז יכנסו לפניו כל בני העיר בצעקה גדולה להסיר מהם המחלה. וכן היה שלא הודיעו מקודם כלום להמגיד מהמחלה השוררת שם רק בקשו אותו שישבות בעירם ש"ק. ובבואו להעיר באו לפניו אנשים ונשים וטף וסיפרו לו מהמחלה רח"ל, ובקשו ממנו שיעורר רחמים עליהם ויוסר המחלה. וצוה אבי הק' שיקראו לו את השמש מביהכ"נ דשם, ויקראו לו ויבא לפני אבי הק' ואז ציוה עליו אבי הק' שילך לביהכ"נ ויפתח את הארון קודש ויאמר בזה"ל: "אברהם בן פייגא צוה שהחולאת תסיר מן העיר". והשמש עשה כן והחולאת נעצרה תיכף מן העיר. וכששמע זאת הה"צ משינאווע ז"ל התלהב מאוד והתחיל לרוץ בחדרו ממקום למקום ואמר לא ידעתי מזה כי כל כך היה גדול כח צדקתו וקדושתו של אביכם המגיד הקדוש ז"ל זי"ע.

יב) הרה"ק רבי יהודה ליבוש (השני) מאוזרוב היה בקשרי ידידות והערצה עם רבינו, ובחליו האחרון קודם פטירתו בז' ניסן תרע"ד שלח את נכדיו עם קוויטל להזכירו אצל רבינו. וסיפר נכדו אדמו"ר בעל "אש דת" מאוזרוב שהיה נוכח אז בעת הגשת הקויטל

לרבינו, אשר אחר שרבינו בירך ואחל את ברכת קדשו, פנה אליהם ואמר: גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו (תהלים קלט, טז), "גלמי" ר"ת ג'וים י'בואו ל'עשות מ'לחמה, רואה אני, ומבקשים מצדיקי הדור שיסכימו על זאת. (וזה ועל ספרך כולם יכתבו, כלומר, שכל הצדיקים יכתבו ויסכימו לספר גזרה זו). ובקיץ של אותה שנה פרצה כידוע מלחמת העולם הראשונה.

יג) קודם מלחמה העולמית היה עומד על הפרק בדבר שנגע לכלל ישראל ענין גדול ונחוץ מאד, ונאספו גאוני וגדולי ישראל בפולין וגם צדיקי פולין הרבה וגם אדומו"ר הה"צ זצ"ל השתתף באסיפה זו שהיתה ביער גארבאטקי הסמוך לראדאם. והיה אז הרה"ג הר' אליעזר ז"ל טרייסטמאן האבדק"ק ראדאם ועוד הרבה רבנים גדולים. **הה"צ מגור** שליט"א בא לאכסניא של אדמו"ר הה"צ זצ"ל בפתקא והזכיר את עצמו לפניו. ואדמו"ר זצ"ל לא הכיר אותו מקודם וכשנכנס אצלו לקבל שלום שאל אותו מהיכן אתם והשיבו מגור. אז אמר לו אדומו"ר א"כ מסתמא אתם הרבי מגור ושתק וכיבדו. ודיברו ביניהם הרבה. ובשעת האסיפה התייעצו אז על דבר שהיה נחוץ לבטל גזירות רעות על הכלל. והיה הצעה לאסוף סכום הגון וע"י ריצוי כסף במקומות הגבוהים יבטלו הגזירות כפי שהיה המנהג אז במלכות רוסיא. אבל אדומו"ר זצ"ל לא הסכים על עצה זו. ואז אמר הה"צ האדומו"ר **מאסטראווצע** שהיה ג"כ על אסיפה זו, כיון שהה"צ מקאזמיר אינו מסכים ע"ז, אזי צריכים אנחנו להסכים ע"ז ולשמוע אליו כי הוא פועל ישועות. וע"ז ענה גם הה"צ מגור שליט"א גם אני שמעתי מאדמו"ר אבי ז"ל בעל שפת אמת שהה"צ מקאזמיר הוא פועל ישועות והסכימו כולם על עצתו.

☆ ☆ ☆

יחסים מיוחדים של תוכחת מגולה מאהבה מוסתרת היו בינו לבין אחיו הצעיר הרה"צ רבי יעקב אריה ליב זצ"ל מטריסק ומאז פטירת אביהם הק' כמעט ולא נפגשו, אך סמוך לפטירתו של

אדמו"ר זצ"ל הגיע הרה"צ רבי יעקב אריה זצ"ל לביקור ושוחחו ביניהם ברב יקר וגדולה.

כן יסופר שפעם אחת בשהות אדמו"ר הר"מ זצ"ל בוינה היתה אכסניתו בבית אחד מחסידי אחיו הרה"ק רבי יעקב אריה זצ"ל, ובאחד הימים הגיע טלגרמה שהרה"ק רי"א מתכונן לבא לוינה ולהתאכסן בבית זה, החסידים שידעו מהפירוד ביניהם נכנסו אל אדמו"ר הר"מ ויודיעוהו על כך, ויענה להם שיוכל לבא לכאן, בבוא הרה"ק רי"א יצא אחיו לקראתו ונכנסו יחדיו לבית. שם שתו לחיים ופרשו בשלום כל אחד ואח"כ נכנס כל אחד לחדרו.

החסידים שראו בכך עת רצון, נכנסו אל אדמו"ר הר"מ זצ"ל ויאמרו לפניו אולי הגיע העת שיופסק הפירוד ביניהם ואך שלום ישכון באהליהם. ויתעמק אדמו"ר הר"מ זצ"ל במחשבתו ויען להם! "וכי מה איכפת לכם אשר עודנו בחיים אנחנו". ויבינו החסידים כי לא דבר ריק הוא, ומאז חדלו מלדבר בנושא זה.

ולחיבת הקודש נביא בזה מכתב מהרה"ק רבי יעקב אריה זצ"ל אל אחיו אדמו"ר הר"מ זצ"ל.

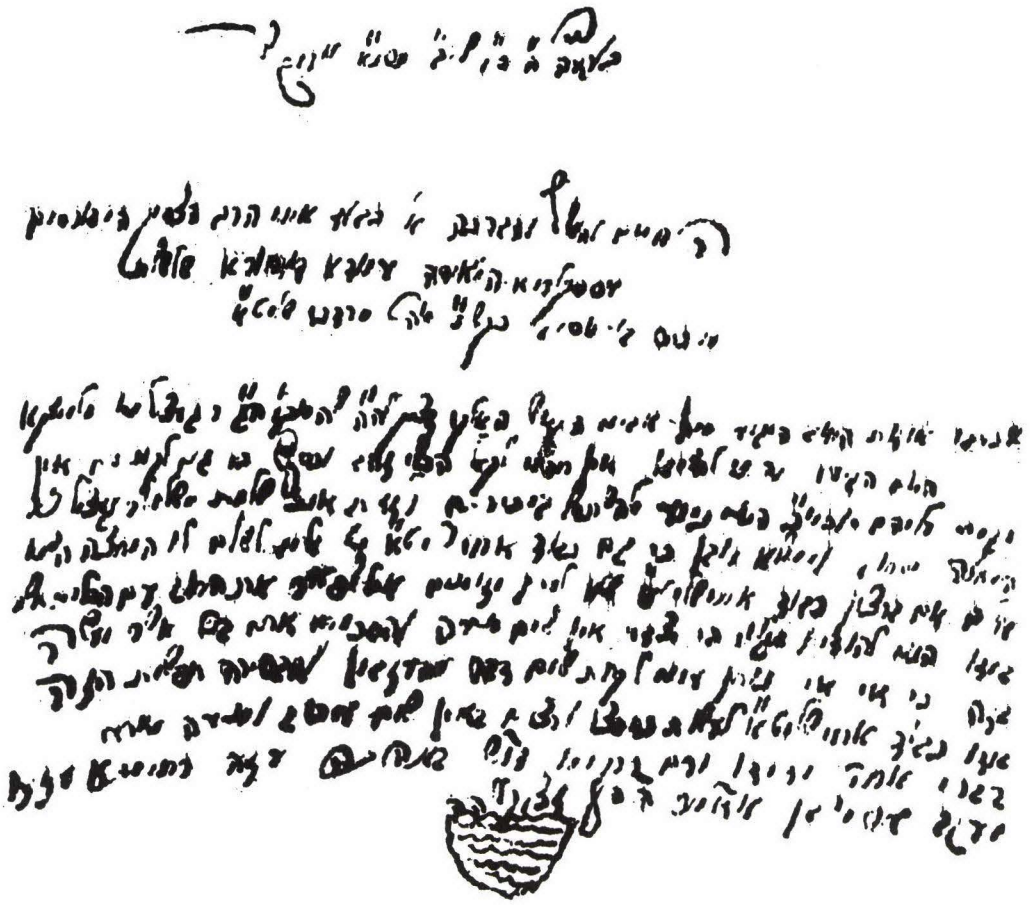
בעזר"ה כ"ו למב"י תרנא טריסק

החיים והשלו' והברכה אל כבוד אחי הרב הצדיק המפורסם אספקלריא המאירה עמודא דנהורא של הי"ח מוכתר בנימוסין כקש"ת מוה' מרדכי שליט"א.

מכתבו אודות החוב המגיע... אבינו הקדוש האלקי זצוקללה"ה להמוכ"ז הג' ר' געציל נ"י מלוצקא, היום הגיעני, והנני להשיבו אין חפצי לקבל הכלי זהב וכסף כי גם לקנותם אין מגמתי עליהם עאכו"כ הנני נמנע מלהשתדל במכירתם, וזאת אנכי שלמתי משלם לר' גאציל נ"י המחצה מהחלק, וממילא מובן כי גם כבוד אחי שליט"א עליו לשלם לו המחצה השני, אולם אם ברצון כבוד אחי שליט"א שלא... מזומנים. אל לפטור את החוב עם הכלים... בידו, הנני להודיע בגלוי כי מצדי

אין שום מניעה להסכים אתו בכל אשר יעשה בזה, כי אני איני נותן עיני לקחת שום דבר מהעזבון והבחירה חופשית בזה אצל כבוד אחי שליט"א לעשות כחפצו ורצונו באין שום מעכוב ומניעה מאתו. דברי אחיו ידידו... דו"ש באהבה עזה רחימא עזיזא.

יעקב ארי' בן אמו"ר הרה"ק זצלוקלל"ה

מכתב מהרה"ק רבי יעקב אריה מטריסק זצ"ל

פרק יג

בערוב ימיו

א) בשנת תרע"ד בחג הפסח אמר אדומו"ר זצ"ל בברכת המזון הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה, וכששאלו אותו מקורביו למה הוא אומר הרחמן הזה בבהמ"ז שאומרים אותו בר"ה, והשיב כי גם ניסן הוא ר"ה. ושאלו אותו למה לא אמר מנעוריו עד עתה בפסח הרחמן הזה, והשיב כי בשנה הזאת צריכים לרחמים גדולים שיהיה לנו שנה טובה, ובחודש אב ערב ט"ב פרצה מלחמה העולמית.

ב) קודם שנפרצה המלחמה באו לפניו הרבה חסידים ושאלו עצת קדשו בעניני מסחר שונים. אם לנסוע לחו"ל לצורך מסחרם, ואם לעסוק איזהו מסחרים חדשים שהיה נראה לעינים לדברים טובים ויפים ונחוצים, והשיב בעתים הללו אין לנסוע למקומות רחוקים, ולא לעשות מסחרים חדשים כאלה. ולא הבינו תשובתו מהו השינוי בעתים הללו, שלא ראו ולא שמעו עוד שום דבר שינוי, אבל אח"כ הבינו כי הוא הקדוש כבר ראה בעיני קדשו את המהומה ממלחמה העולמית.

ג) כשנפרצה מלחמה העולמית היה כ"ק אדמו"ר זצ"ל במרחץ בוסק הסמוך לקיעלץ שהיה דרכו לנסוע שם בכל שנה ושנה לרגלי צליעת רגלו ולרחוץ במעייני הישועה שם, וכשנפרצה המלחמה נסע לק"ק חמעלניק הסמוכה, והיה שם איזהו חדשים כי כל הדרכים היו אז בחזקת סכנה מפני החיילות השונות שהיו חולפים מיום ליום פ"א היה חיל רוסיא ואח"כ ברחו ובא חיל עסטרייך ואשכנז, ואח"כ ברחו הם ובאו בחזרה חיל רוסיא, וכל היהודים חיו אז חיי צער ובהלה ופחד, כל חיל שבאו לעיר חשדו להיהודים מהעיר שהם שונאים שלהם, וכודמה.

ד) פ״א בתחילת החורף בא לק״ק חמעלניק א׳ מחסידים שלו מק״ק אפטא לקנות סחורה בחמעלניק להובילה לאפטא, וקודם נסעו לביתו בא לאדומו״ר זצ״ל לקבל ממנו ברכת הפרידה ושיברכו לבוא לשלום לביתו עם סחורתו כי הדרכים היו משובשים מגייסות וחיילות שונות, וכשבא לקבל ברכת הפרידה שאל אותו אדומו״ר זצ״ל האיך הדרך מחמעלניק לאפטא, והתחיל לתאר לפניו שיש שני דרכים מחמעלניק לאפטא דרך אחד הוא בין כפרים האלו ופרט אותם לאחדים, ודרך שני דרך כפרים אחרים, ודרך א׳ קצר ודרך א׳ ארוך. ואח״כ העמיק אדומו״ר ז״ל במחשבותיו זמן רב והביט דרך החלון חוצה, ולא השיב כלום זמן רב, ואח״כ ברכו ברכת הפרדה וצוה אותו לנסוע מהדרך הרחוקה והקשה להנסיעה, וברכו שיבא לשלום לביתו עם הסחורה שהיה צורך אוכל נפש, אך על פי החוק היה אסור להוליכם ממקום למקום, כי היה נחוץ הכל לצורך אנשי חיל, ולהעביר סחורה זו היה צריך תעודה והרשאה מיוחד מה שלא היה לו, ונסע כך איזהו פרסאות ובא לעיר, ופגע מחנה גדול של אנשי חיל רוסיא והקיפו העגלה, וראו שמוליך סחורות אוכל נפש, ויצוו עליו לעמוד, עד שיבא ראש החילים, ועמד בפחד ואימת מות כי היה ירא לנפשו אשר מלבד שיקחו סחורתו, יחשדוהו שמוליך סחורה להאויב ויאסרוהו, כדרכם אז לחשוד היהודים בכזה, אבל מה היה לו לעשות עמם וארכבותיו דא לדא נקשן, עד שבא אצלו הראש של האנשי חיל, ושאל אותו מהיכן הוא, והשיב מאפטא ושאל לו על שמו, והשיב, אח״כ אמר לו האינך מכיר אותי, והשיב לא, ואז אמר לו הראש אני הייתי אצלך בזו הימים באפטא וקירבת אותי לכן לא אעשה לך כלום, וצוה לשני אנשי צבא שיוליכו אותו הלאה עד בואו למקום בטוח שלא יעשו לו כלום, ובא לביתו לשלום ולהצלחה כברכת אדמו״ר זצ״ל.

פרק יד

אשכבתיה דרבי

א) בקיץ שנת תרע"ז הגיעה המלחמה עולמית למרום שיאה בצרות שונות וגזירות שונות, ובעת הזאת היה בלובלין גענעראל גובערנאטאר שעפטיצקי מווין ממלכות עסטרייך. [כי בלובלין היה מקום מושב השרים היותר גבוהים מן האקופאנטען שתחת מלכות עסטרייך ובווארשא היה מקום מושב השרים היותר גבוהים מאקופאנטען שתחת מלכות אשכנז]. והוציא גזירה שימסרו כל מיני סחורות מבדים עבור אנשי החיל (רעקוויזירען), והרבה סוחרי בדים גבירים אדירים נעשו עניים מדוכאים רח"ל בין לילה, והיתה צעקה גדולה בכל הגלילות השייכים ללובלין, ובאו גם לפני כ"ק אדומו"ר זצ"ל לשפוך מר נפשם מגזירה הזאת, ונבחרו דעלעגאציע (=משלחת) מסוחרי קיעלץ ונסעו לעיר ווין להתיצב לפני המלך פראנץ יאזעף לבטל הגזירה וביקשו להם השתדלות ופראטעקציע ע"י הבאראן ראטשילד ושהו בדרכם זמן מסוים, וגם בעת ההיא יצא גזירה ליקח לשדה המלחמה אנשים באים בימים, והרבה היו מהחסידים המסתופפים בצל קדושת אדומו"ר זצ"ל. ובאו ממדינת עסטרייך הרבה נשים בצעקות ובכיות גדולות לפני כ"ק אדומו"ר זצ"ל, והוא הבטיחם שלא יאונה להם כל רע ושישובו בשלום, וביום ה' פ' קרח ח' תמוז בבוקר באה לפניו בתוך הבאים אשת ר' אברמטשי זילבערבערג מיאווארזשנע באשר גם בעלה נלקח ונשלח לשדה המלחמה, והוא היה מהחסידים המקושרים אליו, והדבר נגע לדכדוכי נפשו, ואף שהבטיח לה כי לא יאונה לו ח"ו שום רע וישוב לביתו לשלום אשר כן היה ותגזור אומר ויקם לך, אבל כשהוא לעצמו היה מיצר בצרות ישראל ולא מצא מנוח לנפשו.

וסיפר להעומדים לפניו אז, תדעו כי הדעלעגאציע מסוחרי קיעלץ שנסעו לווין היו אצל הבאראן ראטשילד [הדעלעגאציע

היתה אז בווין אבל אדומו"ר זצ"ל ברוח קדשו סיפר מה שאירע שם ואח"כ כשבאו לביתם נודע שכנים היו דברי קדשו] וסיפרו לפניו כל הגזירות קשות שעושים שרי עסטרייך בפולין, וכששמע צרת ישראל נטל עצה בנפשו, היות כי היה לו חובות הון עצום על מלכות עסטרייך טשעקין שונים וליסטיס שונות, בכל הבענק של הממשלה, פנה ביום א' אל כל הסוכנים מהבענק שישלחו לו החובות שמגיע לו בזהב ממש. וכשתבע לסוכן א' אמר אולי מקרה הוא שצריך הבאראן ראטשילד מעות, ודמה בנפשו אולי יוכל לשלם לו אבל תיכף ומיד נודע לו כי פנה בבקשה זו בפ"א לכל הסוכנים מהממשלה, ונעשה רעש גדול בין כל פקידי הממשלה כי לא היה להם כ"כ זהב בפ"א לשלם להבאראן חובות שלו, ופנו אליו בבקשה מה יום מיומים למה יתבע כעת חובות שלו, והשיב כיון שרואה ושומע הגזירות הקשות ורעות שיוציאו מידי יום ביומו על אחיו בני ישראל, והצרות נוגעים לדכדוכי נפשו, ואינו יכול לראות בצרתם ולהיות עמם במדינה אחת, לכן הוסכם בדעתו ליקח את כל רכושו ולעקור דירתו ממדינה זו ולקבוע עצמו במדינה אחרת, וכששמעו השרים כך חפשו עצות להקל הגזירות מישראל, וסיים כ"ק אדמו"ר ז"ל כן מסר נפשו הבאראן ראטשילד בעד צרות ישראל, אף שאינו אדוק כ"כ בקיום מצות תוה"ק בכל פרטיה ודקדוקיה תושב"כ ותושבע"פ, מה יעשה עוד איש אחר שצרות ישראל נוגעים אל לבו.

ב) דרכו של כ"ק אדומו"ר זצ"ל היה לילך בכל יום ו' עש"ק לטבול במקוה לכבוד שבת קודש. אבל כמה שנים קודם פטירתו התחיל לנהוג לטבול ביום ה' לכבוד ש"ק. בעת ההיא היה בעיר רק מקוה אחת ויחידה בסוף העיר, וגם אז ביום ה' ח' תמוז הנ"ל שכר דראזשקע (=עגלה) ונסע עם משמשו להמקוה, וביציאתו מן המקוה אמר אל המשמש שלו האמנם כבר אני טהור לגמרי, [ובל"א אמת אין בין שוין אין גאנצין ריין], מה שלא היה דרכו לומר כן בשום פעם. ואח"כ בעת יציאתו לחוץ צוה לקרוא את הבלן מהמקוה ופשט לו את ידו הקדושה בברכת הפרידה תהא בריא, [זיי געזונד], מה שלא היה דרכו לעשות כן. ונסע לביתו ופניו היה בוערים כלפיד אש ושלהבת הקודש ומראהו כמראה מלאך אלקים, ובכל

מקום שעבר עם הדראזשקע יצאו אנשים ונשים לחוץ ועמדו והביטו בצורת קדשו עד שעבר לפניהם.

בבואו לביתו אמר למשמשו שעדיין לא בירך ברכת שהחיינו על דובדבנים (=קירשין), המשמש לא התמהמה והביא מיד את הפירות לחדר קדשו, וכ"ק אדומו"ר זצ"ל בירך עליהם ברכת שהחיינו וטעם מהפרי, וישב על כסאו שקוע במחשבותיו הקדושים, ופתאום נשמעה קול גניחה (שליקעכץ) מגרונו ונתעלף על כסאו בישיבה, והביאו תיכף ומיד הרופאים היותר גדולים אבל באו והכירו כי כבר נסתלק ויצאה נשמתו הקדושה בקדושה וטהרה במיתת נשיקה א).

תיכף ומיד נתנו ידיעות למקומות הסמוכים, ונאספו הרבה אלפים חסידים להיות באשכבתא דרבינו זצ"ל שהיה ביום ו' עש"ק בבוקר והיה האויר צח, ואחר הטהרה הובילו את גופו הקדוש וטבלו אותו במקוה כשירה בחצר ביהכ"נ בקיעלץ, וכשיצאו עמו מחצר ביהכ"נ, נתקדרו פתאום השמים בעבים והתחיל לירד גשם דולף וטורד בשפיכה רבה כמו שנשפך מים ממרזבים רבים, והיה דבר נפלא שלא נראה כזה במדינתנו, והיה כעין המבואר (מו"ק כ"ה:) כי נח נפשיה דרבי אבוהו אחיתו עמידו דקסרי מיא ופירש"י ז"ל שם מחיתו, הורידו דמעות ע"ש. והוצרכו לכנוס עם המטה לאיזה חצר ולהמתין מעט עד שפסק עמוד הגשם כשוטף, ואחר הקבורה נהפכו השמים לטוהר ונקדרה החמה, [ונראה ברקיע קשת כפול נורא מאוד], כי סבורים היו שכבר הוא שעה מאוחרת לקבלת שבת אבל עוד זרחה החמה, וכן יגן עלינו זכותו ועל כל ישראל להוושע ברוחניות וגשמיות בחיי ומזוני רויחי וגאולה שלימה בקרוב במהרה בימינו אמן.

ונבנה על קברו ציון ואוהל גדול כביהמ"ד, ונבנה באופן שגם כהנים יכולים לכנוס שם ע"י פתח המיוחד לכהנים שלא ידרכו על

א) [וסיפר הרה"ג מוואידיסלוב ששמע מדודו הרה"ק רבי פנחס מפינטשוב אשר היה אדוק בלו"נ בכ"ק אדומו"ר זצ"ל, שבאותו יום חמישי ראה גם הוא את

הקברים, ובכל שנה על היאצ"ט ח' תמוז מתאספים שם מקצוי ארץ אנשים ונשים וטף בבקשות שונות, והתפילות ובקשות שם בוקעים רקיעים ממש, וגם בכל עת צרה שלא תהיה באים שם ממקומות שונות להתפלל וע"י זכות הצדיק ז"ל השי"ת שולח ישועה והתפילות נתקבלים, וכבר ראו בזה מעשים נפלאים אין לשער ולספר.

צוואת כ"ק אדומו"ר זצ"ל

שצוה לכתוב כמה שנים קודם פטירתו וז"ל:

מודה אנכי הח"מ בהודאה גמורה וחתימת ידי דלמטה תעיד עלי כמאה עדים כשרים ונאמנים איך שאני הח"מ רציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ונפש חפיצה ודיעה שלימה ודלא בהשבעה ודלא בהשטאה איך שיש בידי ממון של זוג' הרבנית **חנה** תחי' סך — וממון של בני אחי המנוח הרב הר' **מנחם נחום** זצק"ל סך — וממון של ב"א הנפט' **שינא רויזא** ז"ל סך — וממון של ב"א הנפט' **מינצרא** ז"ל סך — וממון של ב"א הרבנית **מלכה** תחי' סך — וממון של אחותי הרבנית **גיטל לאה** תחי' סך — וממון של ב"א הרבנית **ציפורה** ז"ל סך — וממון של יורשי אחותי הרבנית **פייגא** ז"ל סך — והרי הם עלי ועל יורשי אחרי בחוב גמור בלי שום טענה ומחויב אנכי הח"מ לשלם את הסך הנ"ל לבע"ח הנ"ל או ליו"ח עפ"י אופנים המבוארים בשטר זה. ורק התניתי עם בע"ח הנ"ל שזמן פרעון מן החובות הנ"ל לא יחול עלי ולא יגיע אלא שעה אחת קודם מותי וכשיגיע זמן הנ"ל מחוייב אני וב"כ ויורשי אחרי לשלם כל החובות הנ"ל במעות

הרבי בדרכו חזרה מהמקוה, ויבוא לביתו ויספר לבני הבית שראה עתה את הרבי וצורת פניו היתה משונה שלא ראה כך מימיו, ולא עבר כחצי שעה ופשטה השמועה בעיר שכ"ק אדומו"ר זצ"ל עלתה נשמתו הק' לגנזי מרומים].

מזומנים ובמטבע טובה ואין שום אדם נאמן להרע כח החובות הנ"ל כלל.
וגם אני הח"מ נותן לצדקה.

א) עבור אחב"י הדרים באה"ק המפוזרים בארבע ארצות בירושלים עה"ק ובטברי' ובחברון ובצפת סך — לחלקם כפי מנין הנפשות שיהי' בעיירות הנ"ל חלק כחלק.

ב) וכמו כן הנני נותן סך — שיהא הקרן קיימת והריוח מן הסך הנ"ל יהי' על ת"ת שילמדו עם בני אחב"י המפוזרים בד' אה"ק בירושלים ובטברי' ובחברון ובצפת עה"ק תוב"ב ויתנו חלק שוה מן הריוח מהסך הנ"ל לכל עיר ועיר מד' העיירות הנ"ל לא יוסיפו לאחת ולא יגרעו לאחרת ויזכרו את שמי לטובה לדור דורות.

ג) וכמו"כ הנני נותן סך — ג"כ על הד' ארצות הנ"ל שיהי' קרן קיימת והריוח יהי' להוצאות על מושב זקנים בעיירות הנ"ל חלק שוה לכל עיר.

ד) וכמו כן הנני נותן סך — לקנות בעד הסך הנ"ל דירות באה"ק וידורו שם עניי אה"ק כפי גורל בכל שנה לעניים אחרים. וכמו כן הנני נותן סך — על הד' ארצות הנ"ל שיהי' הקרן קיימת ואת הריוח לחלק בכל שנה ושנה ביום היאצ"ט לעניים בני טובים שילמדו באותו היום משניות השייך לשמי ולאמר קדיש ולהזכיר את שמי על מקומות הקדושים ולהדליק שם שמן בכל המקומות שנוהגים להדליק כמו שנכתב בפנקס החמישי.

ה) הנני נותן סך — שיהי' הקרן קיימת והריוח יהי' על שמן להדליק ביום היא"צ בכל מקומות הקדושים שנוהגים להדליק שמן וכ"כ הנני נותן סך — שיהי' הקרן קיימת והריוח יהי' לחלק בכל שנה ושנה לעניי אה"ק בכל הד' ארצות הנ"ל.

ו) וכ״כ הנני נותן סך — שיהי׳ הסך הנ״ל להחזיק כל השנה הראשונה אחר פטירתי ב׳ אנשים בני תורה ליתן להם הספקה רו״כ לשבוע. והם יקבלו עליהם ללמוד בכל יום ב׳ פרקים משניות עפ״י חלוקה כדי שיגמרו ב״פ בחדש כל השתא סדרי משנה, ויתפללו במנין באותו הבית אשר הייתי דר שם ויאמרו קדיש בכל התפלות בחלוקה, וכן מחויבים להדליק שמן כל השנה ראשונה על בית מועד לכל חי ולומר שם בכל יום יו״ד קפטליך תהלים והאותיות של תמניא אפי השייכים לשמי. ואפילו בשבת ויו״ט ילמדו ג״כ את סדר הזה וביום שמזכירים נשמות יכפלו לעשות הסדר הזה ב׳ פעמים.

ז) הנני נותן סך — שיהי׳ הקרן קיימת ומהפ״ט להחזיק מלמד תינוקות איש כשר וישר שילמוד תורה עם בני עניים מאותו העיר שהייתי דר שם ושם מקום מנוחתי, ועל יום היאצ״ט להלביש לכל תינוק שילמוד אצל המלמד שלו עבור סך — והנערים מחויבים לומר קדיש באותו היום על מקום מנוחתי לומר שם תהלים וקדיש ולהדליק שמן בבית מנוחתי. ובבתי המדרשים באותו העיר שמן או נירות. וכן יעשו כזאת על ההלולא רבא של כ״ק **אאמו״ר זצוקללה״ה ביום ב׳ תמוז** בכל שנה ושנה ועל יום פטירת **אמי מורתי הרבנית הצדיקת ז״ל ביום י״ג שבט ועל ההלולא רבא של אא״ז הרה״ק ז״ל נבג״מ ביום כ׳ אייר. ועל ההלולא רבא מא״ז הה״ק רמ״נ זצוקללה״ה ביום י״א מרחשון** להדליק שמן בבית מקום מנוחתי והנערים יאמרו שם תהלים וכן האותיות של תמניא אפי השייכים לשמי.

ח) כ״כ הנני נותן סך — שיהי׳ הקרן קיימת והריוח יהי׳ לחלק להעיירות הנרשמים לכל עיר ועיר סך שני רוביל שיהי׳ הסך הנ״ל לחלק בכל שנה ושנה על יום ההלולא שלי לעשרה עניים בני תורה א׳ זהוב לכל א׳ שילמוד פרק משניות ויאמר קדיש ועבור החצי רוביל הנשאר להדליק שמן באותו היום או נר תפילה וישתו איזה משקה.

ט) כ״כ הנני נותן סך — על צדקות שונות שיתחלק בעת פטירתי מן העולם הזה והיודע מזה כאשר יזדמן שיהי׳ באותו העת מחויב להכריז תיכף בעת יציאת הנשמה שנדרתי סך הנ״ל לחלק באותו יום להצדקות שונות הנ״ל. והצדקות יהי׳ כפי חוו״ד האנשים החשובים בני תורה שיהי׳ באותו העת.

י) וכמו כן הנני נותן סך — לצדקות שונות כפי חוו״ד האנשים בני תורה ויכריזו את הצדקות בעת טהרה.

יא) וכן אני נותן סך — לצדקות שונות ויכריזו את הצדקות בעת ההלבשה. וכ״כ הנני נותן סך — לצדקות שונות ויכריזו בעת שילכו אל בית מועד לכל חי, והצדקה הנני מסכים עליו מקודם שיהי׳ ליתן על הלבשה לבני העניים מאותו העיר לכהפ״ח לכ׳ ילדים.

יב) כ״כ הנני נותן סך — לצדקות שונות הנ״ל שיכריזו את הצדקות בעת שיסתמו את הגולל. וכן אני נותן סך — לצדקות שונות ויכריזו את הצדקות בעת שיאמרו צידוק הדין ויעשו מלא רחמים.

יג) וכן הנני נותן סך — לצדקות שונות ויכריזו את הצדקות בעת שיעמדו לבנין את האהל על קברי וכן אני נותן סך — לצדקות שונות להכריז בעת שיגמרו את הבנין וכל הצדקות האלו יתחלקו כפי חוו״ד אנשים בני תורה עפ״י רוב דיעות כמה שיתחלקו באותו העיר אשר יהי׳ מקום מנוחתי וכמה יתחלקו בעיירות ובאיזהו עיירות.

יד) וכן הנני נותן סך — לקנות אל כל העיירות הנרשמים מעלה לכל עיר ועיר י׳ ספרי תהלים וזאץ א׳ משניות.

טו) וכן הנני נותן סך — לקנות ק׳ ספרי תהלים ויו״ד זאץ משניות ולעשות תיבה ולעמוד התיבה עם הספרים בבית האהל

שיהי׳ להאנשים אשר יבואו לשם ספרי תהלים ומשניות ללמוד ולומר תהלים.

טז) וכן הנני נותן סך — שיהי׳ להדלקה שידליקו שמן בכל חדש ראשון לפטירתי בכל העיירות הנרשמים לעיל בבתי התפלה הנקראים על שמי, והנני מבקש מכל האנשים המתפללים בבתי התפילות היודעים ללמוד משניות ילמדו על פי חלוקה לכל או״א ב׳ פרקים לכל יום, והאנשים שאינם יודעים ללמוד משניות יאמרו יו״ד קפיטל תהלים בכל יום, והאותיות של תמניא אפי השייכים לשמי.

וכל קנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקניא נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון את החובות הנ״ל ואת הצדקות הנ״ל ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובמותי מן יומא דנן ולעלם. אך בפירוש התניתי בכל משפטי התנאים שאם אתן מהיום והלאה מתנה או צדקה או מכירה שיגרע כח החובות הנ״ל ואת הצדקות הנ״ל אין לבע״ח הנ״ל וצדקות הנ״ל עלי שום טו״ת לא עלי הח״מ ולא על יורשי אחרי. וגם התניתי בכל משפטי התנאים שבאם יגיע פרעון הנ״ל ויזדקקו ב״ד שבישראל ויחלקו את עזבוני על פי פ״ט יהי׳ אנכי הח״מ או יורשי אחרי פטורים מן החובות הנ״ל או צדקות הנ״ל אף שלא יגיע פ״ט לחובות הנ״ל או לצדקות הנ״ל אין לבע״ח והגזברין מן הצדקות הנ״ל שום טענה עלי ועל יורשי אחרי כי המותר היא מתנה גמורה ליורשי אחרי שלא לתובעם לעולם כי על מנת כן הי׳ החובות הנ״ל ועל מנת כן נדרתי הסך הנ״ל לצדקות הנ״ל. כל הנ״ל נעשה בקנין גמור אגב סודר מיד הזוכה בשביל הבע״ח ובשביל הצדקות ובהודאה גמורה מעכשיו גלוי׳ ומפורסמת לכל בלי שום גרעון בעולם ובכל אופן היותר מועיל עפ״י דתה״ק ותוקף שטר זה והודאה זאת כתוקף כל שטרי חוב והודאות הנהוגין בישראל העשוין

כתיקון חז״ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי והכל שריר וקים.

ולראי׳ בעה״ח היום יום...
מרדכי באאמו״ר הרב הק׳ **מטוריסק** זצ״ל

ג) כאמור הפך מקום מנוחתו של אדמו״ר זצ״ל למקום תפילה ובקשה, ורבים וביניהם גדולי האדמורי״ם והרבנים היו מגיעים להשתטח על קברו, בפרט ביומא דהילולא ח׳ תמוז.

ועובדא נפלאה שמענו שלקראת יום ההילולא בשנת תרצ״ו הגיע לקיעלץ כ״ק אדמו״ר הרה״צ רבי משה לייב מחלם — בן אדמו״ר הרה״צ רבי מנחם נחום מבריסק אחיו של אדמו״ר זצ״ל — והיה אז חלש מאד. יום ההילולא היה ביום ראשון, ובשבת שלפניו מרוב חולשה לא ערך שולחן בשלש סעודות, ומרוב דאגה לשלומו ובריאותו נכנס אליו לקודש פנימה הרה״ח ר׳ יהושע אורזל ע״ה ויאמר: אפשר שמחמת מצב בריאותו היה כדאי שהרבי לא ילך מחר על ציון דודו הרה״ק רבי מרדכי זצ״ל? וישב לו אדמו״ר הרמ״ל בזה״ל: בשנה זו לא נסעתי לציון הק׳ של אבי זצ״ל, וכן לא נסעתי לציון הק׳ של זקיני המגיד מטריסק זצ״ל, אלא שעם אבי וזקיני זצ״ל אני יכול שיהיה לי שייכות עמהם כל זמן שאני רוצה, אך עם דודי הרה״ק רבי מרדכי, יכול שיהיה לי שייכות עמו רק ביומא דהילולא דיליה. ולמחר על אף חולשתו הגדולה הלך להשתטח על הציון הק׳.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

פרק טו

אגרות מכתבים והסכמות

א

אגרות הזמנה אליו מדודו הרה"ק רבי יצחק מסקוירא

כבוד ידידי ב"א הרב החסיד המפורסם וכו' ש"ת מוהר"ר **מרדכי** שליט"א.

מהולל אקרא ה' אשר זיכני להתעלס בשמחת נכדי החתן היקר הנעלה ש"ת כמר יוסף מאיר שליט"א בן בני הרב החסיד ר' אברהם יהושע העשיל שליט"א עב"ג הכלה ת' נכד אחי הרב הק' מטשערנובל זצוקללה"ה ויום כלילת חופתו תהיה אי"ה ביום ה' שבוע הבע"ל זיין לחודש למז"ט לנו ולכל ישראל. אשא בקשתי ידידי ב"א לבוא על ראש שמחתי לשוש אתי משוש. כן יזכהו השי"ת לשמחת כל צאצאיו ברוב נחת ועונג וגם אנכי אשמח.

דברי דודו דו"ש וחפץ ומבקש אהבתו.

יצחק בלאאמו"ר מוהר"מ זצוקללה"ה

ב

לחיים טובים יכתב ויחתם לאלתר לחיים כבוד ידידי ב"א ומחו' הרב החסיד המפורסם וכו' כקש"ת הר"ר **מרדכי** שליט"א.

א) הזמנה לחתונת נכדו הרה"ק רבי יוסף מאיר ממכנובקה עם בת הרה"ק רבי מנחם נחום מלויאב בנו של הרה"ק רבי אהרן מטשרנביל.

אודה ד' בכל לבי כעל טוב אשר גמלני והגיעני לשמוח בשמחת כלילות נכדיי היקרים שיחיו, ה"ה החתן היקר כמר מרדכי שליט"א ב"ב הרב החסיד הרב דוד שליט"א עב"ג הכלה מרת דבורה ת' ב"ב הרב החסיד הר"ר אברהם יהושע העשיל שליט"א. והחופה תהיה אי"ה למז"ט לנו ולכל ישראל ביום ה' ח"י ימים בחודש הזה. ע"כ אקרא למאהבי נפשי לשוש אתי בימי חדות מעוזינו. כן יגיעהו השי"ת לשמחת יו"ח ברוב נחת וישמח לבי גם אני. ויהי רצון שנזכה לשמוח יחד בישועת כל ישראל בב"י.

דברי דודו ומחו' דו"ש וטובו כ"ה.

יצחק בלאאמו"ר מוהר"מ זצוקללה"ה

ג

באיסור קריאת עתונים וספרים חילוניים

באשר ראינו גאוני זמננו הסכימו לגדור גדר בעד אחב"י לבל יפלו ברשת אשר פרשו הצודדי נפשות נקיות בחוברים המלאים לצנות ועגבות לבל יכניסו החוברים הללו אל בתיהם. גם אנחנו הח"מ מסכימים לזה ובאנו על החתום:

שמואל זאנוויל מו"צ דפה ק"ק ווארשא.
יצחק ברי"א הכהן פייגענבוים מו"ץ דפה הנ"ל.
יצחק בהרב משה אהרן ז"ל מו"צ דפה הנ"ל.
ליפמאן יום טוב מו"צ דפה הנ"ל.
ישראל מרדכי מו"צ דפה הנ"ל.
פתחי' במוהר"י הארענבלאם מו"צ דפה הנ"ל.

ב) הזמנה לחתונת נכדיו הרה"ק רבי מרדכי בן הרה"ק רבי דוד מסקוירה עם בת הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקוירה (מכנובקה).

ג) נדפס בס' "אמת ואמונה" להרה"ח רבי ישראל יצחק טרנובסקי בו ריכז מכתבים ומאמרים מגדולי ישראל בענין זה. נדפס לראשונה פיעטרקוב תרס"ח.

גם אני באעה"ח להזהיר על כל הנ"ל נאום ישראל מקאצק המתגורר כעת בפילאב.

גם אני באעה"ח להזהיר על כל הנ"ל אך שיהי' בהסכם הממשלה יר"ה.

מרדכי בן אאמו"ר הרב הק' מטריסק זצוקלה"ה

ד

אגרת להנגיד רבי שלמה סירקיס

בעהשי"ת, יום ה' פ' שמיני א' תרעד, פה לובלין.

מאלקא קדישא שלמא נפישא במדה גדושה אל כבוד ידיד ד' וידיד נפשי ולבבי הג' המפורסים לשם ולתהלה יקר הערך חסיד וי"א כ"ש מ' שלמה נ"י סירקיס, ד' את שלומו יענה בכל עת ומענה.

אחדשה"ת. באהבה רבה הנני בזה להודיעהו אשר מכתבו וכן הכסא קבל אדמו"ר שליט"א* ומתענג על זה מאוד, וברכתו שלוחה

---

*) נדפס בס' איש האמונה, לתולדות וזכרונות בנו ר' אליעזר סירקיס ע' 240. וכותב שם בזה"ל: לפני זה שהה רבי מוטיל'ה קוזמירער מספר שבועות בדירתו של ר' שלמה בזגירז, ששלח לו כשי כורסה מרווחת ועל כך בא מכתב התודה.

ומן הראוי להביא בזה תיאור בקורו של רבינו אז בזגירז כפי שנחרטו עלי גליון ע"י הרה"ח רבי ישראל בקמיסטר ברשימת זכרונותיו שנדפס בסוף ספרו תולדות ישראל וז"ל: פ"א בא אדומו"ר הר"ר מוטלי זצ"ל לזגיערז' על שב"ק שהנגיד ר' שלמה סירקיס הביאו לחנך את ביח"ר שלו. ואין לשער את ההכנה דרבה שהכינו. ובא עמו קהל חסידים גדול מלודז', והביאוהו לביתו נאוה קדש בשירה ובזמרה ובנרות דולקות, והיה שם שבת בכבוד גדול, וכל אנשי העיר באו לקבל פניו. רק סוג אחד מהחסידים לא באו. ובשבת בבקר כשהרבי רצה ללבוש את השטריימל ואיננו, והי' בצער גדול והוכרח ללבוש שטריימל פוליש מבן הרה"ק ממאקורוב זצ"ל שהי' שם. הרבי היה עוד שבת והיה מלובש בשטריימל חדש שהביאו לו מלבוב.

אחרי קבלת שבת היה הרבי נכנס לחדרו המיוחד ואמר שלום עליכם ואשת חיל ואמר מאמר הזוהר, זכור את יום השבת לקדשו וכו', וכשהזכיר שם של תנא היה מזכירו באימה וביראה, ואח"כ סגר את עצמו על איזה

ויקבל בזה שישכיל ויצליח בכל אשר יפנה לטובה בכל הענינים הן ברוחניות והן בגשמיות ויראה נחת וישבע ענג מכל צאצאיו היקרים ויתמידו כלם בבריאות השלימות ויזכו לבשר לנו תמיד בשורות טובות וישועות ונחמות ויקבלו את החג בכשרות בדיצה ובחדוה כרצונם הטוב וכרצון ידידם הדו"ש באהבה כותב וחותם בפקודת קודש מוקירם ומכבדם כערכם הרב.

אחד מן העומדים בקודש
ה. צוקערמאן

שעות עד שעה אחת או שתים, ובינתים סדרו את האורחים אצל השלחן ועשו קדוש ונטלו ידיהם לסעודת שבת וחכו על הרבי.

ראיתי שני חסידים מפורסמים מהמכובדים של סוג חסידים שלא באו לקבל פני הרבי עומדים מרחוק בפנה. והנה הרבי בא אל השלחן והתחיל לומר בקול דממה דקה בנגון המיוחד שלו מזמור לדוד ה' רועי וכו' ודבוריו הק' המלאים אהבה ודביקות היו כנטפי טל. אח"כ נתנו לו כוס יין מלא על ידו ועמד כרבע שעה ונטפי דמעות נזלו מעיניו כמעין. ראיתי שאלה שני חסידים טפסו על הספסל לראות מה שהרבי עושה. הבנתי שזה לא עושה עליהם שום רושם. פתאום פתח הרבי להגיד את הקידוש בהוד קולו. וכשאמר את השם של ברכת בורא פרי הגפן אמר אותו במסירות נפש נפלא ועצום שכמעט הכוס נפל מידו, וזה עשה עליהם פעולה רשומה מאד ואמרו בלחישא זל"ז הנה יש כסף לאדון זה. ראיתי אותם אח"כ שישבו אצל השלחן והרבי קירב אותם והעמידו יין ושתו בצמא את דבריו הק', ולא משו מתוך אהלו כל הזמן היות הרבי שם. ובש"ק בבקר באו סוג חסידים הנ"ל אל שלחן הרבי כי שמעו מהשליחים שלהם שהרבי הוא צדיק גדול, ועובד את ה' במסירות נפש, והעמידו יין.

וכל הזמן הזה היה אצלנו יו"ט, וישבנו אצל הרבי ושמענו דברי תורתו וספוריו וסיפר: שהמלשינים הלשינו עליו ועל אביו הק' לפני הממשלה ויצאה פקודה שמוכרחים לעזוב את ארץ רוסיה, ועל אביו הק' המתיקו את הדין מפני שהי' כבר אחרי שבעים שנה, רק גזרו עליו שלא יסע מקיר העיר וחוצה. רק עליו נשארה הגזירה לעזוב את ארץ רוסיה ונכנס אל אביו הק' ובכה מאד. אמר לו אביו אל תבכה בני אפילו אם תהיה בתוך יער אז האילנות כלם ירוצו אחריך ונסע משם בכבוד גדול.

מכתב מהרה"ק רבי יצחק מסקוירא זצ"ל
(מובא בע' קלד)

מכתב מהרה"ק רבי יצחק מסקוירא זצ"ל
(מובא בע' קלה)

הסכמות

א

הסכמה לספר "חיים וחסד"

מהרב הצדיק וכו' כקש"ת מו"ה ר' **מרדכי** שליט"א מוולאדאווקי.

ב"ה לאשר כי המוכ"ז הנוכחי האברך המופ' וכו' מו"ה בצלאל נ"י נין ונכד הרה"ק המפורסם מו"ה חיים חייקא מאמדור זצוקללה"ה. חד מבני היכלא קדישא של הרב האלהי המגיד הגדול זצוקללה"ה ובידו כתבי הקודש אמרים נעימים מן א"ז הרה"ק הנ"ל וברצונו להדפיסו ברשיון הצענזאר ע"פ חק הממשלה אמרתי לפעלה טבא יישר כחו וגם אנכי אקח ספר אי"ה כשיצא מבית הדפוס וכן ראוי לכל איש אשר יראת ה' נגע בלבו להיות מהמסייעין לדבר מצוה למען יוכל האברך הנ"ל להביא את הספר לבית הדפוס ובזכות זה יזכה לגדל בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות יום ה' ח' תמוז דהאי שתא רנת פה וולאדאווקי.
מרדכי בן אאמו"ר הרב הק' מטוריסק זצוקללה"ה.

ב

מכתב המלצה לבעל מחבר "משה מבחוריו"

זה המכתב אשר כתב משמש בפקודת אדומו"ר הרב הצדיק האמיתי אין גומרין עליו את ההלל בנש"ק מוהר"ר מאטילי מטריסק שליט"א.

א) להרה"ק רבי חיים חייקל מאמדור. יו"ל לראשונה בוואַרשא תרנ"א.

ב) שו"ת להג"ר משה זילברבלט, נדפס פודגורזא תרנ"ב, ומהדו"ב וילנא תרע"ב.

שלמא נפישא לידיד עוז יקר הערך כש"ת מו"ה משה בראפמאן נ"י מקראקא. אחדשה"ט באהבה אתאר לפני כבודו את המוכ"ז הנכחי הנוסע למחנכם משה האיש הזה הוא עילוי נפלא והוא גאון נפלא וחסיד האמיתי הוא בקי בש"ס בבלי ירושלמי ואין כמוהו בכל המדינות איש פלא הוא ומבהיל רעיון כל אדם כקטן כגדול מחויב כל איש לכבדו בכל יכלתו ואבקש את כבודו הרמה לדרוש טובתו כי גם גר הוא בארץ נכרי' ימליץ טוב עבורו ויעמידוהו לפני גדולי עירו ובדברם עמו יתפלא הפלא ופלא ויברכו עליו ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ואז יתפרסם שמו ויכבדהו את הכבוד הראוי לו מאתנו אין חדשות.

ידידו הדו"ש באהבה רבה משה צוקערמאן.

ג

הסכמה לספר "תורת נתן"

מכבוד הרב הצדיק המפורסם אי"א נזר ישראל והדרו נ"י פ"ה חסיד ועניו מעוטר ביוחסין מרנא ורבנא ב"ק כקש"ת מוהר"ר **מרדכי** בן הרב המגיד הק' כו' **מטריסק** זצללה"ה.

ה"ה המוכ"ז הרבני הנגיד החסיד המופלג חו"נ המפורסם מוה"ר מאיר סג"ל נ"י הביא לפני כתבי קודש כת"י ישן **תורת נתן** מהרב המקובל האלקי מוה"ר **נתן שפירא** זצ"ל ולקוטים מהרח"ו זצ"ל אשר עדיין לא עלו על מזבח הדפוס ולא זכינו עדיין לאורם ונדבה לבו להביא את הכתבים כתבי הקודש לביה"ד ועיינתי בכמה מאמרים ונעימים המה תורת אמת עפ"י אמיתת קבלת האר"י זצ"ל זי"ע ומצוה רבה וגדולה הוא להדפיסם ולהפיצם בישראל וזכות המחבר הקדוש יעמוד לו להוציא אל הפועל כוונתו. אך באופן שיהי' ברשות הצענזאר וגוף הספר א"צ הסכמה ולא נצרכה רק

ג) קבלה, מהגה"ק המקובל רבי נתן שפירא, נדפס בוורשא תרנ"ד.

להשגת גבול לבל יקרב איש לחזור ולהדפיס הספר הזה במשך עשרה שנים מיום צאתו מבה"ד.

ולראי' באתי עה"ח יום ג' כ"א ימים בחודש מנ"א הרם קרנן"ו בכלל ובפרט פה וולאדאווקע.

מרדכי בן אאמו"ר הרב הק' מטריסק זצ"ל

ד

הסכמה לספר "לשון הזהב"

הנה ראיתי ביד מוכ"ז היקר הרה"ח החסיד מו"ה **אברהם יוסף** נ"י כתי"ק הפלא ופלא, ואין גומרים את ההלל על החיבור והמחבר זצללה"ה, והנני אי"ה לקבל הסה"ק הזה בל"נ, ואבקש מאד אשר כל או"א מאנ"ש היקרים יחיו יקבלוהו מידו, כי מצוה רבה היא מאד, ובז"ז יתברכו בשלש אלה בני חיי ומזוני רויחי והצלחה רבה לחיים טובים ולשלום אמן. המדבר לכבוד התורה ולומדי'.

יום ה' ג' תמוז שלום אל עמו ואל חסידיו לפ"ק פה **קראקא** יצ"ו.

מרדכי בן אאמו"ר הה"ק מטריסק זצוקללה"ה

ה

הסכמה לספר "אמרי חיים"

ב"ה אור ליום ה' לסדר את הברכה תרס"ב לפ"ק בוסק יע"א.

מאלקא קדישא שלמא נפישא ואל כבוד ידיד ד' וידיד נפשי עוז הרב הגאון הצדיק המפורסם המקובל היוחסין כקש"ת ר' **חיים**

ד) חידושי מס' ברכות שבת עירובין, להגה"ק רבי זאב וואלף ראב"ד ליזנסק בזמן הרה"ק מהרר"א בעל "נועם אלימלך" נדפס לראשונה בווארשא תרנ"ט.

ה) על סוגיות הש"ס להרה"ק המפורסם רבי חיים מאיר מפינטשוב, נדפס בווארשא תרנ"ט.

מאיר שליט"א לפני שמש ינון שמו ויתברך ממעונה בכל עת ועונה.

אחדש"ק הטוב הנני להודיעהו בזה אשר מכתב כ"ק הגיעני ביחד עם ספרו היקר והנני בזה לברך את כ"ק שיאריך ד' ימיו ושנותיו ויתמיד בבריאות השלימות לעבוד את ד' מתוך נחת ויזכה ללמוד וללמד ולחדש חדושי תורה ולכוון כמובן תמיד אל האמת והנקודה הישרה ויראה נחת וישבע עונג מכל צאצאיו ונכדיו היקרים ויחי' חיי נחת חיים של שלום ושל שלוה חיים נעימים לעבודתו יתברך שמו.

דברי ידידו אוהבו דו"ש ומברכו בכתיבה וחתימה טובה בכלל כל ישראל לטובה ולברכה.

מרדכי בן אאמו"ר הרב הק' מטרוסק זצוקללה"ה.

ו

הסכמה לספר "הלכה למשה"

גם אני הח"מ אקח איה"ש בלי נדר ספר אחד מידידי החסיד הרב המחבר ר' משה נ"י ד"צ ומו"צ בעיר הרובשוב כשיצא מבית הדפוס, ולראיה באעה"ח אור ליום ג' תרנ"ד לפ"ק פה מרחץ חם קרעניץ.

נאם מרדכי בן אאמו"ר הרב הקדוש מטריסק זצוקללה"ה

ז

הסכמה לספר "קהלת משה"

הסכמת כ"ק אדומו"ר הרהצה"ק עט"ר הר"ר **מרדכי** שליט"א מ"מ דק"ק קאזמיר.

ו) שו"ת וחידושי הלכה להרה"ג רבי משה קליג רב ומו"צ בהורבשוב, נדפס בוורשא תרנ"ט.

ז) על התורה ומועדים להרה"ק רבי משה אליקום בריעה מקוזניץ. יו"ל לראשונה מכי"ק בלובלין שנת תרס"ה.

מה נכבד היום בהגלות נגלות אמרות טהורות אשר עד כה הי' צפונים וטמונים בגנזי נסתרות כתבי קודש מאיש קדוש סבא קדישא חסידא ופרישא צדיק יסוד עולם הרב רבי **משה'לי** זצוקל"ה מ"מ דק"ק **קאזניץ** זי"ע ועכ"י בע"מ ספר באר משה. משה קבל תורה מסיני וחבר את ספרו באר משה ועוד משה ידבר ואלהים יעננו בקול בספרו קהלת משה אשר עוד בכתובים כל דבריו דברי אלהים חיים המה להלהיב את נפשות ישראל לאביהם שבשמים ולהראות להם את הדרך ילכו בה שיקנו לנפשם מדות ישרות וטובות לילך בדרכי דרך ד' דרך החיים וכאשר ידידי החסיד שלשת היוחסין ר' **משה** בלאמענקראנץ רוצה להדפיס את הספר הקדוש **קהלת משה** מהמחבר הקדוש הזה והי' לו מכתב מהרב הצדיק הרב **ירחמיאל משה'לי** שליט"א **מקאזניץ** אשר הכתבים הי' טמונים ת"י והוא נתן להם לר' משה בלאמענקראנץ שהוא ש"ב שהוא יתן אותם לדפוס ויהי' מן המזכה את הרבים ור' **משה** הנ"ל בא לפני וביקש ממני ליתן הסכמתי על ההדפסה אם באמת אין דרכי ליתן הסכמות על ספרים אשר מחדש יבואו אבל לכבוד הצדיק הק' המחבר ספר הזה נעתרתי לבקשתו והנני מסכים על ההדפסה באופן שיהי' רשיון מן הצענזאר ומצוה רבה הוא להיות מן המסייעים לר' **משה** הנ"ל להשתדל עבורו שיהי' ביכולתו לגמור את ההדפסה ולהוציאו לאור עולם שיהי' שפתי צדיק דובבות וזכות המחבר הקדוש בודאי יגן עליו ועל המשתדלים לטובתו להשפיע לכם בזכותו רב שפע ברכה וכ"ט חיים ושלום ביחד עם נופך ספיר ויהלום מעתה ועד עולם ויתרומם קרן הצלחתם ברוחניות וגשמיות בכע"ל ולברכה המדבר לכבוד קדושת המחבר.

בעה"ח היום אור ליום ג' נשא דשנת רינ"ה וישוע"ה פה קאזמיר יצ"ו

מרדכי בן האמו"ר הרב הק' מטוריסק זצוקללה"ה

ח

הסכמה לספר "רשפי אש השלם"

הסכמת אדמו"ר בוצ"ק חו"פ מופה"ד אספקלריא המאירה א"א פאר מקדושים הרה"ק המפו' בכל קצוי ארץ כקש"ת מו"ה **מרדכי** שליט"א **מלובלין** נכד המחבר זצ"ל.

גם כבוד קדושות מרן אדמו"ר הרה"ק שליט"א אמר שיקח אי"ה ספר אחד מס' רשפי אש השלם מזקינו הסבא קדישא רבינו מהר"ם זצוקללה"ה זי"ע מנוסכיז כאשר יצא אי"ה ממכבש הדפוס ע"י הרב המאוה"ג המפורסם וכו' מוה"ר נתן נטע הכהן נ"י האבד"ק קאלביעל אשר הוא אסף וסידר כעמיר גורנה את כל הדברי קודש של רבינו מהר"ם זצ"ל וסידרם על סדר התורה ונו"כ וממנו יראו וכן יעשו כל אנ"ש יחי' דברי הכותב בפקודת קודש א' וירא תרס"ז לובלין.

משה צוקערמאן.

ט

הסכמה לספר "נהר שלום"

מכ"ק הה"צ הקדוש סבא קדישא נזר ישראל ותפארתו מופת הדור והדרו נ"י ע"ה פ"ה המפורסם בקצוי תבל ואיים רחוקים גזע קודש קדשים כקש"ת מוהר"ר **מרדכי** שליט"א אור קדשו זורח בק"ק **לובלין** יע"א.

ב"ה מדי עברי פה עיר ווארשא בא לפני החסיד המפורסם

ח) לקוטי ד"ת מהרה"ק רבי מרדכי מנסכיז, יו"ל ע"י רבי נתן נטע הכהן אב"ד קאלביעל.

ט) על התורה ומועדים, להרה"ק רבי מאיר שלום מקאלושין, נדפס לראשונה בוורשא תרס"ח.

היחסן ר' יהושע אשר הלוי הורוויץ שעטרינפעלד מפאריסוב. ובידו כתבי קודש מהרב הצדיק הקדוש המפורסם ר' **מאיר שלום** זצוקללה"ה מקאלישין. ובקש הסכמתי על הדפסת הכתבים הנ"ל. ועיינתי בהכתבים ומצאתי את שאהבה נפשי. דברים הראוים לאומרם. וראוי הוא הספר הזה לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל. והנני מסכים על ההדפסה. ובלבד שתהיה ברשיון הצענזור. והזכות נשאר להמדפיס אותו. ואין איש אחר יכול להדפיסו שנית בלתי רשותו.

ולראי' באתי עה"ח אור ליום ועש"ק ויחי תרס"ח.

מרדכי בן האמו"ר הרב הק' מטוריסק זצוקללה"ה.

ו

הסכמה לספר "אהל משה"

הי' לפני החיבור אהל משה אשר חיבר הרב הגאון המפורסם חסיד ועניו. בנן של קדושים כ"ש הרב ר' משה שליט"א אבד"ק וואלברום. ושמתי עיני עליו וראיתי בו דברים ישרים. ומאד מצא חן בעיני וכו' כי ראוי הוא לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל וכן קבלתי ממנו פרעמונאנט. וכאשר יצא אי"ה מהדפוס ברשיון הצענזור אקבל ממנו בל"נ ספר אחד. והנני מברכו בזה שיחזק ד' את כוחותיו ויתמיד בבריאות השלימות ויזכה עוד ללמוד וללמד ולעבוד את ד' מתוך נחת והרחבה גדולה.

ולראי' באעה"ח מוצאי מנוחה דשנת "תן כבוד ד' לעמך" סטאשוב יע"א.

מרדכי בן האמו"ר הרב הק' מטריסק זצוקללה"ה

ו) חדושי סוגיות שו"ת ודרושים להרה"ג המפורסם בנש"ק רבי משה אב"ד וולאברום. נדפס בפיעטרקוב תרס"ח. בחלק הדרושים של הס' דף עו, ב נמצא הספד על המגיד מטריסק.

יא

הסכמה לספר "גן רוה"

הסכמת אדמו"ר הקדוש הרב הצדיק המפורסם עטרת ישראל בוצינא קדישא חסידא ופרישא כקש"ת מרנא ורבנא ה"ר **מרדכי** שליט"א. אדמו"ר מקאזמיר וכעת בלובלין.

כאשר ידידי ש"ב האברך הנעלה. הרב החריף והבקי וכו' וכו' כש"ת מ' יהודא ליביש נ"י אדימאשיק. בן ש"ב הרב המפורסם וי"א ה"ר **משה** הכהן נ"י ראב"ד בחעלמא. מוציא לאור את חיבורו הנחמד אף נעים. אשר חבר על פמ"ג או"ח וקרא שמו "גן רוה" וכאשר ראיתי הסכמות גדולי דורנו. המהללים ומשבחים את חיבורו הנ"ל ואת מחברו. כי דבר גדול עשה לבאר כל חמירא בדברי הפמ"ג. ובחריפות גדולה ובקיאות נפלאה הוסיף ציצים ופרחים משלו. לכן גם ידי תכון עמו. והנני מסכים שידפיס את חבורו הנ"ל ברשיון הממשלה. ויהי נועם ד' עליו לגמרו וגם להוציא את כל חלקי הספר הנ"ל בדפוס. וזכות הגאון הקדוש בעל הפמ"ג יגן עליו. שיהא ביכלתו לעסוק בתורה וביראה בשקידה מתוך נחת והרחבה גדולה. ושלא תמוש התורה מפיו ומפי זרעו עד עולם. ואי"ה כאשר יצא מבית הדפוס. גם אנכי אקח ספר אחד. ואני תפלה ומעתיר בעדו. שיתמיד בבריאות השלמות ושישכיל ויצליח בכל דרכיו לטובה. היום יום ב' ויקרא כהנים לעבודת"ם לפ"ק פה לובלין.

מרדכי בן האמו"ר הרה"ק מטוריסק זצוקלה"ה

יא) על ה"פרי מגדים" חלק או"ח, להרה"ג רבי יהודה לייביש הכהן אדימאשיק ראב"ד בעיר חלם, נדפס בבילגורייא תרע"א.

יב

הסכמה לספר "נר למאה"

הסכמת אדומו"ר הרב הצדיק אספקלרי' המאירה מנורה הטהורה בוצינא קדישא פאר הדור והדרו. נר ישראל וקדושו המפורסם בכל קצוי תבל כקש"ת מרן מו"ה **מרדכי** שליט"א בן המגיד **הקדוש מטריסק** זצוקללה"ה.

ב"ה, כבוד הג' החריף ובקי ירא אלקים חסיד ועניו המפורסם לשם ולתהלה כ"ש מו"ה **אלטר משה אהרן סג"ל** אבד"ק **דאמבראווא** והגליל.

אחדשת"ה באהבה. הנני להודיעהו שכ"ק אדומו"ר שליט"א ראה את הקונטרסים מחיבורו היקר **נר למאה** ומאד ישרו בעיני קדשו. כי מצא בהם דברים יקרים וצוה לכתוב בשמו כי הוא מסכים להדפיס את הס' הזה ברשיון הממשלה. כי ראוי הוא לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל. ואי"ה כאשר יצא ממכבש הדפוס יקבל ספר אחד.

הכותב וחותם בפקודת קודש מרן אדומו"ר שליט"א. אחד מן העומדים בקודש.

משה צאקערמאן

לובלין ליל ג' משפטים תער"ב לפ"ק.

יב) דרושים על התורה מהרה"ג המפורסם רבי אלטר משה אהרן סג"ל אבד"ק דאמבראווא. פיעטרקוב תרע"ב.

למזכרת נצח נערוך בכאן העתקה מהספר "שארית ישראל", אודות השטיבל דחסידי קוזמיר בעיר טומשוב, וחנוכתו ע"י אדמו"ר הרה"ק רבי ניסן יהודה לייב מקיעלץ זי"ע.

בשם השם,

יהי שם ד' מבורך לעולם, **ה**אל הגדול אל עולם, ויתעלה זכרו לעד לעולם, **ה**אלקים חיים ומלך עולם. שהחיינו וקיימנו והגיענו לראות בית תפלתנו, מקדש מעט בית אלקינו, אשר כמעט לא עלה על לבנו, אחרי השריפה הנוראה בחודש סיון שנת תרע"ח בעירנו, ובתוכה לשריפת אש גם ביתנו, הבית ושעריה נצתו באש, כבר אמרנו נואש, מהמסד ועד הטפחות למאכולת אש, קרוב היה הדבר שתתפרד לגמרי חבילתנו, וכלה יכלה ח"ו שם חברתנו, מחמת כי חלק לבם, לא כאחד ניבם. אלה מפה אמרו למכור חלקת אדמתנו, ונבנה לנו במקום אחר ביתנו, ואלה מפה אמרו לא לבנות ולא לנטוע, רק לשכור דירה אליהם לשמוע. אם אמנם כולם נתכוונו לשמים, לדברי אלקים חיים, כי היו אלה יראים לנפשם, פן יהיו אנשים ריבי ריב רכושם. חוקת מקומות אנשים ונשים, שעל ממונם יותר מגופם חשים, פן ירבה ח"ו המחלוקות, סבכי בוקות מבוקות מבולקות, ולא יהיה ביכולת לגמור הבית בהבנתו, עד היסוד בו ותכליתו, ועוד טעמים ואמתלאות, לפרוע פרעות, ועל ידי זה היו מרפים ידי הבונים, מבהלים אותם המונים, ורבים מהזקנים מהמיסדים את הבית הראשון התיצבו אל לבם לא יכלו לנוח ולישן. היתכן למכור אדמת קודש או להמיר בחול, וד' אלקים הזאת ימחול? אדמה שנתקדשה שגנוזה בתוכה בארבע פינות הבית, לסגולה להשמר משמיר ושית, מטבעות של אדונינו, גאון עוזנו, עטרת תפארתנו, איש אלקים, משמי מרום, כשמן תורק שמו, וגדול מרבן שמו, **אברהם המגיד הקדוש מטריסק**, זכר צדיק לברכה, לחיי העולם המערכה, מקום שהתפללו בו ל"ד שנה, זקנים ונערים, עדה קדושה ערך עשרה צברים, מקום קדוש שהרבה פעמים שפך בו שיח, זה איש הרוח, אשר רוח אלקים בו אדמו"ר עיר וקדיש גדול וקדוש, מוהר"ר **מרדכי** צדיק בן צדיק הנ"ל, ומקום שהתפלל בו הרה"ק ציס"ע מוהר"ר דוד'ל **ממאקארוב** זצוק"ל. חז"ל אמרו קדושה

ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, איככה נראה כבלע את הקודש ולידי איש זר יבוא, ועל זה נשבר לבנו, ודאבה נפשנו, עד שריחם הש"י עלינו, שבא חכם לגבולנו. חכם חרשים, ונבון לחשים, אדמו"ר החדש, נכד הזקן רבנו הקדוש, ובן אחותו של האמצעי, סבא קדישא ואיש פלא, מוהר"ר **ניסן יהודא ליב** שליט"א בן הרה"ק ממאקארוב זצ"ל, ובמתק לשונו, בחן שפתיו וגרונו, קירב את הרחוקים בדעות, והביאם לאהבה ואחוה וריעות, וברוב עונג ונחת, הביאם לדעה אחת, לבנות במקום הישן, מקום שהתפללו אבותיו (כי גם הרבי מקאזמיר ז"ל נקרא אביו, על פי דברי חז"ל המלמד את בן חברו תורה כאילו יולדו. ולא זהו רבו שלמדו אפילו אות אחת, אך רוב חכמתו, ותלמיד מובהק, ובפרט שבן אחותו שגדלו כבנו). והוא בעצמו ובכבודו הופיע בהדרו והודו, באותו המקום ליסד היסודות, ושם גילה לנו רזי תורה וסודות, וגם בזאת נאות להטמין שמה מטבעות, הלכנו בכוחו זה, זה כוחו לאלקיו. ונקים לכל שהעיר ד' את רוחו לעלות ולבנות את בית ד'. ואספרנא יתעבד, בררנו לנו וועד של עשרה אנשים הנקובים בשמותם ה"ה הר' נתנאל ראצמארע, הר' שלום מינצער, הר' נתן גרינוואלד, הר' קלמן עהרליך, הר' שמואל שלאגבוים, הר' ליפא האניקספעלד, הר' אפרים ראב, הר' אנשל בראנד, הר' ירחמיאל מערמלשטיין והר' שמואל מעלדונג. ונתנו להם כוח והרשאה וחזקו בידיהם שכל מה שיעשו אין להרהר אחריהם, אספר נא עבדו, וזה האחרון אחרון חביב, כי זה האחרון החרה החזיק, לא הניח ולא שקט עד אם כילה מהחל ועד כלה. (וז"ל הרשב"א (סימן תקפ"א) מדת התורה שהיא כותבת ומפרסמת עושי מצוה, ואם התורה עשתה כן, צריכין אנו להלוך אחר מדותי' של תורה, שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף, כתיב בתורה ויצילהו מידם וכו' ובגמרא בתרא קל"ג, יוסי בן יועזר הקדיש שש מכאן שכותבין שמות המקדשים לשמים לפתוח דלת לעושי מצוה. עכ"ל הרשב"א ז"ל). וחפץ ד' בידם הצליח, כי הנה במשך השנה כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטיו, ותשלם כל המלאכה, בעזרת בורא עולם בקנין, נשלם כל הבנין. ואדרבה ביתר שאת ויתר עוז גדול בתפארתו הבית הזה האחרון מן הראשון, בנוי לתלפיות, וברמה בנויות בזכות זה נזכה ונחיה לראות במהרה בנין

ושכלול בית אלקינו בירושלים במהרה בימינו אמן!

ברם זכור לטוב שני אלה מאנשי שלומנו הר׳ פישל גארזיציינסקי, והר׳ אליה דרומלער, אשר כמה פעמים היינו כאובד עצות והם הורו והוגו זה בעצתו איך יש להיות לכסף מוצא. וזה להורות דרך בהמלאכה עצמה. הסכמנו בינינו לקרוא את הבית הזה לעולמי עד על שם הרבי מקאזמיר זצ״ל, היינו **״קאזמירער שטיבל״**. לא מפני שבלא בנים הלך לעולמו, לעשות לזה זכר למו, כי ידענו, ולא אחת מפיו הקדוש שמענו: שכל המסתופפים בצלו, הן הם בניו. וחוץ מזה הלא אחז״ל בירושלמי אין עושין נפשות לצדיקים, כי מעשיהם הטובים כו׳, (וז״ל המדרש תנחומא פרשת נח: אלה תולדות נח, כך פתח רבי תנחומא בר אבא ואמר פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם (משלי י״א) א״ר יהודה הללו בשעה שהאדם מסתלק מן העולם בלא בנים הוא מיצר ובוכה. א״ל הקב״ה למה אתה בוכה מפני שלא העמדת פרי בעולם הזה, יש לך פרי יפה מן הבנים. אמר לפניו רבש״ע איזו פרי שהעמדתי. א״ל הקב״ה, התורה שכתוב בה פרי צדיק עץ חיים, בנים אינו אומר אלא פרי צדיק. וכן תולדותיו של אדם אלו מעשיו הטובים, וכן הוא אומר אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים), רק מפני שידענו גם ידענו אהבתו העזה לקהל עדתו, שיהי׳ לו מזה נחת רוח בגן העליון, במה שנקרא השטיבל על שמו הקדוש. ועתה נעמוד ונפרוש כפים, אל אל בשמים, להיות עיניו אל הבית הזה פתוחות, לשמוע אל הרנה ואל התפלה באזנים פקוחות, לפנות אל תפלתנו, ולשמוע תחנתנו. ברוך השם אלקי אבותינו, שנתן כזאת בלבנו, לפאר את בית ד׳ ולרומם את בית אלקינו. זכרה לנו א־ל אלקים על זאת, וחוסה עלינו ברוב חסדך.

ועתה במה נכוף ובמה נקדם לאלקי מרום, אם לא בתקון מעשינו. לכן נכתוב כאן למזכרת, בעט ברזל ועופרת, ועד לעולם למשמרת, אלת התקנות של עדת קודש אדמו״ר שליט״א:

תקנות גדולות שנו כאן:

א) לומר בהשטיבל עשרה קפיטל תהלים בציבור כל לילה בין מנחה למעריב.

ב) ללמוד בכל יום ה' בלילה אור ליום עש"ק בספר אור החיים הקדוש מאותו הפרשה אם מעט ואם הרבה, אם בציבור ואם ביחידות.

ג) לחלק בינינו את הש"ס ולגמור במשך השנה להיא"צ של הה"ק ר' דוד ממאקארוב אביו של אדמו"ר שליט"א, כ"ד מרחשון, והוא בכבודו ובעצמו לקח חלק לעצמו בראש הש"ס מסכתא ברכות.

ואלה מוסיף על הראשונים תקנות שלנו בעצמנו, שקבלנו עלינו, ברוב מנין וברוב בנין, לכן לא יהי' רשות לבטלם בשום זמן דור דור. מלבד אם בזמן זמנים יהי' נחוץ לשנות איזו דבר לפי הזמן ההוא גם כן אין רשות בלתי אם ברוב מנין ורוב בנין. עם ראשי השטיבל יראי השם שיהי' בימים ההם.

ד) זמן תפלת שחרית של שבת קודש שעה 9.15 ולא יאוחר 9.30.

ה) בימי החול להתפלל מנחה תיכף אחר שקיעת החכמה כשיתלקטו עשרה הראשונים, ולא לחכות על מי שהוא.

ו) שלא לדבר שום דיבור בשעת התפלה, ולא לשוח שיחות חולין בהחזרות הש"ץ השמונה עשרה, וכתורה יעשו, כמו שאיפסק הלכה בש"ע או"ח סימן ס"א. וכן גם בשעת קריאת התורה הן בחול, הן בשבת שחרית ומנחה. וכן ביו"ט ור"ח.

ז) לחלק המשניות ששה סדרים, וללמוד ולגמור במשך כל שלשה חדשים.

ח) בעלי המקומות מעזרת נשים חלילה להנשים ההן להביא או להרשות לנשים אחרות שלא מאנשי השטיבל שלנו להתפלל בעזרת נשים בקביעות.

ט) כל מיני הוצאות שחל על אנשי השטיבל, אפילו הוצאות להביא לפה"ק את אדמו"ר שליט"א, וכן גם המעמדות, מחויבים ליתן חלק לפי ערכם, כל האנשים ונשים שיש להם מקומות

בהשטיבל אפילו כשלא מתפללים בו, כי על מנת כן נמכרו המקומות להם.

ובזכות זה נזכה לביאת הגואל צדק במהרה שיבוא לגאלנו, במהרה בימינו ושלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, ושיהיה שלום בעולם, והיה ד' למלך לעולם, ובשנה זו שנת תר"ף, יאמר ד' למלאך המשחית הרף! ד' חסדך לעולם מעשה ידיך אל תרף!
נאם ישראל הכהן גראזיצינסקי

והיה כאשר קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א את הקריאה הזאת ענה ואמר ההקדמה זו היא טובה מאד, עד שאין להוסיף עליה, ושבח ופאר אותה איזו פעמים שנכתבה בטוב טעם ודעת וציווה להעתיק, גם התורה שאמר לנו בעת המסד שנה האשתקד, ועל זה נעידה עדים נאמנים החתומים מטה, יום ה' לסדר זה שער השמים, שנת תר"ף לפ"ק טאמשוב.

נאום..... נאום..... נאום.....

וזאת התורה אשר דבר בקדשו כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת הנחת יסודות של השטיבל, לפני קהל ועדה כל אנשי שלומינו ורוב אנשי עירנו, שבאו לראות ולהראות את יקר תפארת זה הבית.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בית המדרש נקרא מקדש מעט, כמאמר חז"ל, אנחנו עושים היום יסוד לבנות על יסוד זה בית תפלה לד', ויהי' במקום הזה מקום משכן לד'. חז"ל אמרו: ושכנתי בתוכו לא נאמר רק ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד מהם, הרצון שצריך כל אחד לעשות בתוכו כך.

הוספות למהדורה החדשה

כדי למלאות הגליון אמרנו להוסיף כמה עובדות המובאים בספר שיח זקנים, ששמעם מפי זקנו הגה"צ מוואוידיסלאוו זצ"ל:

שייך לעמוד עו

פעם אחת היה דיבוק אצל אדמו"ר זצ"ל ועקר תנור וזרקה עליו. ואדמו"ר זצ"ל ברח ממנו ואמר שילך לדודו הרה"ק ר' יוחנן'טשע לראחמיסטריווקא.

פ"א היה אדמו"ר זצ"ל בעיר מעכיוו על ב' שבועות, ולפני נסיעתו בא לאבי לביקור, הגם שאבי היה אז אברך, ומשם נסע עם מרכבה להרכבת והיה בערך כשמונה מייל, ואבי וגם הרב נסעו עמו ללוות אותו, ובאמצע הדרך כשכבר נסעו לערך ארבע מייל, שאל איפה הרב, והראו לו הרי הרב יושב פה, אמר אה, ותו לא מידי.
ובכלל כשהיה בדרך היה מאד תפוס ברעיוניו. זוכר אני פעם אחת שבא למעכיוו והסתכלתי בצורתו, זה היה ממש נורא, כל כך שקוע ברעיוניו. מה אני יכול לומו , אם אחד היה אומר לי שעל הדרך עסק בתיקון נשמות, הייתי מאמינו בנקל.
[אמר הכותב: עיין לעיל עמוד צט]

כשבא פעם אדמו"ר זצ"ל למעכיוו עמד כמו חצי שעה ועשה תנועה בעיניו כמו שמסתכלין על אחד מלמעלה למטה, והיו יכולים לראות שהוא אינו רואה כלום ופניו כלפיד אש, ואחר כך התחיל ליקח קוויטלעך מאנשים (פי' כמו שלא היה כלום).

שייך לעמוד נא

אדמו"ר זצ"ל היה אומר הזוה"ק לפני הקידוש, ובכל תנא היה מאריך ושר לעצמו ובפרט אצל ר' יצחק. וכששר עלה בקולו למעלה מעלה, וגם התורה היה בכח גדול והברכת המזון היה עבודה, היה עושה [דברים שהיה] מעורר תשומת לב.

שייך לעמוד קיד

עוד שם בספר שיח זקנים: סיפר לי כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל בא"י שליט"א ששמע כמה פעמים מהגאון מטשעבין, שהרה"ק ר' מאטיל קחמירער היה בעיר דאמבראווע במשך זמן, והיה גר שם אז כשהיה צעיר ורגיל היה לילך אצלו ש"ק ביום. ואמר הגאון הנ"ל בזה"ל היו אומרים על הרה"ק שבשבת קודש נשתנית צורתו מבימות החול, אני ראיתי רק ביום וגם ביום היתה נשתנית צורתו, אמנם בעיקר היתה נשתנית צורתו בליל שבת קודש, ובפרט בעת אמירת הזוהר.

והוסיף הגאון לספר שהיו מובילים אותי להרה"ק ואמרו עלי שהוא ילד טוב, רגיל היה הרה"ק לומר אני איני יודע אני איני יודע, (והסביר לי כ"ק האדמו"ר שליט"א שאמר כנ"ל מפני שלא רצה להכניס בו גיאות)

עוד שם: שמעתי מכ"ק אדמו"ר מטאלנא (שליט"א) [זצ"ל]: ששמע מבעל העובדא , שיה צריך לעמוד לצבא, והרה"ק מקחמיר היה מוסר לחש להנצל מצבא, והאיש הנ"ל שמע שהרה"ק בא לדאמבראווע, הלך האליו, והרה"ק מסר לו הלחש והלך להקאמיסאר ועמד בחדר החיצון עם עוד אנשים ונשכח ממנו הלחש על כן שלח האנשים שילכו לפניו וביני לביני נזכר עצמו בהלחש ואמר הלחש, ומיד שמע איך שאומרים בחדר הפנימי וועד דארף אים האבין, ווארפטס אים ארויס פון דא, ופטרוהו.

שייך לעמוד קטו

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מטשערנאביל בא"י שליט"א, שמעתי מאבי זצ"ל ששמע מזקינו הרה"ק ר' ישעי'לע טשחויבער שפם אחת בא הרה"ק ר' מאטילע מקאזמיר לקראקא ור' ישעי'לע בא אז לגור בעיר קראקא והי אברך, והלך להרה"ק ר' מאטילע, כשראה אותו הרה"ק צוה לכל האנשים שיצאו מהחדר, כשכל א' יצאו, לקח הרה"ק סכום כסף ונתנה לזקינו ר' ישעי'לע, ר' שעי'לע לא רצה ליקח הכסף, אמר לו הרה"ק איך וויל געבן פאר צענזער רב' א קינד, וזקיני המשיך בסירובו, אמר הרה"ק לבן הרה"ק מצאנז מוז איך געבן.

כתב בספר אוצר ישראל בשם זקני החסידים: ר׳ מרדכי מקאזמיר בן המגיד מטריסק זי״ע היה איש פלא, בטשערנוביל אומרים ההרחמן בברכת המזון בציבור ומסיימין בכל הרחמן, ואצל רבי מרדכי עלה אמירת הרחמן לערך שני שעות, וכן בהנענועין החזיק רבי מרדכי הלולב על כתיפו כמה שעות.

(מובא בעמוד קנז)

חמשה מכתבים שכתב אדמו"ר זצ"ל אל הרב **הגאון רבי משה נחום ירושלמסקי** זצ"ל אבד"ק קעלץ. ונמצאים בספריית מכון שוקן ירושלים אוסף ירושלמסקי. תשואות חן **למכון שפתי צדיקים בנשיאות כ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א**, שהואילו ברוב טובם להמציאם לנו על ידי הרב אלתר אלישע הכהן פאקשר הי"ו. יש לציין שבכל המכתבים קודם חתימת יד קדשו הוסיף אדמו"ר זצ"ל בכתי"ק

א

מכתב תודה לקבלת ספריו ובענין מעות א"י

ב"ה א לסדר ונברכו בך תור"ה וגדול"ה[א] לפ"ק...

מאי קדישא שלמא נפישא אל כבוד ידיד ד' וידיד נפשי הרב הגאון המפורסים חריף ובקי בחדרי תורה סיני ועוקר הרים חסיד ועניו כ"ש **מ' משה נחום שליט"א** לפני שמש ינון שמו ויתברכו ממעונה בכל עת ועונה

אחדשתה"ט[ב] באהבה רבה הנני להודיע את כ"ת בזה אשר **ספריו היקרים ונחמדים קבלתי מיד בן ר' יעקב הלל** ות"ח לכ"ת בעד אשר כבדני בספריו הנחמדים והנני מברכם שיזכו ללמוד וללמד מתוך נחת והרחבה גדולה בשלום ובשלוה ולהיות מן המזכים את הרבים ודבריהם יתקבלו תמיד בין אחנו בני ישראל באהבה וישתו בצמא את דברי תורתם.

יחד בזה אבקש שיראה כ"ת לקרב הדבר שלי **מהמעות א"י** ואנוכי לא אתן עבור עיר קעלץ רק כ"ה רוביל לשנה כאשר אמרתי ואבקש מכ"ת להשתדל בזה לקרב את הדבר שיהי' גמר טוב

דברי ידידם אוהבם הדו"ש באהבה רבה ומברכם בכל טוב[ג]

מרדכי בן אאמו"ר הרב הק' מטוריסק זצוקללה"ה

א תרס"ה

ב אחרי דרישת שלום תורתו הטהורה

ג מכאן עצם כי"ק

ב

בענין קביעת תענית ציבור בער״ח אלול תרס״ו

ב״ה יום ה׳ ראה תרס״ו לפ״ק פה בוסק

כבוד הרב הגאון המפורסים אוצר בלום חריף ובקי צנא מלא ספרי מוכתר במעלות ובמידות טובות וכו׳ וכו׳ כש״ת מוה״ר **ר׳ משה נחום** נ״י אבדק״ק **קעלץ** יצ״ו

אחדש״כ[א] מעלתו הנני בזה להודיעהו כי מכתב מעכ״ת הגיעני והנני מסכים **לקבוע תע״צ[ב] בערב ר״ח אלול הבעל״ט** ומהראוי והנכון שכל אחד מאחב״י אשר לבו ער וחם ומרגיש בצרות אחיו ודואג לעתידות עמו יתענה וישפוך לבבו הנשבר לפני אבינו שבשמים שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימנו אמן.

[ג]דברי ידידו אוהבו הדו״ש באהבה רבה ומברכו בכתיבה וחתימה טובה בכלל כל ישראל לטובה ולברכה **מרדכי בן אאמו״ר הרב הק׳ מטוריסק זצוקללה״ה**

ב) מכתב זה שלח רבינו אל הגאון הנ״ל, כשחטפו אברכים לעבודת הצבא ועוד צרות לאחב״י בעת מלחמת רוסיא - יאפאן, לאחר שהגאון הנ״ל פנה אליו בקשה לקבוע תענית ציבור ביום ערב ראש חודש אלול.
מהראוי לציין שבאותה שנה חל ער״ח אחרי המולד. ורבינו הסכים לקביעת התענית על אף שמנהג רבוה״ק להתענות בער״ח רק עד המולד וכמש״כ לעיל עמוד צה וכן הוא ב״מאמר מרדכי״ (הדרכה ישרה עמ׳ רטו).

א אחר דרישת שלום כבודו

ב תענית ציבור

ג מכאן עצם כי״ק

ג

ב״ה אור ליום ג׳ במדבר תרס״ט חעלמא...
החיים וכט״ס אל כבוד ידיד ד׳ וידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסים לשבח ולתהלה חסיד ועניו חכמתו תאיר פניו וכו׳ כש״ת **מ׳ משה נחום שליט״א** אב״ד דק״ק **קעלץ**...

אחדשתה״ט באהבה רבה אהבת עולם הנני בזה להודיע אל כ״ת אשר מכתבם בדבר **ב״א הרב ר׳ ליבילא שליט״א** הגיענו אך מרוב טרדתי בעתים הללו לא נתנני העת להשיבך וכעת הנני בזה להשיבו שדברי כ״ת נתקבלו על לבי ומאמין אני שכן הוא הדבר וב... אחר ... ידידכם המברכם בכ״ט

ידידו אוהבו הדו״ש באהבה רבה ומעתיר בעדו שיחזק ד׳ כוחותיו לעבדותו ית״ש מרדכי בן אאמו״ר הרב הק׳ מטוריסק זצוקללה״ה

ד

ב״ה ג׳ מטות תרע״ן קעלץ...
החיים וכט״ס לכבוד ידיד ה׳ וידיד נפשי מאד הרב הגאון הגדול המפורסים לשבח ולתהלה י״א חסיד ועניו כ״ש **מ׳ משה נחום שליט״א** אב״ד דק״ק **קעלץ**...
אחדשתה״ט באהבה מכתבם תמול הגיעני אם שגם לי קשה לטרוח את כ״ת לבא לכאן כי כפי הנראה ממכתב כ״ת כוחותיו מועטים אבל דבר נחוץ לי מאד אל כ״ת ונחוץ הוא להתראות עם כ״ת בקעלץ ואבקש מאד שיטריח א״ע כ״ת לבא היום ומרוב בטחוני אומר שלום וכ״ט

דברי ידידו אוהבו באמת **מרדכי בן אאמו״ר הרב הק׳ מטוריסק זצוקללה״ה**

ה

בענין חרם על א' ומעות א"י

ב"ה ג' פינחס תרעו לובלין...
החיים והשלום וכט"ס לכבוד ידיד ד' וידיד נפשי מאוד הרב הגאון הגדול המפורסים לשם ולתהלה יקר רוח י"א כ"ש **מ' ר' משה נחום שליט"א ירושלמסקי** אב"ד דק"ק **קעלץ**...
אחדשתה"ט הנני בזה אל כ"ת כאשר שמעתי שנתהוה בקעלץ איזה חדשות **ושמעתי שעשו איזה חרם או איסור** על הג' ר' ... ... אם כשאני לעצמי ידעתי ששקר הדבר ואין ממש להקול הזה והקול הזה אין קול יעקב הוא אבל כאשר מוכן אנכי לנסוע לבוסק דרך קעלץ ביום א' אי"ה אבקש בזה מכ"ת להודיענו במכתב ללובלין אם אמת הדבר ויש ממש בהקול אשר הוציאו או שקר ואין לחוש לזה אגב **אבקש את כ"ת וזה עיקר אצלי כאשר הנני רוצה ליתן עוד עשרת אלפים רו"כ להוסיף על העשרים אשר נתתי עבור עניי א"י** ויהי' נצרך לעשות ולכתוב עוד אצל ... ולדבר עם אגיבאנאטויר כמו שעשו בפעם ראשון ובלא כ"ת לא אעשה אף דבר קטן ואבקש מאד שימחולו בכבודם לבא במכוון לקעלץ על יום ב' אי"ה אחר שבת ונעשה את הדבר הגדול הזה בשלימות ויקחו כ"ת חלק בהמצוה שיעשו ג"ח בגופם ולהשתדל לטובת הענין לראות שיהיה הכל על צד היותר טוב ויהי' נעשה בלא שום מיכשל במדה ובמשקל כראוי לדבר גדול כזה הנעשה לדורות עולם גם בלא זה הנני רוצה באמת להתראות פנים של שמחה עם כ"ת ומבטחוני אקצר ואומר שלום וכ"ט.
דברי ידידם הדו"ש באהבה ומעתיר בעדם שיתרומם קרן מזלם למעלה בכל עור..ם לטובה **מרדכי בן האמו"ר הרב הק' מטוריסק זצוקללה"ה**

(מובא בעמוד קנה)

(מובא בעמוד קנו)

(מובא בעמוד קנז)

(מובא בעמוד קנח)

ו

בענין הרבנות דק״ק לובלין

מוצאי מנוחה בהעלותך לובלין...

החיים וכט״ס לכבוד ידיד נפשי מאוד הרב הגאון הגדול המפורסים חסיד ועניו חכמתו תאיר פניו כ״ש מ׳ **משה נחום שליט״א** אב״ד דק״ק **קעלץ**...

אחדשה״ט באהבה רבה הנני בזה להודיע לכ״ת אשר ביום מחר או לא מאוחר מיום ג׳ יסעו מכאן אנשים מכובדים ג׳ מפורסמים אל כבוד תורתם לדבר בדבר הרבנות מלובלין ומצאתי נכון להודיע את כ״ת מכל זה שידע קודם ביאתם אבל אבקשהו שלא לגלות אז לשום איש מזה שכתבתי מטעם הכמוס עמדי ובאין חדשות אשאר ידידו דו״ש וחה״צ.

מרדכי בן אאמו״ר הרב הק׳ מטוריסק זצוקללה״ה

קצת מנהגים מחסידי קאזמיר

[וגם מכל החסידים מגזע טשערנאביל]

א) אומרים בקדיש ויקרב קץ משיחיה.

ב) בקדושה אומרים במקום לעומתם משבחים ואומרים — לעומתם ברוך יאמרו.

ג) בהנחת תפילין מניחים כריכה א׳ על המעברתא של יד ואח״כ ג׳ כריכות כמו שי״ן על הקיבורת.

ד) בר״ח אומרים אחר התפלה ברכי נפשי (תהלים קד).

ה) אין אומרים לחיים טובים אלא לחיים ולשלום הן בתפלה והן בשעת שתיית משקה.

ו) ביום ועש״ק בתפלת מנחה אומרים אחר הודו פתח אליהו.

ז) בש״ק אחר תפילת מוסף אומרים אנעים זמירות.

ח) ההפטורות אומרים כנוסח אשכנזים.

ט) בערב ר״ה מתעטפים למנחה כל החסידים בטליתים ואומרים הודו ופתח אלי׳ אפילו כשחל ער״ה בחול.

י) ביום הקדוש אומרים העבודה אמיץ כח נוסח אשכנז.

יא) היוצרות של ארבע פרשיות ושל כל הימים טובים והימים נוראים אומרים בשלימות כל היוצרות אפילו קודם הקדושה היוצרות ובאמצע הקדושה הגדולות ואריכות אינם מדלגים כלום.

יב) הספירה סופרים אחרי עלינו לשבח.

יג) לוקחים ט׳ הדסים להלולב, ג׳ כיסים ובכל כיס ג׳ הדסים.

יד) כל הסליחות אומרים בלילה משעה 1/2 10 קודם חצות.

טו) להתענות בה״ב אחר פסח וסוכות.

טז) להתענות ביום ועש״ק פרשיות ש׳ו׳ב׳ב׳י׳ם ובשנת העיבור גם ת״ת עד אחר טבילת המקוה ואח״כ לטעום שלא יכנס לשבת מעונה.

יז) להיות נעורים בלילה השייך לועש״ק אם אפשר.

יח) ליתן ביום ו׳ עש״ק צדקה הגונה לעניים הגונים.

יט) להתענות בכל ערב ר״ח עד המולד דוקא ולומר יו״כ קטן.

מפתח פסוקים ומאמרי חז"ל

בראשית א, א	בראשית ברא	**קיב**
בראשית ב, כד	על כן יעזב איש את אביו	**צט**
בראשית כח, י	ויצא יעקב מבאר שבע וברש"י	**צט**
בראשית מד, יט	היש לכם אב או אח	**ק**
שמות א, א	ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה	**ק**
שמות א, א	ואלה שמות	**ק**
שמות יא, א	כשלחו כלה גרש יגרש	**ל**
שמות כ, ד	לא תעשה לך פסל	**פט**
שמות ל, כג	קח לך בשמים ראש ובתרגום	**קא**
שמות לד, א	פסל לך	**פט**
ויקרא טז, ל	כי ביום הזה יכפר עליכם	**צז**
במדבר כג, כא	לא הביט און ביעקב	**ק**
דברים לב, א	האזינו השמים ואדברה	**לו, צז**
מיכה ז, כ	תתן אמת ליעקב	**קג**
תהלים קיב, א	הללויה אשרי איש ירא את ה'	**סב**
תהלים קיב, ו	לזכר עולם יהיה צדיק וגו'	**קא**
תהלים קלט, טז	גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו	**קכ**
איכה ב, יג	מי ירפא לך	**קיג**
משלי ג, ב	כי את אשר יאהב ה' יוכיח	**קז**
ברכות נח, א	מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא	**נד**
שבת כא, ב	בש"א פוחת והולך ובה"א מוסיף והולך	**ק**
יומא כב, ב ובתוס' ישינים	ויפקדם בבזק	**קד**
סוכה מ, א	כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו	**קב**
קידושין מ, א	אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו'	**קב**
בבא בתרא מב	חזקת הבתים וכו' ג' שנים	**קה**
בבא בתרא כא, א	ברם זכור אותו האיש לטוב וכו'	**קיא**
חולין ז, ב	ישראל קדושים הם יש רוצה וכו'	**קג**
זוה"ק בהעלותך קנב, ב	פקודא למעבד פסח וכו'	**לא**
בתפילת שחרית	משפיל גאים עדי ארץ	**קו**
סליחות לער"ה	האנוש מאלוה יצדק ואם מעושהו יטהר גבר	**קא**
תפלת יו"כ	אתה הבדלת אנוש מראש	**צז**

מפתח ענינים

אבילות, על תינוק כב
אורח, מביא רפואה קיג
אחדות, מביאה לגאולה צא
אייר, תחנון ז' ימים אחר פסח שני לג
אייר, תחנון עד פסח שני לא
איש ואשה, אחר האיש לכל מקום סה
אליהו הנביא כ
אלכסנדר השני, מיתתו ל
אנוכיות, מרחיקה מן הקדושה פט
ארץ ישראל סה
בנים, יכול להזיקם קמיעות עו
ברית מילה יז,כ, לא
ברכת אביו הק' עצי היער ישמעו לו מב
גאוה וענוה קו,קז
גאולה, ע"י אחדות צא
גזירות, צדיקים יכולים לבטלם בכח לה
גיהנם עז
גיהנם, בעולם הזה יט
גנב, שהחזיר הגניבה לז
דיבוקים, סיפורי מופת עו-עז,קנב
דיבור, מפלת שר ע"י דיבור הק' סג
הבדלה עו
הדרכה צה
הושענא רבא כה
הזכרה, אצל הצדיק לד
היתר עגונה ע"י המגיד לג
הקדמת ספר מאמר מרדכי פט,צב
זוה"ק, בליל ש"ק נא,קנב
זיעה, של מצוה נב
חולי, תפילה להש"י שיעבירנו כו
חופה כב
חילול שבת, עונש בעוה"ז יט
חלם קט
חנוכה ק
חסידים, עם מדריגות קו
יום כיפור לה,פב
יום כיפור קטן צה
ימים נוראים צז
יסורים לצדיק קז
יצר טוב ויצה"ר קב
ירא שמים, הקב"ה חפץ בציויו סב
ישראל, מי הם הנקראים כן ק
כבוד, ביטולו ע"י שפלות צא
ליל ש"ק נה
ליל שישי צה
לימוד זכות על בנ"י קא
לימוד תורתו כא
מאמר מרדכי צג
מאמר מרדכי, הקדמה פט,צב
מדות, ע"י תקונם יוריד מלך רשע סג
מדריגות, לחסידים קו
מיתת הצאר הרוסי סד
מיתת הרשע אלכנסדר השני ימ"ש מו
מיתת הרשע דרענטיל ימ"ש מג
מלוה מלכה יח
מלחמת העולם הראשונה סד, כ, קכא
מלחמת רוסיא - יאפאן נב, סד
מלך רשע, המתקן מדותיו מכניעו סג
מלכות רוסיא סא
מלכים, סימן להתחלפותם מו
מנהגים מחסידי קאזמיר קסג
מנחה בערב שבת מט
מפלת הרשע אלכסנדר השלישי סא
מפלת לשר בדיבורו הק' סג
מצוה, להזיע בה נב
מקוה קכו
מקשה לילד, סגולה לו
ניסן קכג
ניסן, רעמים בו מו
ניתוח על העין בלי סם פג
נסיעה לצדיק קה
נסיעת הצדיקים צט
נענועים לד
נשמתו יז
סגולה למקשה לילד לו
סוכה, שיחה בה יח
סידור, תפילה מתוכו קז
סיפורי צדיקים צה

סליחות של י״ג מדות צה
סניגוריא על כלל ישראל לה
סעודה המפסקת נד
סעודת מלוה מלכה יח
ספרים חילונים קלה
עגונה, המגיד מטשערנאביל התירה לג
עולם הבא נח
עיתונים וספרים חילונים קלה
ענוה ק
ענוה וגאוה קז
עצי היער ישמעו לו, ברכת אביו הק׳ מב
ערב יו״כ נד,צז
ערב יו״כ צז
ערב ש״ק שובבי״ם צה
ערב ש״ק, צדקה צו
ערב שבת, מנחה מט
פדיונות, התקשרות לצדיק ע״י נט
פדיונות, קבלתם נו,נז, סה
פסח שני לא
פתקא, בארון הספרים קו
פתקאות, קבלתם נו, נז
צאנז, נכדי הרה״ק קנג
צאר רוסיא, מיתתו סד
צבא, לחש להנצל קנג
צדיק, ב׳ סוגי צדיקים מה
צדיק, לכתוב פתקא בארון הספרים קו
צדיק, הזכרה אצלו לד
צדיק, המשכת רפואה ע״י ראית פניו עד
צדיק, העושים עצמם לצדיקים קב,קו
צדיק, התקשרות אליו ע״י מעות נט
צדיק, יכול לבטל גזירות בכח לה
צדיק, לדבר דיבור קשה להקב״ה צז
צדיק, יסורים קז
צדיק, תפילה שיתדבק לצדיק אמת קו
צדיק, מתקן בנסיעותיו את העולם צט
צדיק, מתקן נשמות הקשורים אליו נח
צדיק, שותפות עמו במסחר פ
צדיק, תועלת מנסיעה ליו״ט קה
צדיק, תחנון כשהוא בעיר קח
צדקה בעש״ק צו
צוואתו קכח
צורתו הק׳, נשתנית בש״ק קיד
קדושה צט
קדושה, מתרחקת ע״י אנוכיות פט
קדושתו קיט
קידוש ש״ק נא,קלו
קמיעות, יכול לפעמים להזיק לבניו עו
קנאה, ביטולו ע״י שפלות צא
ראית פני הצדיק עד
ראש השנה כא,נג צז
ראש השנה, תשליך פז
רבי, בחירתו קא
רוסיא סא
רעמים, בחודש ניסן מו
רפואה לז
רפואה, נמשך ע״י ראית פני צדיק עד
רפואה, סיפורי מופת סט-עו
רפואה, ע״י אורח קיג
שבועות לא
שבת קודש נה
שבת קודש, לילו נא,קלו,קנב
שבת קודש, צורתו נשתנית קיד,קנג
שבת קודש, תהלים צה
שבת, שמירתה במסי״נ ק
שובבי״ם תענית בעש״ק צה
שותפות, עשיתו עם הצדיק פ
שטיבל דחסידי קאזמיר בטאמשוב קמז
שיחה בסוכה יח
שיחות חולין של ת״ח מה,נב
שיריים פט
שלחן ליל ש״ק נא-נג
שלש עשרה מדות צה
שמחת תורה כו
שמחת תורה, הקפות נד
שפלות, מבטל קנאה תאוה כבוד צא
שקר, ביטולו ע״י שפלות צא
תאוה, ביטולו ע״י שפלות צא
תהלים בש״ק צה
תהלים, חזרת מזמור א בסופו צו
תורה קיא
תורה, שכינה דיברה מתוך גרונו ל
תורתו, דרכי אמירתו פח

תחנון כשהצדיק בעיר **קח**
תחנון, ז׳ ימים אחר פסח שני **לב**
תחנון, מר״ח איר עד פסח שני **לא**
תינוק, אבילות עליו **כב**
תיקון הדיבור **צה**
תיקון המחשבה **צה**
תיקון המעשה **צו**
תיקון לנשמות הקשורים לצדיק **נח**
תלמוד תורה לנערי בנ״י **קיא**
תלמיד חכם, שיחת חולין שלו **מה,נב**
תענית בער״ח **צה**
תענית בעש״ק שובבי״ם **צה**
תפילה במהירות **לא**
תפילה מתוך הסידור **קז**
תקיעת שופר **כא**
תקנות השטיבל דקאזמיר בטומשוב **קמט**
תשובה **צז**
תשליך **פז**

הסכמות מכתבים ופקסימיליות

תואר פניו הק׳ של אדמו״ר זצ״ל **ג, יז**
מכתב מהרה״ק רבי אהרן מקארלין **כג**
פקסימיליא מכתב מהרה״ק רבי אהרן מקארלין **כד**
מכתב מהמגיד הק׳ מטוריסק **כז-כט**
פקסימיליא מכתב מהמגיד הק׳ מטוריסק **לט**
מכתב מהרה״ק רבי יעקב אריה מטוריסק **קכא**
פקסימיליא מכתב מהרה״ק רבי יעקב אריה מטוריסק **קכב**
מכתב הזמנה מהרה״ק רבי יצחק מסקווירא **קלד**
קול קורא באיסור קריאת עיתונים וספרים חילונים **קלה**
אגרת להנגיד ר׳ שלמה סירקיס **קלו**
פקסימיליא מכתב הזמנה מהרה״ק רבי יצחק מסקווירא **קלו-קלז**
אגרות לר׳ משה נחום ירושלמסקי **קנה-קנח**
פקסימיליות אגרות לר׳ משה נחום ירושלמסקי **קנד,קנט-קסב**
ספר חיים וחסד וארשא תרנ״א **קלח**
ספר משה מבחוריו פודגורזא תרנ״ב **קלח**
ספר תורת נתן ווארשא תרנ״ד **קלט**
ספר לשון הזהב ווארשא תרנ״ט **קמ**
ספר אמרי חיים ווארשא תרנ״ט **קמ**
ספר הלכה למשה ווארשא תרנ״ט **קמא**
ספר קהלת משה לובלין תרס״ה **קמא**
ספר רשפי אש השלם לובלין תרס״ז **קמג**
ספר נהר שלום ווארשא תרס״ח **קמג**
ספר אהל משה פיעטרקוב תרס״ח **קמד**
ספר גן רוה בילגורייא תרע״א **קמה**
ספר נר למאה פיעטרקוב תרע״ב **קמו**

מפתח אישים

רבי אשר מסטאלין	כא
ר׳ אביש מאיר הש״ץ בצאנז	קטו
ר׳ אברהם זילבערבער	קכה
רבי אברהם יהושע העשיל מסקוירא	קלה
רבי אברהם מרדכי מגור	סו,קכ
ר׳ אברהמלי טראקענהיים	מו
אדמו״ר מטאלנא	קנג
אדמו״ר מטשערנאביל	קנג
אדמו״ר מראחמסטריווקא י-ם	סג,פב,קטו
רבי אהרן מקארלין	כא,כב,כג
ר׳ אלטר קרוק	עו
ר׳ אלימלך שו״ב מגארשקוב	נט
רבי אליעזר טרייסטמאן אב״ד ראדאם	קכ
ר׳ אליעזר צבי ציגלמאן	קי
ר׳ אליעזר ראזנבערג	פז
רבי אליקום געציל דוכטוואלד אב״ד שטשעמישץ	מה,קג
אלכסנדר השלישי	מו,סא
אלכסנדר השני	ל
ר׳ אלעזר ליפשיץ	לו
רבי אפרים מרגליות	לב
באראן ראטשילד	קכה
ר׳ בנימין אשר מיענדזשיב	פב
רבי ברוך מגארליץ	קיז
ר׳ גרשון מרדכי מפראמפאל	עט,קיד
רבי דוב בעריש ווידענפעלד מטשעבין	קנג
ר׳ דוב שובקס	סט
רבי דוד מטאלנא	קיח
רבי דוד ממאקארוב	קמז
רבי דוד משה מטשורטקוב	סד
רבי זאב דוד דוכטוואלד אב״ד סלופיא	עב
ר׳ זיינויל צינעמאן מפאקשיוויניצא	מז
רבי זכריה הדיין מטוריסק	מ,מג
רבי חיים מצאנז	קטו,קטז,קנג
ר׳ חיים קאמינער מקיעלץ	סה
רבי יאסילי אב״ד אפעלין	מד
רבי יהודה ליבוש מאוזרוב	קיט
ר׳ יהושע אורזל	קלג
ר׳ יהושע לאנגלעבין משב״ק	נו
ר׳ יהושע נחום רבינוביץ	סג

ר׳ יואל בוקשפאן מחעלם **סו,עו**
רבי יוחנן מראחמיסטריווקע **עב**
רבי יוסף מאיר ממכנובקא **קלד**
רבי יחזקאל משינאווא **סא,קיח,קיט**
ר׳ יחיאל צינעמאן אב״ד פאקשיווניצא **מז**
רבי יעקב אריה אב״ד קאוולע **לג**
רבי יעקב אריה מטוריסק **לא,מ,קי,קכ**
ר׳ יעקב דוד שו״ב מטישיוויץ **נז,פד**
רבי יעקב ווייסבראט אב״ד קראשניק **קי**
ר׳ יעקב זאב גוטלערנער מיאנוב **פו,קיד**
רבי יעקב מרדכי אב״ד בילגוריי **צו**
ר׳ יעקיל מפראמפאל **ע,עא**
רבי יצחק מו״צ ווארשא **קלה**
רבי יצחק מסקווירא **קיח,קלד**
רבי יצחק פייגענבוים מו״ץ ווארשא **קלה**
רבי יצחק צבי אב״ד גראבאוויץ **נז,עז**
ר׳ יצחק שו״ב מסטאשוב **לז**
רבי ישעיה מטשחויב **קנג**
ר׳ ישראל בקמיסטר **קלו**
ר׳ ישראל הדיין מדאמבראווע **סט**
ר׳ ישראל וויצמאן מסטאשוב **קט**
רבי ישראל יצחק מאלכסנדר **לו**
ר׳ ישראל מטארטשין **קה**
רבי ישראל מקאצק **קלו**
רבי ישראל מרדכי מו״צ ווארשא **קלה**
רבי ישראל מרחזין **קטז**
ר׳ ישראל ראבינשטיין מחעלים **צב**
ר׳ לייביש ראזענבערג מו״ץ בלודז **פז**
רבי ליפמאן מו״צ ווארשא **קלה**
ר׳ מאטיל גראביוויצער **מב,קט**
ר׳ מאטיל זילבערבערג מסטאשוב **קיג**
ר׳ מאיר דוד צינעמאן מפאקשיווניצא **מז**
רבי מאיר יחיאל מאסטראווצע **קיג,קיד,קכ**
רבי מאיר שלום מקאלושין **צט**
ר׳ מיכל מטארשטין **צט**
ר׳ מיכל משב״ק **נז,סא**
רבי מנחם נחום מלויאב **קלד**
רבי מרדכי בן רבי דוד מסקווירא **קלה**
ר׳ מרדכי גולדשטיין מחעלים **צב**
ר׳ מרדכי זאב שפעט **עא**
ר׳ מרדכי לענק מחעלים **פז**

רבי מרדכי מחעלים	עב
רבי מרדכי מטשערנאביל	לג,נח
רבי מרדכי מנעסכיז	כז,סה
ר׳ משה אהרן בוקשפן	עו
ר׳ משה דוד מדאמבראווע	סט
רבי משה לייב מחעלים	נז,קלג
רבי משה נחום ירושלמסקי	קנג-קסא
ר׳ משה צוקערמאן	פג
ר׳ משה קאמינער	פה,צ
ר׳ משה שמואל מווארשא	מה
רבי נחום מבריסק	לה,קלג
ר׳ נחום פאטערמאן מקיעלץ	פב
ר׳ נחמן יוסף וילהלם	פא,פב
רבי ניסן יהודה ליב מקיעלץ	פט,קמז
ר׳ עקיבא אורזל	נח
ר׳ פנחס אליעזר צינעמאן	פד
פראנץ יאזעף	סג,קכה
רבי פתחיה הארענבלאם מו״צ ווארשא	קלה
ר׳ קלמיש מניישטאט	קיג
ר׳ קלמן מאטיליק	מב
רבי שלמה אלעזר אב״ד וואלבראם	קיד
ר׳ שלמה זלמן אורזל	נח
ר׳ שלמה סירקיס	קלו
רבי שמואל זאנוויל מו״צ וורשא	קלה
ר׳ שמעלקא פומרנץ	קט